

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Ženská podoba příjmení v českém jazyce

diplomová práce

Autor: Markéta Kovrzková
Studijní program: M 7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – český jazyk a literatura
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – ruský jazyk a literatura
Vedoucí práce: PhDr. PaedDr. Miloslav Vondráček, Ph.D.
Oponent práce: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Markéta Kovrzková

Studium: P16P0363

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - ruský jazyk, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - český jazyk

Název diplomové práce: Ženská podoba příjmení v českém jazyce

Název diplomové práce: Feminine form of surnames in Czech language
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je zpracovat problematiku ženských příjmení v českém jazyce, zejména z hlediska přechylování, a poukázat na důsledky, které by zrušení povinných přechýlených forem přineslo. Teoretická část se zaměří na vznik, vývoj a typy českých příjmení. Dále zpracuje způsoby tvoření ženských příjmení jak z pohledu jazykového, tak z pohledu legislativy. Praktická část se zaměří na současný stav ženských příjmení. Poukáže na důsledky zrušení přechylování příjmení a na základě komentářů odborníků zpracuje, jak se k této problematice staví odborná veřejnost, a na základě dotazníkového šetření, jaký postoj zaujímá široká veřejnost.

HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, 349 s. ISBN 978-80-7380-525-8.

KNAPP, Karel a Zdeňka VAŇKOVÁ. *Komentář k zákonu o matrikách a k zákonu o užívání a změně jména a příjmení*. Praha: Orbis, 1956, 374 s. Zákony.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: TAX AZ Kort, 2002, 256 s. ISBN 80-238-8173-6.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Vydání páté (čtvrté v Agentuře Pankrác). Praha: Agentura Pankrác, 2019, 229 s. ISBN 978-80-86781-40-2.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. PaedDr. Miloslav Vondráček, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 21.11.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Ženská podoba příjmení v českém jazyce* vypracovala pod vedením svého vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne 11. 8. 2021

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. PaedDr. Miloslavu Vondráčkovi, Ph.D. za vedení diplomové práce, za věnovaný čas, cenné rady a odborný dohled. Děkuji také své rodině a přátelům, kteří mě při psaní této práce podporovali a stáli při mně po celou dobu mého studia.

Anotace

KOVRZKOVÁ, Markéta, 2021. *Ženská podoba příjmení v českém jazyce*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, s. 85. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá problematikou ženských příjmení v českém jazyce. Jejím cílem je popsat vývoj a současný stav ženských příjmení užívaných v češtině. Teoretická část se zaměřuje na původ a vývoj příjmení v českém jazyce, definuje příjmení z jazykového i právního hlediska a popisuje, jak se ženská příjmení v českém jazyce tvoří, tj. přechylováním (uplatněním přípony -ová nebo koncovky -á). Práce se dále zabývá začleňováním příjmení cizího původu do české veřejné komunikace. Popisuje, jak a proč se tato příjmení češtině přizpůsobují. Závěr teoretické části je pak věnovaný systematickému přehledu přechylování příjmení jak českého, tak cizího původu. Praktická část diplomové práce mapuje formou dotazníkového šetření postoj české veřejnosti k přechylování ženských příjmení. Dotazníkové šetření je zaměřeno na česká i cizojazyčná příjmení. Součástí praktické části je dále komentář nejčastěji zmiňovaných argumentů pro přechylování a nepřechylování.

Klíčová slova: příjmení v češtině, přechylování příjmení, ženská příjmení, nepřechylování

Annotation

KOVRZKOVÁ, Markéta, 2021. *Feminine form of surnames in Czech language*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 85 pp. Diploma Thesis.

The diploma thesis deals with the issue of female surnames in the Czech language. Its aim is to describe the development and current status of female surnames used in Czech. The theoretical part focuses on the origin and development of surnames in the Czech language, defines surnames from a linguistic and legal point of view and describes how female surnames are formed in the Czech language, ie by gender inflection (using the suffix -ová or -á). The work also deals with the integration of foreign language surnames into the Czech public communication. It describes how and why these surnames adapt to Czech. The conclusion of the theoretical part is devoted to a systematic overview of gender inflection of surnames of both Czech and foreign origin. The practical part maps in the form of a questionnaire survey the attitude of the Czech public to the gender inflection of surnames. The questionnaire survey is focused on Czech and foreign language surnames. In the practical part there is also a commentary on the most frequently mentioned arguments for and against gender inflection.

Keywords: surnames in Czech language, gender inflection of surnames, feminine surnames

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
Úvod	10
1 Původ a vznik příjmení	12
1.1 Vznik dvoujmennosti	12
1.1.1. Pojmenovávání žen	13
1.2 Příjímí	14
1.2.1 Motivační zdroje příjímí	14
1.2.2 Druhy příjímí	15
1.3 Příjmení	16
1.3.1 Jazyková motivace příjmení	16
1.3.1.1 Příjmení vzniklá ze jmen vlastních (antroponym)	17
1.3.1.2 Příjmení vzniklá ze jmen místních (toponym)	18
1.3.1.3. Příjmení vzniklá ze jmen obecných (apelativ)	18
2 Příjmení z mluvnického hlediska	21
2.1 Mluvnický rod příjmení	21
2.2 Číslo příjmení	21
2.1 Skloňování příjmení	22
3 Příjmení a legislativa	23
3.1 Podoba ženských příjmení	23
3.1.1 Novelizace zákona č. 301/2000 Sb.	24
3.2 Změna příjmení	25
3.2.1 Změna příjmení při uzavření manželství	26
3.2.2 Změna příjmení v době trvání manželství	27
3.2.3 Změna příjmení u cizinců	27
3.2.4 Podoba nového příjmení	27
3.1 Zákon o matrikách, jménu a příjmení v praxi	28

4	Ženská podoba příjmení v češtině	30
4.1	Přechylování.....	30
4.1.1	Přechylování příjmení.....	31
4.1.2	Funkce přechylování příjmení	31
4.1.3	Přechylování příjmení v cizích jazycích.....	32
4.2	Ženská příjmení cizího původu.....	33
4.2.1	Cizí ženská příjmení v praxi	35
4.3	Systematický přehled přechylování	36
4.3.1	Příjmení mající tvar substantiva	37
4.3.2	Příjmení mající tvar adjektiva.....	47
4.3.3	Víceslovná příjmení.....	49
4.3.4	Příjmení z jazyků užívajících vlastní přechylovací prostředky	51
5	Postoj veřejnosti k podobě ženských příjmení v českém jazyce.....	52
5.1	Sociologický popis vzorku.....	53
5.2	Vyhodnocení dotazníkového šetření	54
5.3	Shrnutí.....	76
5.3.1	Argumenty pro přechylování	77
5.3.2	Argumenty pro nepřechylování	78
	Závěr	79
	Seznam citačních zdrojů	81
	Seznam tabulek	84
	Seznam příloh.....	85

Seznam použitých zkratk

AV ČR	Akademie věd České republiky
čes.	český, resp. českých
dat.	dativ (3. pád)
gen.	genitiv (2. pád)
instr.	instrumentál (7. pád)
lok.	lokál (6. pád)
nom.	nominativ (1. pád)
pl.	plurál (množné číslo)
sg.	singulár (jednotné číslo)
voc.	vokativ (5. pád)

Pozn.: V seznamu nejsou uvedeny zkratky všeobecně známé.

Úvod

Diplomová práce se zabývá podobou ženských příjmení v českém jazyce. Jejím hlavním cílem je popsat vývoj a současný stav ženských příjmení užívaných v češtině jak z pohledu jazykového, tak legislativního. Obě tyto složky mají na užívání našich příjmení významný vliv; nejedná jen o otázku gramatickou, ale spíše sociolingvistickou.

Problematika ženských příjmení se dostala do oblasti zájmu zejména díky mediálně frekventované diskusi na téma přechylování příjmení, tj. odvozování ženských podob příjmení z příjmení mužských pomocí přípony *-ová* nebo koncovky *-á*, popř. odvozování mužských podob z příjmení ženských. Tento způsob tvoření ženských příjmení je zakotven také v legislativě. V červnu 2021 však Poslanecká sněmovna schválila novelizaci zákona o matrikách, jménu a příjmení, která od ledna 2022 povinnost příjmení přechylovat ruší. Jedná se tedy o téma velmi aktuální, které se dotýká všech uživatelů českého jazyka. Jméno a příjmení totiž slouží např. k navázání kontaktu, proto je důležité vědět, jak je použít, tj. jak dotyčného či dotyčnou oslovit; nepřechýlená příjmení mohou v tomto směru vytvářet nepříjemné komunikační situace.

V naší práci se nejprve zaměříme na původ a vývoj příjmení na našem území, definujeme příjmení z jazykového hlediska a popíšeme současnou právní úpravu, kterou se řídí užívání příjmení v České republice. Protože se v češtině běžně setkáváme také s příjmeními cizího původu ať už v médiích (jména političek, sportovkyň, hereček, zpěvaček a jiných umělkyň), nebo osobně (na území České republiky žije řada cizinců), zaměříme se na tvoření a užívání ženských příjmení jak českého, tak cizího původu. Vysvětlíme, jak a proč se příjmení cizinek češtině přizpůsobují, resp. s jakými formami cizojazyčných příjmení se můžeme setkat.

Cílem praktické části je zmapovat současný postoj české veřejnosti k přechylování příjmení pomocí dotazníkového šetření. Zajímá nás, do jaké míry jsou upřednostňovány přechýlené formy příjmení, resp. jaký je podíl zastánců nepřechýlených forem. Dále nás zajímá, zda se liší postoj k přechylování českých a cizích příjmení, resp. jaká podoba příjmení cizího původu je uživateli českého jazyka upřednostňována. Součástí je také komentář nejčastěji uváděných argumentů pro přechylování a nepřechylování, které se vyskytují nejen mezi laickou, ale rovněž odbornou veřejností.

V závěru se na základě zjištěných poznatků pokusíme vyvodit důsledky a možné scénáře dalšího vývoje užívání ženských příjmení, které zrušení povinnosti přechylování příjmení může přinést. Podle Daneše (1997, s. 149) je však přirozené, že jakmile se k nějakému místu v systému upne pozornost, norma se rozkolísá, stejně jako je to v případě ženských příjmení. To mj. dokazuje, že se jazyk neustále vyvíjí a reaguje na nové podněty svých uživatelů.

1 Původ a vznik příjmení

Osobní jména vznikala z důvodu potřeby identifikovat jedince a odlišit ho od zbytku skupiny. Ve většině evropských zemí, včetně našeho území, se zpočátku osobní jméno skládalo pouze z křestního (rodného) jména. Hovoříme o tzv. jednojmennosti nebo jednojmenné antroponymické soustavě. Mezi nejstarší osobní jména patří např. *Mlada, Orel, Václav, Jan, Ludvík* (Knappová, 2002, s. 3–4).

Jedno jméno bylo dostačující, neboť lidé žili v menších společenstvích. K rozlišení jedinců se stejným osobním jménem se užívaly jeho varianty, např. *Bartoloměj – Bárta, Bartoš, Bártík* atd. Jak se ale společenství rozrůstala, rostl i počet nositelů stejných osobních jmen. Jedno jméno bylo již k identifikaci jedince nedostačující (Knappová, 2002, s. 4), např. při zápisu právních aktů (Pleskalová, 2017). Vedle křestních jmen se proto postupně začala vyskytovat přízviska označovaná jako příjmi (cognomen), která položila základy pozdějších příjmení. Ačkoliv vývoj jasně směřoval ke dvoujmennosti, křestní jména sloužila jako jediné oficiální pojmenování až do 18. století (Knappová, 2002, s. 4–5).

1.1 Vznik dvoujmennosti

Proces vzniku příjmení a ustalování jejich podob byl složitý a dlouhodobý. První přízviska, příjmi, z nichž se příjmení vyvinula, se začala objevovat ve 12. století. Už tehdy se v oficiálních dokumentech doplňující výraz nacházel u 80 % jmen, na konci 13. století u 90 % (Pleskalová, 2017).

Přestože byla příjmi užívána se vzestupnou tendencí, jejich význam byl dlouho druhotný, neboť se vyznačovala proměnlivostí a nedědičností. Ke jménu se připojovala především tehdy, když křestní jméno k diferenciaci osob nestačilo (Moldanová, 2019, s. 8). Postupně se však stávala závazným údajem. V roce 1786¹ císař Josef II. vydal Patent o dědické posloupnosti, čímž druhé osobní jméno uzákonil. To se stalo neměnným a po

¹ Často se pro dovršení uzákonění příjmení udává datum 1. 11. 1780 (např. Knappová, 2002, s. 7). Název patentu z tohoto roku však nelze dohledat, proto se domníváme, že se jedná o chybný údaj. Na tento problém poukazují také někteří uživatelé genealogického fóra. Je tam též citován článek Aloise Sassmanna, jenž píše, že patent z roku 1780 zatím nenalezl nikdo, tudíž správné datum by podle něj mělo být 1. 11. 1786 (diskuse zobrazena 11. 1. 2021, dostupná z: <http://genealogie.taby.cz/viewtopic.php?f=16&t=17376>).

otci dědičným, tj. vzniklo příjmení. Důvodem uzákonění příjmení byla zejména potřeba přesné evidence osob kvůli výběru daní či vojenské službě (Hátlová, 2011).

Při ustalování příjmí v dědičná jména sehrálo důležitou roli také společenské postavení. První dědičná přízviska se objevila u šlechty (kvůli potřebě vyjádřit pokrevní, majetkové a společenské tradice). V 16. století se začala ustalovat u měšťanů. Nejpozději, až od 17. století, se stávala dědičnými na venkově (Knappová, 2002, s. 6–7).

Uzákoněním druhého osobního jména v roce 1786 vývoj příjmí končí. Většina z nich převzala funkci zákonných příjmení, ostatní zanikla. Výjimku tvořily šlechtické přídomky, které zůstávaly platné až do roku 1918, kdy bylo šlechtictví v Československu zrušeno (Pleskalová, 2017). Oficiální jednojmenná antroponymická soustava se tak v 18. století mění na dvoujmennou, tj. osobní jméno se nyní skládá z křestního (rodného) jména a příjmení. To se stává primárním identifikačním znakem a křestní jméno až sekundárním. Z toho vyplývá, že příslušnost k rodině (popř. rodu) byla k identifikaci jedince ve společnosti důležitější než jeho křestní jméno (Knappová, 2017).

1.1.1. Pojmenování žen

Pojmenování žen se odvíjelo od jejich postavení ve společnosti. Většinou byly identifikovány vztahem k otci nebo k manželovi (např. *Alžběta Hanáková; Anna, manželka Petra Drbala*). Výjimkou byly ženy, které měly vyšší postavení než jejich manžel, nebo ženy, které zastávaly samostatné postavení. Jejich příjmí se pak tvořila obdobně jako u mužů (Pleskalová, 2017).

Beneš (1944) však píše: „Žena byla, co se jména týče, samostatná osoba, mnohdy nezávislá na jméně mužově.“ Podle něj byla jména žen (bez ohledu na společenském postavení) stejně volná jako jména mužů. Uvádí příklady *Eliška z Křivé, žena Jana Pšeničky z Račina; Mariana Bosáková, manželka Jakuba Koklštejna* a skupinu jmen odvozených od zaměstnání, např. *Anna kuchařka* nebo *Káča děvečka*. U prvních dvou příkladů je však ke jménu ženy připojeno také jméno manžela, což poukazuje na fakt, že pro identifikaci žen byla totožnost manžela (popř. otce) důležitá.

Skutečnost, že byly ženy identifikovány vztahem k otci nebo k manželovi, byla dána patriarchálním charakterem společnosti, v níž na veřejnosti zastupovali rodinu zpravidla muži. V úředních záznamech byla proto uváděna zejména jejich jména. Bylo-li pak kvůli

majetku či jiným závazkům nutné ženu identifikovat, ukázalo se pojmenování po manželovi jako praktické.

S ženskými jmény souvisí také pojem **metronyma**. Jedná se o jména odvozená od jména matky nebo manželky, popř. od jejího zaměstnání. Tento pojmenovávací princip se uplatňuje zejména v případě, kdy

- a) žena pochází z vyššího rodu než muž,
- b) vládu v domě vede žena,
- c) otec zemře před narozením dítěte (Pleskalová, 2017).

1.2 Příjímí

Příjímí je druhé osobní jméno definované jako „*doplňkové antroponymum, které v době oficiální jednojmennosti, /.../ tj. před zavedením příjmení, rozlišovalo jedince se stejným oficiálním jménem, tj. užívaným na veřejnosti*“ (Pleskalová, 2017). Jednalo se tedy o neoficiální údaj.

Příjímí se od příjmení lišila zejména tím, že byla nezávazná, proměnlivá a převážně nedědičná. Vznikala na základě individuálních vlastností a člověk je většinou získal až v průběhu života. Tzn. příbuzní (např. otec a syn) byli často označováni rozdílnými přízvisky. Jedna osoba mohla být pojmenována během života dokonce několika příjímími (zároveň nebo postupně), např. *Jakub kovář* (podle zaměstnání), ale i *Jakub Jančák* (podle jména otce). Nestálé byly i jejich tvary, např. *Jan Ryba* nebo *Rybka* (Knappová, 2002, s. 5). Příjímí mohla být též překládána, např. *Macek Múdrý* – latinsky *Macko Prudens*. Jazyk jména tedy neurčoval národní příslušnost nositele (Pleskalová, 2017).

Příjímí se skládala z jednoho nebo více slov, např. *Petr Hlavoun* nebo *Matěj z domu U Zvonu*. Ze zmíněných příkladů však vyplývá, že se prosazovala tendence k jednoslovnému pojmenování, např. *Jančák* – původně *syn Janův*; *Hanáková* – původně *manželka/dcera Jana Hanáka*; nebo *Zvon* – původně *z domu U Zvonu*.

1.2.1 Motivační zdroje příjímí

Při tvoření příjímí se uplatňovaly podobné slovtvorné prostředky, pojmenovávací postupy a motivy jako u křestních (rodných) jmen. Podle Pleskalové (2017) můžeme vymezit čtyři motivační zdroje příjímí:

- a) **fyzické a duševní vlastnosti** – podle vzhledu, věku, chování; odpovídá na otázku „jaký daný člověk je?“ – např. *Kučera, Malý, Hlava, Mastný, Pokorný*;
- b) **činnost, událost či předměty s nimi spojené** – podle zaměstnání či konkrétní události; odpovídá na otázku „co daný člověk dělá, čím se zabývá?“ – např. *Kovář, Rybka, Mlynář, Dláto, Mrkvička*;
- c) **vztah k jiným osobám** – podle pojmenování otce/manžela, popř. matky/manželky; odpovídá na otázku „čí daná osoba je?“ – např. *Davídek, Bártův, Mařák* (po matce);
- d) **původ a bydliště** – podle místa původu, domovního znamení nebo jména chalupy či stavení; odpovídá na otázku „odkud daný člověk pochází, kde bydlí?“ – např. *Louka, Matějka (na Matějkově gruntě), Zvon (z domu U Zvonu)*.

V průběhu společenského vývoje míra využití jednotlivých motivačních zdrojů kolísala. U většiny příjmí nelze s jistotou určit skutečnou motivaci (např. zmíněné *Matěj Zvon* – je příjmí odvozeno od místa původu, nebo od zaměstnání zvoník?). Častěji proto příjmí bývají klasifikována podle slov, z nichž jsou utvořena, např. podle vlastních jmen (propií), obecných jmen (apelativ), přídavných jmen, sloves či jiných slovních druhů (Pleskalová, 2017).

1.2.2 Druhy příjmí

Pleskalová (2017) kromě motivačních zdrojů vyčleňuje pět druhů příjmí:

- a) **šlechtické predikáty/přídomky** – příjmí feudální šlechty, u níž bylo třeba znát příslušnost k rodu kvůli dědičnosti majetku, pozemků a statků; volena byla podle sídla, popř. erbu nositele jména – např. *Bohuslaus de Horka* (tj. z Horky);
- b) **patronyma** – pojmenování identifikující nositele podle otcova jména, zaměstnání nebo hodnosti – např. *Jan Martinův* (tj. syn Martina);
- c) **metronyma** – pojmenování identifikující nositele podle matčina, popř. manželčina, jména – např. *Zikmund Mandin* (tj. manžel Mandy);
- d) **příjmí podle domovních znaků** – pojmenování odvozená zejména od znaků domů ve městech – např. *Václav od kaprovů* (tj. obyvatel domu U Kaprů);
- e) **příjmí po chalupě** – pojmenování odvozená od (bývalých) majitelů chalupy, statku apod. – např. *Petr Matějka* (tj. na Matějkově gruntě).

1.3 Příjmení

Příjmení (stojí „při jméně“) je dědičné jméno (zpravidla po otci) vyjadřující příslušnost k určité rodině. Spolu s křestním (rodným) jménem tvoří dvoujmennou antroponymickou soustavu. Z právního hlediska se jedná o druhou oficiální základní složku jména občana České republiky, tj. primární prostředek identifikace občana (Knappová, 2017). Jejich zápis do úředních dokumentů se proto řídí platnými právními předpisy (viz kapitola 3. Příjmení a legislativa).

Protože jsou příjmení dědičná a neměnná, pravopis jednotlivých příjmení současně kodifikaci nepodléhá. Mohou se tak vyskytovat varianty typu *Zkoumal – Skoumal*, *Ouzký – Úzký*, *Skala – Skála*, *Syrový – Sirový* atd. (Knappová, 2017) Příjmení tímto způsobem odrážejí hláskoslovné, morfologické či lexikální změny v jazyce. Některé jejich varianty mohly vzniknout též neznalostí dobového pravopisu, nedorozuměním či přeslechnutím při zápisu do matričních knih (Moldanová, 2019, s. 9–10).

1.3.1 Jazyková motivace příjmení

Na podobu našich příjmení měly vliv jazykové i mimojazykové aspekty, např. historické, národnostní a kulturní události či zeměpisná poloha Českých zemí. Díky tomu se můžeme setkat také s řadou příjmení cizího původu, zejména německého (Knappová, 2017).

Protože se příjmení vyvinula z příjímí, jejich motivační zdroje jsou podobné a stejně jako u příjímí přesnou motivaci některých příjmení určit nelze, neboť neznáme původní význam apelativního základu (např. *Zajíc* – byl daný člověk rychlý jako zajíc, měl zajíce v rodovém znaku nebo je lovil?). Některá příjmení mohou mít naopak více známých motivačních zdrojů, které dohledat lze (např. *Novák* jako označení pro nového usedlíka nebo pro ševce, který šil výhradně novou obuv). V prvním případě se jedná o spekulaci, ve druhém případě o doložený fakt (Knappová, 2002, s. 11–12).

Lingvisté zabývající se onomastikou (Knappová, 2002; Moldanová, 2019) rozdělují příjmení podle motivačního zdroje do tří základních skupin:

- a) deantroponymická (ze jmen vlastních),
- b) detoponymická (ze jmen místních),
- c) deapelativní (ze jmen obecných).

Pro úplnost výčtu uvádíme v následujících kapitolách příklady příjmení v základní, tj. mužské, formě, protože z některých přechýlených ženských podob nelze vyvodit původní tvar příjmení. Např. příjmení *Jirásková* mohlo být utvořeno z příjmení *Jirásek* i *Jirásko*. Oliva uvádí příklad, kdy přechýlené příjmení *Picková* může vycházet dokonce ze čtyř nepřechýlených podob, a to *Picka*, *Picek*, *Picko* nebo *Pick* (Lidové noviny, 2019).

1.3.1.1 Příjmení vzniklá ze jmen vlastních (antroponym)

Nejpočetnější skupina našich příjmení je odvozena od jmen křestních, neboť křestní jméno dlouho sloužilo jako jediný oficiální identifikační prostředek (Knappová, 2002, s. 12). Na výběr křestního jména měla vliv kultura, zahraniční politika českých panovníků nebo dobová móda. Díky tomu se na našem území vyskytovala křestní jména různého původu – předkřesťanská i křesťanská, slovanská, biblická, latinská, německá či západoevropská. Mezi často užívaná patřila jména apoštolů (např. *Jan*, *Jakub*, *Marek*, *Matouš*, *Petr*) a oblíbených světců (např. *Martin*, *Václav*, *Vavřinec*, *Mikuláš*, *Benedikt*) (Moldanová, 2019, s. 12–13).

Podle původu křestního jména dělí Knappová (2002, s. 13–22) příjmení do následujících skupin:

- a) **ze jmen slovanských** – např. Bohuslav (*Bohuněk*, *Bouška*, *Hušek* atd.), Drahomil (*Drahoň*, *Drahoš*, *Dražan* atd.), Jaroslav (*Jarek*, *Jarý*, *Jaroněk* atd.), Stanislav (*Stach*, *Stančík*, *Staněk* atd.), Václav (*Vacek*, *Vácha*, *Vencl* atd.);
- b) **ze jmen biblických** – např. Adam (*Adamec*, *Adamička*, *Adámek* atd.), Jakub (*Jakeš*, *Kouba*, *Kubát* atd.), Jan (*Janoušek*, *Jech*, *Hanzlík* atd.), Matouš / Matěj / Matyáš (*Máca*, *Máťa Macháček* atd.), Šimon (*Šíma*, *Šimánek*, *Šimsa* atd.);
- c) **ze jmen řeckých** – např. Filip (*Fila*, *Filek*, *Filouš* atd.), Jiří (*Jíra*, *Jirotká*, *Jiruška* atd.), Mikuláš (*Kolda*, *Landa*, *Mikota* atd.), Petr (*Pech*, *Pešek*, *Peterka* atd.), Prokop (*Kopta*, *Prokeš*, *Průcha* atd.);
- d) **ze jmen latinských** – např. Benedikt (*Bek*, *Benda*, *Beneš* atd.), Havel (*Gál*, *Hálek*, *Havlíček* atd.), Ondřej (*Onderka*, *Ondruška*, *Vondra* atd.), Pavel (*Palach*, *Pavelka*, *Pavlovec* atd.), Vavřinec (*Lorenc*, *Vávra*, *Vávřík* atd.);
- e) **ze jmen germánských** – např. Friedrich (*Frič*, *Frída*, *Frýdek* atd.), Heinrich (*Hajn*, *Hakl*, *Hyneš* atd.), Hermann (*Heran*, *Hermach*, *Heřman* atd.), Konrád (*Kincl*, *Koranda*, *Kunz* atd.) Siegmund/Zikmund (*Zika*, *Zikeš*, *Žizka* atd.).

Vidíme, že převládají příjmení odvozená od mužských křestních jmen. Příjmení odvozených od ženských křestních jmen je podstatně méně, např. Zuzana – *Zuzan*, *Zuzánek*, *Zuzaňák* atd. (Moldanová, 2019, s. 13), nebo Marie – *Mařák*, *Maryška*, *Mařata* atd. (Knappová, 2002, s. 17).

1.3.1.2 Příjmení vzniklá ze jmen místních (toponym)

Tato skupina příjmení se vyvinula z příjmí, která označovala, odkud daný jedinec pochází či kde bydlí. Pojmenování podle místa původu nebo majetku bylo obvyklé zejména u šlechty a měšťanů (Moldanová, 2019, s. 16). Příjmení vzniklá ze jmen národů, zemí a krajů svědčí mj. o kolonizaci Českých zemí obyvateli jiné národnosti a dokazují středověkou migraci (Knappová, 2002, s. 23–24).

Podle Knappové (2002, s. 23–25) lze v rámci této skupiny vydělit tyto kategorie:

- a) **z názvů českých osad/měst** – např. *Brandejs*, *Hradec*, *Opava*, *Loun* (Louny); odvozená příponami *-ský*, *-cký*, např. *Bělohradský*, *Chlumský*, *Domažlický*, *Jilemnický*; z obyvatelských názvů, např. *Braslavec* (Zbraslav), *Mělničák* (Mělník), *Plzák* (Plzeň), *Sviták* (Svitavy); z německých názvů českých měst, např. *Cetll* (Sedlo), *Kutnar* (Kuttenberg – Kutná Hora), *Kruliš* (Krulich – Králíky), *Policar* (Politz – Police);
- b) **z názvů německých osad/měst** – např. *Bergenhof*, *Kolner*, *Linz*, *Mainz*;
- c) **ze jmen národů, zemí a krajů** – např. *Čechura*, *Engliš*, *Morávek*, *Němec*; původem německá příjmení, např. *Bayer*, *Bím*, *Peml*, *Falcman*.

Moldanová (2019, s. 17) mezi příjmení odvozená z místních jmen řadí též kategorii

- d) **podle domovních znamení** – např. *Anděl* (dům U anděla), *Kotva* (dům se znamením kotvy), *Závojský* (dům U závoje).

1.3.1.3 Příjmení vzniklá ze jmen obecných (apelativ)

Poslední skupina příjmení je nejrozmanitější. Na vznik těchto pojmenování měl vliv svět, který naše předky obklopoval – rodinný i společenský život, živá i neživá příroda, jejich zaměstnání, ale i intimita, tělesné a duševní vlastnosti nebo události, v nichž se proslavili (Moldanová, 2019, s. 17). Řadí se sem příjmení vzniklá z podstatných jmen, přídavných jmen, sloves, příslovcí, částic a citoslovcí.

Při rozdělování do skupin jsme vycházeli z práce Miloslavy Knappové (2002, s. 25–33). Kromě českých příjmení uvádíme i příklady příjmení pocházejících z němčiny, neboť jsou na našem území hojně zastoupena.

- a) **Poloha, druh a charakter bydliště** – např. *Březina, Dolanský, Loučka, Zápotocký*, ale také *Novák* (tj. nově usedlý člověk); z němčiny např. *Bach* (potok), *Hýbl* (kopeček), *Moser* (Moos – slatina), *Gebauer* (soused);
- b) **tělesné a duševní vlastnosti** – tělesné vlastnosti, např. *Bradáč, Bělohlávek, Hloušek, Kučera, Šrámek*; duševní vlastnosti, např. *Hovorka, Labužník, Louda, Nejedlý, Sveřepa*; z němčiny *Braun* (hnědý), *Grossman* (velký), *Milde* (přívětivý), *Schiller/Šilar* (šilhavý);
- c) **příbuzenské vztahy a označení věku** – např. *Dědeček, Klouček, Vnuk, Zítka, Ženíšek*; z němčiny např. *Altman* (starý muž), *Erben* (dědic), *Knob* (chlapec), *Vitvar* (Witver – vdovec);
- d) **názvy feudálních, církevních a vojenských hodností, právní a majetkové vztahy** – např. *Biskup, Kníže, Vojáček, Sedláček, Zeman*; z němčiny např. *Geisler* (rukojmí), *Hoffmann* (sedlák), *Kaiser* (císař), *Richter/Richt* (rychtář);
- e) **názvy zaměstnání a činností** – např. *Bednář, Kadlec, Ptáčník, Soukup, Zahradník*; z němčiny např. *Bergmann* (horník), *Fischer* (rybář), *Munzar* (mincovník), *Schiffer* (lodník);
- f) **názvy nástrojů a výrobků (včetně jídla)** – např. *Homolka, Kamínek, Kropáč, Kvasnička, Motyčka, Sochor, Topinka, Vomáčka*; z němčiny např. *Flégl* (Flegel – cep), *Hozák* (Hose – kalhoty), *Honig* (med), *Špak* (Speck – slanina);
- g) **živá příroda** – z názvů živočichů, např. *Beran, Ježek, Slaviček, Vlček, Vrána*; z němčiny např. *Fuchs* (liška), *Haas* (Hase – zajíc), *Mauser* (Maus – myš), *Storch* (čáp); z názvu rostlin, např. *Borůvka, Hřib, Mrkvička, Pařízek, Vrba*; z němčiny např. *Baum/Bouma* (strom), *Pilz* (houba), *Wurzel* (kořen), *Fichtner* (Fichte – smrk);
- h) **neživá příroda** – od přírodních a atmosférických jevů, nerostů či nebeských těles, např. *Chládek, Křemen, Mráz, Nečas, Sluníčko*; z němčiny např. *Sommer* (léto), *Šturma* (bouře), *Winter* (zima);

- i) názvy věcí, svátků a nadpřirozených bytostí a abstrakta** – např. *Cimbál, Duch, Dukát, Masopust, Pátek, Příhoda, Sklenička, Škoda*; z němčiny např. *Engel* (anděl), *Geist* (duch), *Gott* (bůh), *Wunsch* (přání);
- j) slovesná pojmenování a děje** – z přičestí minulého, např. *Dočkal, Kvapil, Opletal, Pospíšil, Zatloukal*; z imperativu (včetně větného spojení), např. *Has, Mlej, Nepraš, Nejezchleba, Skočdopole*; z přičestí trpného, např. *Chovan, Kut, Ohnut*; ze substantiv nebo adjektiv odvozených od slovesných základů, např. *Česany, Fučík, Kutílek, Musílek, Pleskač*; z předložkových, adjektivních, číselných, příslovečných a jiných spojení, např. *Brzobohatý, Drahekoupil, Křivonožka, Ontověděl, Zadvá*; z němčiny např. *Hurych* (rychle se pohybovat), *Šverma* (rojít se), *Tretera* (tančit), *Weisnicht* (nevím);
- k) nesklonná slova** – z příslovcí, např. *Halabala, Netřeba, Pak, Tenkrát, Znenáhla*; z citoslovcí, např. *Cink, Frk, Řach, Šust, Tydlitát*; z němčiny např. *Kvis* (gewiss – jistě), *Recht* (pravda), *Richtig* (správně).

2 Příjmení z mluvnického hlediska

Z mluvnického hlediska patří příjmení mezi propria (vlastní jména), přesněji antroponyma (osobní jména). Týká se to též příjmení původu adjektivního (např. *Veselý*), slovesného (např. *Nepil*), příslovečného (např. *Tenkrát*) i citoslovečného (např. *Cink*). Vystupují vždy jako podstatná jména konkrétní. Vyplňují funkci komunikativní, individualizační, ideologickou, emocionální a charakterizační. K vyjádření vztahů ve větě využívají stejných gramatických kategorií jako apelativa (obecná jména). Vyznačují se však některými specifiky ve využití mluvnického rodu a čísla (Knappová, 2017; Komárek a kol., 1986, s. 345–356).

2.1 Mluvnický rod příjmení

Mluvnický rod příjmení je dán přirozeným rodem pojmenovávaného jedince. Příjmení se proto vyskytují jen v rodě mužském životném a ženském. Rod příjmení se v češtině rozlišuje zakončením v nom. sg. Ženská příjmení se zpravidla přechylují pomocí sufixu *-ová*, popř. koncovky *-á*. Takto se češtině přizpůsobují i příjmení cizího původu. Označují-li původní apelativa rodu ženského nebo středního jedince mužského rodu, přecházejí k rodu mužskému životnému – např. (ta) *hruška*, ale (ten) *pan Hruška* (dat./lok. *panu Hruškovi*), (to) *sádlo*, ale (ten) *pan Sádlo* (dat./lok. *panu Sádlovi*). Tato skutečnost má vliv zejména na skloňování (Komárek a kol., 1986, s. 347).

2.2 Číslo příjmení

Příjmení se vyskytují převážně v singuláru, neboť identifikují a individualizují jedince. Plurál lze užít také, a to zejména ve dvou významově odlišných případech:

- a) ve významu apelativa, kdy dochází ke zobecnění – např. *novodobí Mánesové*, tj. malíři malující ve stejném duchu jako Mánes; plurál příjmení lze v tomto významu užít také jako záměrné hanlivé označení osob, např. *všichni ti Klausové*;
- b) ve významu příslušenství k rodu – používají se dva významově odlišné tvary, např. *Procházkovi* (tj. muži i ženy patřící do rodiny Procházkových) a *Procházkové* (tj. mužští nositelé příjmení *Procházka*, přičemž mohou, ale nemusí být příbuzní) (Knappová, 2002, s. 35).

Ve spisovném jazyce mají pak příjmení v nom. pl. vždy delší tvar, tj. s koncovkou *-ové*, např. *Špačkové, Hrochové, Dvořákové*, nikdy *-i* (tj. ne *Špačci, Hroši, Dvořáci*). Týká se to především příjmení homonymních s životnými apelativy (Komárek a kol., 1986, s. 349). V případě urážlivého jednání krátký tvar užit lze, např. *všichni ti Zemani*.

2.1 Skloňování příjmení

Skloňování příjmení vychází z apelativního substantivního a adjektivního systému českého jazyka. Podle zakončení příjmení se uplatňují substantivní (např. *Hora* – gen. *Hory*) a adjektivní (např. *Hořejší* – gen. *Hořejšího*) deklinační koncovky. Do skloňování se promítají také výše zmíněné osobitosti týkající se mluvnického rodu, proto např. uvedené příjmení *Hora* není skloňováno podle vzoru „žena“, ale podle vzoru „předseda“ (dat./lok. *Horovi*) (Knappová, 2017; Komárek a kol., 1986, s. 350).

Dalším specifikem skloňování antroponym je omezování hláskových alternací, např. *hrách* – gen. *hrachu*, ale *Hrách* – gen. *Hrácha*. Je to z důvodu snadnější identifikace základní podoby jména (psané i vyslovované). Pro některá příjmení je variantnost skloňování naopak charakteristická, např. *Kníže* může mít v gen. podobu *Kníže* nebo *Knížete*. Od toho se pak odvíjí přechýlená podoba ženského příjmení – *Knížová* nebo *Knížetová*. Posledním specifikem je užívání delších koncovek, např. *Novákovi*, ne *Nováku* (Knappová, 2002, s. 36; Komárek a kol., 1986, s. 351), jde-li o závěrečnou část složeného pojmenování: *panu inženýru Petru Novákovi, panu Petru Nováku Brdečkovi*.

3 Příjmení a legislativa

Příjmení spolu s rodným jménem a rodným číslem tvoří tři základní prvky identifikace jedince, tj. fyzické osoby. Užívání a zápis příjmení se řídí právními předpisy jednotlivých států. V současnosti v České republice užívání a zápis příjmení upravuje **zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení** a jeho novely č. 165/2004 Sb. a č. 312/2013 Sb.

Zákon č. 301/2000 Sb. vstoupil v účinnost 1. července 2001. Pravidla užívání příjmení jsou stanovena v Hlavě II: Jméno a příjmení. Dle tohoto zákona je fyzická osoba povinna užívat v úředním styku to příjmení, které má zapsané v matričním dokladu, tj. uvedené příjmení je závazné. Matričním dokladem se rozumí rodný nebo oddací list (Henych, 2015, s. 247). Je-li příjmení uvedeno v matričním dokladu v nesouladu se současným pravopisem, např. *Sirový/Sirová*, musí být tak zpravidla i psáno (viz kapitola 1.3. Příjmení).

3.1 Podoba ženských příjmení

Podoba ženských příjmení je dána také zákonem č. 301/2000 Sb. Podle § 69 odst. 1 se příjmení žen tvoří v souladu s pravidly české mluvnice. Tím je zde myšleno přechylování, tj. uplatňování přípony *-ová*, popř. koncovky *-á*. Výjimku tvoří tzv. hraniční příjmení typu *Krejčí*, jehož ženský tvar může nabývat podoby *Krejčí* i *Krejčová*, a neskloňná příjmení typu *Petrů*, popř. jiná příjmení končící na samohlásku² (Henych, 2015, s. 247–250).

Zákon dále stanovuje podmínky, kdy žena může podat žádost o zápis příjmení v nepřechýleném tvaru, a to jde-li o

- a) cizinku,
- b) občanku, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině,
- c) občanku, jejíž manžel je cizinec nebo jejíž partnerka je cizinka, nebo
- d) občanku, která je jiné než české národnosti (§ 69 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb.).

² Pokud se jedná o méně časté příjmení domácího původu zakončeno na samohlásku, např. *Osolsobě* či *Filipi*, matriční úřad může udělit výjimku a zapsat příjmení v nepřechýlené podobě (Knappová, 2002).

Podobné podmínky stanovuje zákon pro zápis nepřechýlené podoby příjmení dítěte ženského pohlaví. O to mohou požádat rodiče, je-li dítě

- a) cizincem,
- b) občanem, který má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině,
- c) občanem, jehož jeden z rodičů je cizincem, nebo
- d) občanem, který je jiné než české národnosti (§ 69 odst. 3 zákona č. 301/2000 Sb.).

Pokud je dítě starší 15 let, žádost musí obsahovat jeho souhlas. Vyhoví-li příslušný úřad žádosti, do poznámky matričního dokladu se запиše, od kdy žena (dítě ženského pohlaví) užívá nepřechýlenou podobu příjmení. Tímto se žena (dítě ženského pohlaví) stává oprávněna a povinna užívat tuto podobu příjmení (Henych, 2015, s. 250–255).

Dochází také k opačným případům, kdy žena (dítě ženského pohlaví) užívá nepřechýlený tvar příjmení a zažádá o přechýlenou podobu. Jedná-li se o dítě, žádost podávají rodiče. Je-li dítě starší 15 let, žádost musí opět obsahovat jeho souhlas (Henych, 2015, s. 256).

Pokud žena (popř. rodiče dítěte ženského pohlaví) nezažádá o užívání nepřechýleného tvaru příjmení, je její příjmení (popř. příjmení dítěte ženského pohlaví) do matriční knihy automaticky zapsáno přechýlené podle pravidel české mluvnice. Výjimku tvoří případy, kdy se zápis do matričních knih řídí matričním dokladem vystaveným cizími úřady. Např. je-li matkou narozeného dítěte cizinka, uvede se v matriční knize její příjmení coby matky v původní podobě, tj. v souladu s matričním dokladem, popř. cestovním pasem (Henych, 2015, s. 252).

3.1.1 Novelizace zákona č. 301/2000 Sb.

Současná vláda připravuje novelu zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, která umožní ženám a dětem ženského pohlaví svobodně užívat přechýlenou i nepřechýlenou podobu příjmení. Jedná se tedy pouze o zrušení povinnosti přechylovat, ne o zrušení přechylování všech příjmení. V praxi to znamená, že v případě volby nepřechýleného tvaru příjmení nebudou muset ženy nebo rodiče dítěte ženského pohlaví na matričních úřadech dokazovat, že budou žít v zahraničí apod.

Tato novela, kterou Poslanecká sněmovna schválila na začátku června 2021, by měla vstoupit v účinnost v lednu 2022 (Kopecký, 2021).

3.2 Změna příjmení

Problematicke změny příjmení se věnuje Hlava II: Jméno a příjmení, díl 3: Změna jména a příjmení zákona č. 301/2000 Sb. Píše se v něm: „*Změna příjmení se povolí zejména tehdy, jde-li o příjmení hanlivé, nebo směšné, nebo je-li pro to vážný důvod.*“ (§ 72 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb.). Z toho plyne, že na změnu příjmení nemá nárok kdokoliv, zároveň zde však není uvedeno, kdy žádosti vyhovět nelze³. Zmíněny jsou zde pouze případy, kdy by žádosti vyhověno být mělo. Posouzení žádosti o změnu jména a příjmení spadá do kompetence matričních úřadů. Skutečnost, zda se jedná o příjmení hanlivé nebo směšné, se zakládá především na subjektivním pocitu nositele jména, proto je nutné při posuzování každé žádosti postupovat individuálně, tj. zohlednit osobní, rodinné, místní, společenské a jazykové aspekty. To se týká také třetího zmíněného případu, vážného důvodu (Henych, 2015, s. 268–269).

Konkrétní důvody pro změnu příjmení se mohou lišit. Mezi nejběžnější patří pravopis, cizí původ příjmení, přílišná krátkost nebo délka jména či vyznění příjmení (působí směšně, hanlivě, vzbuzuje nežádoucí asociace). To, že příjmení mohou způsobovat svému nositeli ve společnosti potíže, ilustrují některé příklady: učitelka s příjmením *Hloupá*, malý podsaditý muž s příjmením *Čahoun* nebo naopak vysoký muž s příjmením *Malý*. U příjmení cizího původu typu *Hartmannsgrubher* je možné uvést jako důvod pravopis či délku (problémy při diktování jména), cizí původ, popř. nežádoucí asociace. Nositelé takového cizojazyčného příjmení mohou zažádat o jeho úplnou změnu nebo o zjednodušení. Důvodem pro změnu příjmení mohou být ale také rodinné vztahy (např. žadatel si nepřeje sdílet stejné příjmení s otčímem), místní poměry (v jedné obci je dané příjmení problémové, v jiné nikoliv) atd. (Knappová, 2002, s. 182–183, 188).

Setkáváme se však také s opačnými případy, kdy žadatelé chtějí dodat svému příjmení cizí charakter. Nejčastějším důvodem bývá dlouhodobý pobyt v cizině či kariéra na mezinárodní úrovni (např. modeling, herectví). Pokud je žádosti vyhověno, dotyčný si buď zvolí příjmení nové, nebo své stávající přizpůsobí cizojazyčnému prostředí. To se týká zejména příjmení psaných s diakritickými znaménky, která v cizině mohou způsobovat problémy při zápisu nebo vyslovování (Knappová, 2002, s. 189).

³ Zákon zde pouze stanovuje, že „*změna jména nebo příjmení se nepovolí, jestliže by změna byla v rozporu s potřebami nebo zájmy nezletilého.*“ (§ 72 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení).

3.2.1 Změna příjmení při uzavření manželství

Specifickým, leč nejběžnějším případem změny příjmení je změna příjmení při uzavření manželství nebo vstupu do partnerství, která se neřídí zákonem č. 301/2000 Sb., ale Občanským zákoníkem⁴. Podle něho snoubenci při sňatečném obřadu prohlásí, jakou podobu příjmení budou užívat. Na výběr mají tyto možnosti:

- a) příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným,
- b) oba si svá příjmení ponechají, nebo
- c) příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným, a ten, jehož příjmení nemá být příjmením společným, bude ke společnému příjmení na druhém místě připojovat své dosavadní příjmení⁵ (§ 660 zákona č. 89/2012 Sb.).

V českém prostředí je upřednostňováno užívání společného příjmení. Manželé nejčastěji volí jako společné příjmení rodné příjmení muže. Vyskytují se však i případy, kdy je jako společné příjmení voleno rodné příjmení ženy, neboť zákon nestanovuje, že manželé musí jako společné příjmení zvolit příjmení muže. Ponechání si stávajícího příjmení ať už samostatně, nebo v kombinaci s novým není u nás příliš obvyklé (Kotschi, 2019). Ačkoliv třetí možnost volí častěji ženy, mohou se pro ni rozhodnout i muži, tj. přijmout ženino příjmení a na druhém místě uvádět své rodné. V praxi by to vypadalo např. takto: žena *Jana Nováková*, muž *Petr Novák Falta* (nové příjmení se uvádí vždy na první místě).

Snoubenci dále prohlašují, jaké příjmení budou užívat jejich děti, rozhodli-li se ponechat si každý své dosavadní příjmení. Pokud se v budoucnu rozhodnou užívat společné příjmení, stačí učinit prohlášení, že se dohodli na společném příjmení jednoho z nich. Není nutné vydávat správní rozhodnutí (§ 661 zákona č. 89/2012 Sb.).

⁴ Jde o nejjednodušší způsob změny příjmení, neboť zde neplatí podmínky stanovené v § 72 zákona č. 301/2000 Sb.

⁵ Jedná se o zdvojené příjmení, které se nepíše se spojovníkem a které není dědičné. Zdvojená příjmení psaná se spojovníkem se však vyskytují také. Jedná o příjmení cizího původu nebo o česká příjmení vzniklá v minulosti připojením rodného příjmení ke společnému příjmení manželů, např. *Otylie Sklenářová-Malá*, nebo snahou odlišit své příjmení od osoby se stejným jménem, např. *Karel Matěj Čapek-Chod*. Zdvojené příjmení psané se spojovníkem je možné zdědit po rodičích nebo získat při sňatku prohlášením tohoto příjmení za společné příjmení manželů, nelze je vytvářet (Knappová, 2002, s. 88).

3.2.2 Změna příjmení v době trvání manželství

Změna příjmení v době trvání manželství může být podle § 73 zákona č. 301/2000 Sb. povolena pouze na základě souhlasu obou manželů. Pokud by jeden z nich nesouhlasil, žádosti o změnu příjmení by nemohlo být vyhověno. Změna příjmení se vztahuje i na nezletilé děti v případě, že užívají příjmení toho z manželů, u kterého dojde ke změně příjmení. Pokud oba manželé užívají společné příjmení a změna příjmení je povolena jednomu z nich, tato změna se vztahuje i na druhého manžela a jejich nezletilé děti. Společné příjmení se tedy změní všem. V případě, že jeden z manželů kromě společného příjmení užívá a uvádí na druhém místě příjmení předchozí (např. rodné), změna příjmení se vztahuje pouze na to společné.

3.2.3 Změna příjmení u cizinců

Zákon dále řeší případy, kdy je jeden z manželů státním občanem České republiky a druhý cizincem. Pokud se změna příjmení vztahuje i na cizince, musí být k žádosti přiložen doklad o tom, že změna příjmení bude uznána také ve státě, jehož je cizinec státním občanem. Má-li však cizinec na území České republiky trvalý pobyt, tento dokument není potřeba (§ 77 zákona č. 301/2000 Sb.). Pokud dojde ke změně příjmení státního občana České republiky, který uzavřel manželství s cizincem, na území cizího státu, tamější pravomocná rozhodnutí jsou platná i na území České republiky (§ 78 zákona č. 301/2000 Sb.).

V ostatních případech je žádosti o změnu příjmení fyzické osoby, která není státním občanem České republiky, možné vyhovět jen tehdy, je-li tato osoba přihlášená na území České republiky k trvalému pobytu (nebo jí byl udělen azyl či doplňková ochrana podle zákona o azylu). V opačném případě bude žádost zamítnuta (Henych, 2015, s. 271).

3.2.4 Podoba nového příjmení

Zákon sice změnu příjmení umožňuje, nijak však nevymezuje, jak by potenciální nové příjmení mělo vypadat. Některé žádosti o změnu příjmení proto vyžadují znalecké jazykové posouzení. Posuzuje se především to, zda zvolené příjmení plní identifikační, komunikační, legalizační aj. funkci a zda zapadá do jazykového systému (českého nebo cizího), neboť nové příjmení musí plnit funkci příjmení jak ve společenském, tak v jazykovém prostředí (Knappová, 2002, 190–191).

Z jazykového hlediska nelze doporučit jako přijatelnou formu příjmení následující: náhodný či promyšlený shluk hlásek (např. *XYZ*, *QUEX*), římské nebo arabské číslice⁶ (např. *Petr V.*, *Tomáš 4*) či obměnu českého příjmení kombinací českých a cizojazyčných morfémů, tj. jazykový hybrid (např. poangličtění příjmení *Valkoun* na *Waloun*, kde *Wal-* je anglický morfém, *-(c)oun* český; přijatelná podoba by byla *Waloun*) (Knappová, 2002, s. 191).

Rozhodne-li se občan České republiky pro cizojazyčné příjmení, musí být doloženo, že se jedná o existující příjmení. Pokud toto doloženo není, posuzuje se, zda zvolené příjmení zapadá do jazykového systému, z něž pochází jeho základ (Knappová, 2002, s. 191–192).

3.1 Zákon o matrikách, jménu a příjmení v praxi

Je potřeba zmínit, že zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení upravuje pouze zápis příjmení do matrik a s tím souvisejících veřejných listin, úředních dokumentů, osobních dokladů apod., v nichž se ženské příjmení uvádí vždy přechýlené. Pokud se žena rozhodne užívat nepřechýlený tvar, zapíše se vedle přechýleného za lomítko, např. *Blacková/Black*. Pravomoc rozhodnout o udělení této výjimky náleží matričním úřadům, tj. orgánům vnitřní správy. Jedná se tedy o legislativní záležitost. Jazykověda zde zastává pouze poradní funkci, tj. nic nenařizuje, jen doporučuje (Knappová, 2002, s. 39–40).

Z uvedeného vyplývá, že se zmíněný zákon vztahuje pouze na oficiální zápis příjmení do matričních aj. dokumentů. Na užívání příjmení ve veřejné komunikaci (psané i mluvené, tj. v televizi, rádiu, tisku, knihách, na plakátech apod.) se nevztahuje. Pokud se tedy žena rozhodne pro nepřechýlenou formu příjmení, neznamená to, že je její rozhodnutí pro běžnou komunikaci závazné. Jazykovědci naopak doporučují, aby se v běžné komunikaci nepřechýlené ženské příjmení přechylovalo a skloňovalo, neboť užívání nepřechýlené podoby může způsobovat nedorozumění, nejednoznačnosti či mluvnické potíže. Díky tomu je přechylování ženských příjmení, zejména cizího původu, ve veřejné komunikaci většinou společensky respektované (Knappová, 2002, s. 40–41).

⁶ V systému českých příjmení se však vyskytují příjmení ve tvaru řadových číslovek, např. *Pátý*, *Čtrnáctý*, které ve funkci příjmení použít lze.

V běžné komunikaci (veřejné i soukromé) na užívání příjmení zákon tedy vliv nemá. To, zda budeme v praxi příjmení přechylovat nebo respektovat jeho nepřechýlenou podobu, není legislativní záležitostí. Doporučení jazykovědců přechylovat a skloňovat závazné také není, pro srozumitelnost vyjadřování je však přijatelnější. Pokud ženu s nepřechýleným příjmením *Havlíček* oslovíme „*paní Havlíčková*“, nejedná se z jazykového ani právního hlediska o chybu. Stejně tak oslovení „*paní Havlíček*“ není ani z jednoho hlediska chybné.

Vždy je však nutné rozlišovat, zda se jedná o běžnou komunikaci, v níž je přechylování příjmení považováno za kultivovanější formu vyjadřování, nebo zda jde o oficiální dokumenty, bibliografické údaje apod., kde je třeba zachovat původní tvar příjmení (Harvalík, 2010, s. 181). Při psaní vědeckých prací se proto doporučuje v textu příjmení přechylovat tak, že se přechylovací sufix s pádovou koncovkou napíše do závorky. To umožňuje příjmení v textu skloňovat a zároveň ho následně ztotožnit se jménem v bibliografii. Např. v textu napíšeme *ve studii Perissutti(ové)*, v bibliografickém údaji se uvede *A. M. Perissutti* (Knappová, 2017).

4 Ženská podoba příjmení v češtině

Ženské podobě příjmení jsme se již věnovali ve vztahu k legislativě. Zmínili jsme, že se v České republice ženská podoba příjmení běžně tvoří přechylováním. Nepřechýlené příjmení žena užívat může, ale pouze za stanovených podmínek. V České republice se tak lze setkat s příjmeními jednoslovnými přechýlenými i nepřechýlenými, popř. zdvojenými (obě přechýlená, obě nepřechýlená nebo jedno nepřechýlené, druhé přechýlené). Nyní se na problematiku ženských příjmení zaměříme z jazykového hlediska. Definujeme pojem přechylování a popíšeme, jakou má v češtině funkci, dotkneme se otázek týkajících se příjmení cizího původu a nakonec systematicky popíšeme, jak se konkrétní ženská příjmení tvoří.

4.1 Přechylování

Přechylováním se rozumí odvozování ženských protějšků ze jmen mužského rodu, a naopak mužských protějšků ze jmen ženského rodu, tj. výraz dostává příznak druhého pohlaví (popř. žádného, jedná-li se např. o odvozování názvů mláďat) (Grepl, 1995, s. 120; Internetová jazyková příručka, 2008–2021). Protože přechylování úzce souvisí s přirozeným rodem, přechylujeme pouze jména označující živé bytosti.

K přechylování se nejčastěji užívají tzv. přechylovací sufixy, např. **-ka** (*manželka, vyzvědačka, policistka, básnířka* atd.), **-ice** (*mladice, hudebnice, světice, knihovnice* atd.), **-yně** (*kolegyně, sokyně, ministryně, tchyně* atd.), **-kyně** (*umělkyně, soudkyně, vévodkyně, vězeňkyně* atd.), **-ovna** (*královna, císařovna* atd.), **-ová** (*správčová, radová, švagrová, mistrová* atd.) Dále je možné slova mužského rodu převést do rodu ženského změnou koncovky, např. *kmotra, magistra, příbuzná, vrátná*. Méně časté je odvozování mužských protějšků. Typickým sufixem pro taková podstatná jména je sufix **-ák** (*pradlák, baleták, lišák* atd.) (Grepl, 1995, s. 121–123).

Kromě použití těchto slovtvorných prostředků lze rodový protiklad vyjádřit také zcela odlišnými výrazy, např. *otec – matka, bratr – sestra, pes – fena* (Internetová jazyková příručka, 2008–2021).

Zde vidíme, že se přechylování netýká pouze tvoření ženské podoby příjmení, ale že jde o jev pro český jazyk zcela přirozený a běžně užívaný.

4.1.1 Přechylování příjmení

Přechylování příjmení je definováno jako odvozování ženských podob příjmení z mužských příjmení pomocí sufixu *-ová* nebo koncovky *-á*, popř. mužských podob příjmení z příjmení ženských. Přechylování se uplatňuje u příjmení jak českého, tak cizího původu bez ohledu na to, zda výchozí jazyk užívá vlastní prostředky pro vytváření ženských příjmení, či nikoliv, tj. českému slovtvornému systému se přizpůsobují příjmení všech jazyků (Knappová, 1979).

4.1.2 Funkce přechylování příjmení

Přechylování příjmení plní v českém jazyce dvě základní praktické funkce, které vycházejí ze strukturních vlastností češtiny. Jedná se o rozlišování přirozeného rodu (tj. pohlaví) a skloňování. Obě funkce napomáhají předcházet nejednoznačnostem a nedorozuměním (Černá, 2021). Ze stejných důvodů přechylujeme i cizí ženská příjmení.

Přechýlené příjmení jasně signalizuje, že jeho nositelkou je žena. V případě nepřechýleného příjmení může docházet k nejasnostem, a to zejména tehdy, je-li v nom. sg. uvedeno pouze příjmení (např. *Růžička, Brook*), zkratka titulu a příjmení (např. *Mgr. Růžička, Ing. Brook*), iniciála křestního jména a příjmení (např. *S. Růžička, T. Brook*), popř. je-li uvedené křestní jméno obourodé (např. *Sidney, Tylor*) (Černá a kol., 2002, s. 107). Pokud by bylo v textu, psaném v přítomném, popř. budoucím čase, uvedeno v nom. pouhé *MUDr. Novák* nebo *K. Smith*, čtenář by nevěděl, zda se hovoří o ženě či muži. V jiných pádových tvarech by tento problém odpadl, neboť mužské příjmení by bylo skloňované, většina ženských nikoliv⁷.

Absence skloňování by však způsobovala jiné nejednoznačnosti. Ovlivňovala by zejména větněčlenské vztahy, např. přívlastek: *kniha B. Smetana* (je *B. Smetana* autorka knihy, nebo se kniha jmenuje *B. Smetana*?), či určování podmětu a předmětu: *Dvořák píše Svoboda*. Ačkoliv lze předpokládat, že podmět bude uveden na prvním místě, není to pravidlem. Musíme se proto ptát, kdo komu píše? Píše žena nebo muž?

⁷ Problematická by byla příjmení typu *Svoboda*. Uživatelé češtiny by nevěděli, zda je skloňovat, nebo je ponechat neskloňná. V případě jejich skloňování by nastával problém s identifikací pohlaví nejen v nom., ale také v gen., voc. a instr.

Těmto nejednoznačností se však můžeme vyhnout a to použitím tzv. opěrného výrazu. Tím může být sklonné křestní jméno, profese, oslovení pan/paní (Černá, 2021), popř. přídavné jméno. Uvedenou větu bychom tak přeformulovali např. na *Haně Dvořák píše doktorka Svoboda, právnička Dvořák píše obžalované Svoboda*, popř. *právnick Dvořák píše obžalované Svoboda* atd. Podobně by to bylo s příkladem *kniha B. Smetana*, který bychom mohli přepsat např. na *kniha Barbory Smetana* (popř. změnit vazbu na *kniha od B. Smetana*). Knappová (2002, s. 42) však upozorňuje, že příliš častým užíváním těchto výrazů může docházet k přetížení textu. Navíc bychom je museli používat vždy, i u příjmení označujících muže, neboť věta *Dvořák píše obžalované Svoboda* opět vyznívá nejednoznačně, tj. adresát nemůže určit, kdo je *Dvořák*.

Problematika nesklonnosti se však netýká jen cizích a nově nepřechylovaných domácích příjmení, ale také českých tradičně užívaných příjmení mající formu gen. pl., např. *Martinů, Tichých*, a příjmení typu *Dolejší, Kočí*. I u těchto příjmení se k vyjádření příslušného pádu, popř. k určení pohlaví, užívá opěrných slov, tj. křestního jména nebo obecného výrazu (Černá, 2021). Ačkoliv mají tato příjmení příznak nesklonnosti, do českého jazykového systému jsou začleňována bez větších obtíží.

Z uvedeného tedy vyplývá, že pro češtinu jako pro flektivní jazyk, vyjadřující různé gramatické významy a větněčlenské vztahy pomocí flexe, je přechylování příjmení výhodné, nikoliv však nutné. Nepřechylováním a uplatňováním pomocných výrazů a předložek se však český jazyk stává více analytickým. Některá spojení tak mohou vyznívat nepřirozeně, např. *kniha od Barbory Smetana*.

4.1.3 Přechylování příjmení v cizích jazycích

Přechylování příjmení je jev typický zejména pro slovanské jazyky. Výjimkou jsou některé jihoslovanské jazyky, např. chorvatština, která příjmení žen nepřechyluje (Čapčuchová, 2017, s. 30). V bulharštině, makedonštině a ve východoslovanských jazycích nepřechylují cizí příjmení a příjmení domácího původu zakončená na *-o* (např. *Tarassenko, Kovalenko*) nebo *-ič* (např. *Malevič, Duchovič*). Příjmení zakončená na *-ov, -ev, -in* a příjmení mající podobu adjektiva přechylují, např. *Ivanov – Ivanova, Zajcev – Zajceva, Sorokin – Sorokina, Žukovskij – Žukovskaja* (Knappová, 2002, s. 102–103; Kuchař, 1956).

V polštině kromě ženských a mužských příjmení rozlišují také příjmení vdaných a svobodných žen⁸ (postupně však přechylovat přestávají). Příjmení mající tvar substantiva přechylují pomocí sufixů *-owa* (např. *Dudkowa*), *-ina/-yna* (např. *Muszyna*) pro vdané ženy a sufixů *-ówna* (např. *Dudkówna*), *-anka* (např. *Muszanka*) pro svobodné ženy. Od příjmení majících tvar adjektiva se ženský tvar utvoří změnou koncovky na *-a*, popř. lze použít sufixy *-owa*, *-ówna* (např. *Janikowski*, *Ciepła*, popř. *Cieplowa/Cieplówna*) (Knappová, 2002, s. 105–106).

S rozlišováním mužských a ženských podob příjmení se můžeme setkat také v některých neslovanských jazycích, např. v řečtině (např. muž *Kedros* – žena *Kedru*) či v islandštině, která tvoří tzv. patronymická příjmení, tj. odvozená od křestního jména otce (např. muž *Gunarson*, žena *Gunardottir*). Dále se přechyluje ve východobaltských jazycích – v litevštině (např. muž *Bité* – manželka *Bitienė*, dcera *Bitytė*) a v lotyšštině (např. muž *Lauks* – žena *Lauka*). Svůj systém tvoření ženských podob příjmení užívá i maďarština, v níž existuje šest různých způsobů přechylování. Pro přechýlená maďarská jména je typický sufix *-né* (Knappová, 2002, s. 108–113).

Ostatní neslovanské jazyky většinou rozlišují pohlaví nositele jména užitím ekvivalentů pan a paní, popř. slečna. Např. v angličtině *Mr.* (pan), *Mrs.* (paní), *Ms.* (paní nebo slečna – bez ohledu na rodinný stav); v němčině *Herr* (pan), *Frau* (paní); ve francouzštině *Monsieur* (pan), *Madame* (paní). Výraz slečna se ve většině jazyků již běžně nepoužívá, resp. bývá doporučováno se mu vyhnout.

4.2 Ženská příjmení cizího původu

Jak již bylo napsáno, v češtině běžně přechylujeme i příjmení cizího původu. Řada uživatelů českého jazyka se však k této skutečnosti staví odmítavě. Někteří z nich tvrdí, že přechylováním vytváříme nový tvar příjmení, který je od toho původního zcela odlišný, např. *Li* – *Liová* nebo *Volkova* – *Volkovová* (Svobodová, 2010, s. 103). Samy nositelky takového příjmení se tomu leckdy diví a nelíbí se jim, že jejich jména takto měníme. Považují to za výraz neúcty a jako argument proti přechylování uvádějí, že cizí jazyky naši přechýlenou podobu příjmení s *-ová* respektují, např. *Olga Havlová*

⁸ Tento jev byl dříve běžný také pro česká příjmení. Dnes se s ním můžeme setkat v některých nářečích. Příjmení vdaných žen bylo zakončeno na *-ová*, svobodných na *-ova* (např. *Kateřina Sedlářova*) (Knappová, 2002, s. 105).

nezkracují na *Olga Havel* (Daneš, 1997, s. 149). Kuchař (1956) však tento argument vyvrací a píše, že angličtina nebo francouzština, zejména v mluveném jazyce, naše přechýlená příjmení občas na nepřechýlená mění. Uvádí příklady *miss Sazel* nebo *madame Petrof*.

Kromě přechylování bychom ale za zásah do původní podoby jména museli považovat i skloňování cizích mužských jmen (Daneš, 1997, s. 149), protože tím jejich jméno také měníme. Např. spojení *film s Kevinem Costnerem* by vypadalo jako *film s Kevin Costner*. Nad tímto faktem se ale většinou nikdo nepozastavuje, neboť v tzv. citátové podobě jsou mužská jména uváděna v původním tvaru, tudíž nepřitahují tolik pozornosti jako ženská jména s příponou *-ová*, u nichž je změna patrná již v nom. sg.

Český jazyk přitom není jediný jazykový systém, který si podobu cizího jména a příjmení přizpůsobuje tak, aby je mohl užívat a vyslovovat. I naše příjmení jsou v zahraničí měněna, ať už jejich výslovnost, nebo grafická podoba. Např. v ruštině se spojení *s Hlaváčkem* mění na *s Glaváčekom*, v němčině příjmení *Dvořák* má podobu *Dvorak* i *Dworschak*, v rumunštině se příjmení *Václavík* mění na *Vatlavic*, v angličtině dochází ke zkomoleninám typu *Wesley* (z původního *Veselý*), *Chermok* (z původního *Čermák*) nebo *O'Lennick* (z původního *Volejník*). Tyto příklady ilustrují fakt, že každý jazyk uplatňuje při začleňování cizích jmen do svého jazykového systému své zákonitosti a zvyklosti. Jedná se o jev zcela běžný, proto ho nelze hodnotit jako projev neúcty jednoho jazyka ke druhému (Knappová, 2002, s. 37).

Přechylování cizích příjmení v českém jazyce má své opodstatnění. Jeho cílem není ženy cizí národnosti nijak urážet, zesměšňovat nebo přejmenovávat, nýbrž začlenit jejich jména do našeho jazykového systému, aby mohla plnit své základní funkce, tj. rozlišovat pohlaví a umožňovat skloňování.

Pokud se rozhodneme původní tvar cizího ženského příjmení zachovat, stane se na rozdíl od pojmenování mužů nesklonným, např. *film s M. Freemanem a C. Blanchett* (Knappová, 2002, s. 42). I zde si však můžeme pomoci připojením opěrného výrazu. Např. *šperky S. Intiher ze Slovinska* upravíme na *šperky Sabiny Intiher ze Slovinska* nebo *šperky talentované S. Intiher ze Slovinska*.

4.2.1 Cizí ženská příjmení v praxi

Cizí ženská příjmení se ve veřejné komunikaci, tj. ve sdělovacích prostředcích apod., doporučuje přechylovat. Míra užívání přechýlených forem je dána zejména stupněm veřejnoprávnosti sdělovacího prostředku, stupněm jeho oficiality, jazykovou úrovní redaktorů, popř. věkem předpokládaných adresátů (Knappová, 2017).

U veřejnoprávních médií předpokládáme, že budou dodržovat českou jazykovou normu⁹, tj. přechylovat. U soukromoprávních médií lze očekávat spíše opak, tj. narušení normy. V České televizi nebo v Českém rozhlase se tedy ženská příjmení cizího původu většinou přechylují (Knappová, 2017). Výjimkou jsou např. jména *Kateřina Emmons*, *Karolína Peake* nebo jména některých umělkyně, sportovkyň či političek¹⁰. Jazykovou normu se snaží dodržovat také některá tištěná média, např. *Hospodářské noviny*, *Právo* či *Lidové noviny*. Média s menší mírou oficiality, tj. soukromá televizní a rádiová studia nebo bulvární tisk, naproti tomu nepřechýlená příjmení užívají častěji. Určitou roli hraje v tomto směru také okruh respondentů. Mladí lidé snadněji přijímají fakt, že je cizí příjmení nepřechýleno, starší a vzdělanější vrstvy naopak považují přechylování příjmení cizinek ve sdělovacích prostředcích za samozřejmost (Knappová, 2017).

Některá cizí příjmení však necháváme v původním tvaru vždy, např. *Edith Piaf* nebo *Marilyn Monroe*. Tato příjmení jsou takto již vžitá a své nositelky označují jednoznačně. Jiná příjmení známých osobností mezi přechýlenou a nepřechýlenou formou kolísají, např. *Agatha Christie* i *Christieová* (Svobodová, 2010, s. 103).

S původní podobou příjmení se můžeme setkat také na přebalech některých knih či hudebních desek, neboť jména spisovatelek (např. *Danielle Steel*) a zpěvaček (např. *Tina Turner*), popř. jiných umělkyně, jsou vnímána jako obchodní značka. Jména spisovatelek jsou však častěji přechylována, např. *J. K. Rowlingová*. V názvech děl se ženská příjmení též přechylují, např. *Paní Dallowayová* od V. Woolfové nebo *Paní Bovaryová* od

⁹ Např. v Kodexu České televize se píše: „Česká televize je zavázána dbát o kultivovanost jazykového projevu. Vyjadřování hlasatelů, moderátorů a redaktorů ve vysílání musí působit jako vzor správného užívání jazyka již s ohledem na skutečnost, že diváci mohou takovému vyjadřování přikládat normotvorný význam. /.../ Česká televize systematicky spolupracuje s jazykovými odborníky a v případě pochybností o užití správného výrazu je povinna vyžádat si jejich stanovisko.“ (Česká televize, 2003, s. 19–20).

¹⁰ Tato příjmení se buď tradičně nepřechylují, nebo se nepřechylují na vlastní žádost nositelky jména (Česká televize, 1996–2021).

G. Flauberta (Knappová, 2017). V některých případech forma příjmení v názvu díla kolísá, např. *Anna Kareninová* i *Anna Karenina* (tj. přechýleno podle pravidel výchozího jazyka) od L. N. Tolstého.

Pokud má cizí jméno heslovitý (encyklopedický) charakter, uvádí se zpravidla v nepřechýlené formě. Např. pod heslem *Sharon Stone* je vysvětleno, že jde o slavnou herečku, tudíž není potřeba její příjmení přechylovat (Internetová jazyková příručka, 2008–2021).

4.3 Systematický přehled přechylování

Většina ženských příjmení (českého i cizího původu) se utvoří mechanickým připojením sufixu *-ová* k mužskému tvaru, např. *Novák – Nováková*, *Black – Blacková*. Tato přechýlená podoba se skloňuje podle vzoru „mladá“.

Existuje však řada příjmení cizích i domácích, jejichž přechylování není tak jednoznačné. V těchto případech se ženský tvar příjmení odvíjí od skloňování mužského tvaru příjmení, tj. *Hlaváček*, gen. *Hlaváčka – Hlaváčková*. To se projevuje zejména u příjmení umožňujících dvojí skloňování, která analogicky tvoří i dvojí podobu ženského příjmení, např. *Kníže*, gen. *Kníže – Knížová* nebo *Knížete – Knížetová*. Výsledná přechýlená podoba těchto příjmení závisí na rodinné tradici, přičemž je doporučováno dodržovat analogii skloňování a přechylování, tj. *Kníže*, gen. *Knížete – Knížetová* apod. (Knappová, 1979).

Protože podobných příkladů existuje celá řada, v následující kapitole se zaměříme na jednotlivé typy příjmení a jejich specifika, tj. systematicky popíšeme, jak se tvoří jejich ženské protějšky. Příjmení jsme rozdělili podle výchozí podoby mužského příjmení do tří skupin. První dvě skupiny popisují jednoslovná příjmení, česká i cizí. Třetí skupina je věnována víceslovným příjmením, rovněž českého i cizího původu. V závěru je pak připojena kapitola věnovaná přechylování příjmení z jazyků, které užívají vlastní přechylovací prostředky.

Při sestavování systematického přehledu jsme vycházeli z práce Miloslavy Knappové (1979; 2002) a Internetové jazykové příručky Ústavu pro jazyk český AV ČR (2008–2021). Z těchto zdrojů jsou převzaty také všechny příklady příjmení uvedené v následujícím přehledu.

4.3.1 Příjmení mající tvar substantiva

Příjmení mající tvar substantiva lze podle výslovnosti rozdělit na dvě podkategorie: A. příjmení končící ve výslovnosti nom. sg. na souhlásku (v psané podobě mohou končit i na samohlásku) a B. příjmení končící ve výslovnosti nom. sg. na samohlásku (v psané podobě mohou končit i na souhlásku) (Knappová, 2002, s. 45).

A. Příjmení končící ve výslovnosti nom. sg. na souhlásku

a) **Příjmení, která se tvoří mechanickým připojením sufixu -ová.** Patří sem příjmení česká i cizí, např.

*Zahradník – Zahradníková,
Kubiš – Kubišová,
Potočnjak – Potočnjaková,
Bernstein – Bernsteinová,
Solovič – Solovičová.*

Do této skupiny lze zařadit také příjmení, která obsahují nepohybné -e-, tj. zůstává ve všech tvarech, např.

*Koudel – Koudelová,
Xaver – Xaverová,
McLaren – McLarenová.*

b) **Příjmení, která mají před koncovou souhláskou pohybné -e-.** Při skloňování i přechylování se toto -e- vysouvá.

– Příjmení končící na -ek, -ček, např.

*Havránek, gen. Havránka – Havránková,
Macháček, gen. Macháčka – Machácková.*

Pokud by vynecháním -e- vznikla obtížně vyslovitelná skupina hlásek, je možné toto -e- ponechat, např.

*Vepřek, gen. Vepřka i Vepřeka – Vepřková i Vepřeková,
Moštěk, gen. Moštka i Moštěka – Moštková i Moštěková.*

– Příjmení končící na -el, -er. Jedná se jednak o česká příjmení končící na -el odvozená od osobních jmen, např.

*Havel, gen. Havla – Havlová,
Pavel, gen. Pavla – Pavlová,*

jednak o příjmení cizího původu, u nichž vysouvání pohybného *-e-* kolísá. Pokud je nositelem příjmení Čech, výsledná podoba příjmení se odvíjí od rodinné tradice (vypouští-li se *-e-* při skloňování ve všech pádech, vypouští se i při přechylování); pokud je nositelem cizinec, *-e-* nevysouváme, např.

Winter [vintr], gen. *Wintra* i *Wintera* – *Wintrová* i *Winterová*,
Demel [deml], gen. *Demla* i *Demela* – *Demlová* i *Demelová*,
Foster [fostr], gen. *Fostera* – *Fosterová* (nositelem je cizinec).

Pokud by vynecháním *-e-* vznikla souhlásková skupina, která v češtině nemůže vytvořit slabiku, toto *-e-* nevynecháváme, např.

Bayer [bajer], gen. *Bayera* – *Bayerová*,
Vinkler, gen. *Vinklera* – *Vinklerová*.

- Příjmení končící na *-ec*, např.

Palivec, gen. *Palivce* – *Palivcová*.

V některých případech může vysouvání *-e-* kolísat, např.

Švec, gen. *Ševce* i *Švece* – *Ševcová* i *Švecová*,
Kadlec, gen. *Kadlce* i *Kadlece* – *Kadlcová* i *Kadlecová*.

- Příjmení končící na *-eš*. Vysouvání *-e-* u těchto příjmení kolísá, např.

Aleš, gen. *Aleše* i *Alše* – *Alešová* i *Alšová*,
Tomeš, gen. *Tomeše* i *Tomše* – *Tomešová* i *Tomšová*.

Ve většině případů je však *-e-* pevné, např.

Mareš, gen. *Mareše* – *Marešová*.

- c) **Příjmení mající před koncovou souhláskou pohybné *-o-* nebo *-a-*.** Jedná se o jinoslovanská příjmení končící na *-ol*, *-ok*, *-ak*. Pohybné samohlásky *-o-* i *-a-* se běžně vysouvají, lze je však v souladu s rodinnou tradicí ponechat, např.

Karol, gen. *Karla* i *Karola* – *Karlová* i *Karolová*,
Bobok, gen. *Bobka* i *Boboka* – *Bobková* i *Boboková*,
Dubak, gen. *Dubka* i *Dubaka* – *Dubková* i *Dubaková*.

Pokud by vynecháním pohybné samohlásky vznikly výslovnostní problémy, hláska zůstává, např.

Pavlok, gen. *Pavloka* – *Pavloková*.

- d) Příjmení zakončená na -ov, -ev, -in.** Jedná se jednak o příjmení česká, v nichž jsou hlásky *-o-*, *-e-*, *-i-* součástí kmene, např.

Krov – Krovová,

Divin – Divinová,

Lev, gen. Lva i Leva – Lvová i Levová,

jednak o příjmení jinoslovanská, která se přechylují mechanickým připojením sufixu *-ová* k mužskému tvaru, popř. je lze v nom. uvádět přechýlená v souladu s mluvnicí výchozího jazyka, např.

Čechov – Čechovová, popř. Čechova,

Vlčev – Vlčevová, popř. Vlčeva,

Jesenin – Jeseninová, popř. Jesenina.

- e) Příjmení zakončená na -ius apod.** Jedná se o příjmení pocházející z latiny. Lze je skloňovat podle vzoru „pán“ (vypouští se koncovka *-us*) nebo podle vzoru „muž“ (koncovka *-us* zůstává). Analogicky podle skloňování existuje dvojitá možnost přechylování, např.

Kramerus, gen. Krameria i Kramerius – Krameriová i Kramerusová.

U příjmení cizího původu, která jsou zakončena na *-us*, *-as*, *-os*, *-is*, se přechýlený tvar tvoří mechanickým připojením sufixu *-ová* k mužskému tvaru, např.

Lagus – Lagusová,

Kostas – Kostasová,

Xantopulos – Xantopulosová,

Maudris – Maudrisová.

Následující skupiny popisují příjmení cizího původu, která jsou v psané a vyslovované podobě zakončena odlišně. Jejich ženský protějšek se většinou tvoří mechanickým připojením koncovky *-ová* k mužskému tvaru (v psané i mluvené formě).

- f) Cizí příjmení zakončená na -c s výslovností [-k].** Při jejich skloňování lze v pádových koncovkách psát *-k*, při přechylování se však z důvodu snadnější identifikace původního tvaru příjmení vždy píše *-c*, např.

Balzac, gen. Balzaca i Balzaka – Balzacová.

- g) Cizí příjmení zakončená na skupinu souhlásek.** Vyslovovaná koncová hláska je v grafické podobě znázorněna více písmeny, např.

Balázs [baláž] – *Balázssová* [balážová],
Anouilh [anuj] – *Anouilhová* [anujová],
Nitzch [nyč] – *Nitzchová* [nyčová],
Heath [hís] – *Heathová* [hísová].

Patří sem také francouzská příjmení končící na *-rd*, *-rt*, *-nd* atd., u nichž se poslední písmeno v nom. mužského tvaru nevyslovuje, např.

Baillard [bajár], gen. *Baillarda* [bajára] i [bajárda] – *Baillardová* [bajárová] i [bajárdová],
Chateaubriand [šatobrian], gen. *Chateaubrianda* [šatobriana] i [šatobrianda] – *Chateaubriandová* [šatobrianová] i [šatobriandová].

- h) Francouzská příjmení končící na *-es*.** Skupinu *-es* lze v češtině vyslovovat pouze v nepřímých pádech, např.

Jammes [žam], gen. *Jammese* [žamese] i *Jammesa* [žama] – *Jammesová* [žamesová] i [žamová],
Noialles [noaj], gen. *Noiallese* [noajese] – *Noiallesová* [noajesová].

- i) Cizí příjmení zakončená v psané podobě na nevyslovované *-e*.** Jde o anglická a francouzská příjmení. Pokud *-e* nemá vliv na výslovnost, lze ho při skloňování i přechylování v grafické podobě vypustit i ponechat; pro snadnější identifikaci původního tvaru příjmení však převažuje tendence *-e* nevypouštět, např.

Scribe [skrip], gen. *Scriba* i *Scribea* [skriba] – *Scribová* i *Scribeová* [skribová],
Stone [stoun], gen. *Stona* i *Stonea* [stouna] – *Stonová* i *Stoneová* [stounová].

Pokud *-e* vliv na výslovnost má, v grafické podobě přechýleného příjmení se nevypouští, např.

White [vajt] – *Whiteová* [vajtová],
Walpole [vólpoul] – *Walpoleová* [vólpoulová].

Pokud *-e* splývá s pádovou koncovkou některých nepřímých pádů, při přechylování se rovněž nevypouští, např.

Labiche [labiš], gen. *Labiche* [labiše] – *Labicheová* [labišová],
Budge [bač], gen. *Budge* [badže] – *Budgeová* [badžová].

- j) Cizí příjmení zakončená v psané podobě na -i, -y, -eu.** V některých jazycích písmena -i, -y naznačují měkkost předchozí souhlásky, např. v maďarštině ly [j], gy [dʲ], ny [ň] či v rumunštině ci [č], proto je při přechylování nevypouštíme, např.

Király [kiráj] – *Királyová* [kirájová],
Nagy [nadʲ] – *Nagyová* [nadʲová],
Popovici [popovič] – *Popoviciová* [popovičová].

Písmena -y, -i a -eu označující v některých germánských jazycích souhlásku [j], popř. [oj], se při přechylování také nevypouští, např.

Hemingway [hemingvej] – *Hemingwayová* [hemingvejová],
Blei [blaj] – *Bleiová* [blajová],
Bleibtreu [blajptroj] – *Bleibtreuová* [blajptrojová].

B. Příjmení končící ve výslovnosti nom. sg. na samohlásku

Patří sem menší počet příjmení domácích a velké množství příjmení cizích. V psané podobě mohou končit jak na samohláskové, tak souhláskové písmeno, popř. dvojhlásku. U většiny domácích a některých cizích příjmení se koncová samohláska odsouvá a přechylovací přípona -ová se připojuje ke zbylému základu, např. *Svoboda* – *Svobodová*. U cizích příjmení se ve většině případů samohláska neodsouvá a přechylovací přípona se připojuje k celému základu, např. *Doré* – *Doréová*.

- a) Příjmení končící ve výslovnosti na [a], [á].** U českých příjmení se koncová hláska -a odsouvá, u cizích příjmení odsouvání -a kolísá, např.

Pýcha – *Pýchová*,
Váňa – *Váňová*,
Cossiga – *Cossigová*, popř. *Cossigaová*.

Cizí příjmení zakončená na -ca [-ka] lze v nepřímých pádech zapisovat s -k. Při přechylování však z důvodu snadnější identifikace původního tvaru příjmení zachováváme písmeno -c, např.

Puica [pujka], gen. *Puicy* i *Puiky* – *Puicová*, popř. *Puicaová*.

Je-li příjmení ve výslovnosti zakončeno na [-á], koncová samohláska se při přechylování nevypouští, např.

Jahlá – *Jahláová*,
Hanikaa [haniká] – *Hanikaaová*.

Dále sem patří francouzská příjmení končící na *-oy* [-oa]. Při přechylování se [a] ve výslovnosti vypouští, např.

Leroy [leroa] – *Leroyová* [leroová],
Mauroy [moroa] – *Mauroyová* [muroová].

Poslední podskupinou jsou příjmení končící na souhláskové písmeno *-d*, *-t*, *-s*, *-x* (popř. skupinu *-ois*, *oix*), které se v nom. mužského tvaru nevyslovuje, v přechýlené podobě ano, např.

Bolstad [búlsta] – *Bolstadová* [búlstadová],
Dumas [dyma] – *Dumasová* [dymasová],
Maurois [moroa] – *Mauroisová* [moroazová],
Delacroix [delakroa] – *Delacroixová* [delakroazová].

- b) Příjmení končící ve výslovnosti na [e], [é].** Od českých příjmení končících v psané podobě na *-e*, *-ě* se přechýlený tvar tvoří připojením sufixu *-ová* po odsunutí hlásky [e], např.

Kaše – *Kašová*,
Purkyně – *Purkyňová*.

Pokud by přechýlený tvar vytvářel nejasnosti při určování původního tvaru příjmení, popř. působil komicky, lze ženské příjmení utvořit připojením přechylovacího sufixu k plnému mužskému tvaru, např.

Vůle – *Vůlová* i *Vůleová*.

Česká složená větná příjmení končící na *-e*, *-ě* lze buď přechylovat s odsunutým *-e*, *-ě*, nebo ponechat v nepřechýlené podobě, např.

Skočdopole – *Skočdopolová* i *Skočdopole*,
Osolsobě – *Osolsobová* i *Osolsobě*.

Příjmení typu *Dítě* se při skloňování i přechylování rozšiřují o kmenotvornou příponu *-et* nebo zachovávají původní tvar, např.

Dítě, gen. *Dítěte* i *Dítě* – *Dítětová* i *Dít'ová*,
Hrabě, gen. *Hraběte* i *Hrabě* – *Hrabětová*, popř. *Hraběová* (možný tvar *Hrabová* se neuzívá).

U cizích příjmení končících na *-e* se přechýlená podoba odvíjí od skloňování – buď se skloňují podle vzoru „pán“, popř. „muž“, nebo se skloňují pomocí

zájmenných koncovek. V prvním případě se při přechylování *-e* odsouvá, v druhém případě se ponechává, např.

Tille, gen. *Tilla* i *Tilleho* – *Tillová* i *Tilleová*,

Mielche [mílke], gen. *Mielche* i *Mielcheho* – *Mielchová* i *Mielcheová*.

Je-li příjmení v písmu zakončeno na *-é* nebo *-ee* s výslovností [-é], koncová samohláska se při přechylování nevypouští, např.

Broglé – *Brogléová*,

Klee [klé] – *Kleeová* (popř. lze i *Kleová*).

Je-li však v psané podobě příjmení zakončeno na *-ée* [-é], koncové *-e* se při přechylování vypouští, např.

Karlée – *Karléová*.

Je-li v cizím příjmení koncové [-e], [-é] označeno jiným písmenem než *-e*, přechýlená podoba se vytvoří připojením sufixu *-ová* k celému základu, např.

Nexø [neksé] – *Nexøová* [nekséová],

Mikää [miké] – *Mikääová* [mikéová],

Ernõ [erné] – *Ernõová* [ernéová],

Montesquieu [monteskje] – *Montesquieuová* [monteskjeová],

Delaunay [delone] – *Delaunayová* [deloneová].

Patří sem také příjmení, která jsou v písmu zakončena na souhlásku, např. *-t*, *-r*, *-s*, *-z*, *-x*. Ta se v nom. mužského tvaru nevyslovuje, v přechýlené podobě ano, která se utvoří připojením sufixu *-ová* k mužskému tvaru, např.

Maigret [megre] – *Maigretová* [megretová],

Chabrier [šabrije] – *Chabrierová* [šabrijerová],

Boulez [bule] – *Boulezová* [bulezová],

Darrieux [darije] – *Darrieuxová* [darijezová].

- c) **Příjmení končící ve výslovnosti na [i], [í].** Česká příjmení zakončená v písmu na *-i*, *-y* se vyskytují ojediněle. Jde o složená příjmení, která se přechylují připojením sufixu *-ová* po odsunutí *-i*, *-y* (ojediněle *-i*, *-y* zůstává) nebo je lze ponechat v nepřechýlené podobě, např.

Bezstarosti – *Bezstarostová*, popř. *Bezstarosti*,

Díky – *Díková*, popř. *Díky*,

Odvody – *Odvodyová*, popř. *Odvody*.

Příjmení cizího původu zakončená v písmu na *-i*, *-y* s výslovností [-i] přechylujeme připojením sufixu *-ová* k plnému mužskému tvaru, např.

Bondy – Bondyová,

Filipi – Filipiová.

Česká příjmení končící v písmu na *-í*, která pochází z obecných podstatných jmen, osobních jmen nebo jsou zpodstatněnými přídavnými jmény, lze buď přechylovat připojením přípony *-ová* po odsunutí hlásky [-í], nebo ponechat v nezměněné podobě, např.

Pokušení – Pokušeňová i Pokušení,

Kočí – Kočová i Kočí,

Tomší – Tomšová i Tomší.

Příjmení cizího původu končící na *-í* se přechylují připojením přípony *-ová* k celému základu, např.

Gándhí – Gándhiová.

Je-li vyslovovaná koncová hláska [i], [í] vyjádřena jiným písmenem, popř. skupinou písmen, sufix *-ová* se připojuje k plnému tvaru mužského příjmení, např.

Atlee [etlí] – Atleeová [etliová],

Blanqui [blanki] – Blanquiová [blankiová],

Curie [kiri] – Curieová [kiriová],

Shelley [šeli] – Shelleyová [šeliová],

Sue [sí] – Sueová [síová].

Je-li příjmení v psané podobě zakončeno souhláskovým písmenem *-t*, *-s*, *-z*, v nom. mužského tvaru se nevyslovuje, v přechýlené podobě ano. Končí-li příjmení na *-gh*, souhlásky se nevyslovují ani v přechýleném tvaru. Ten se utvoří připojením sufixu *-ová* k celému základu, např.

Petit [pety] – Petitová [petytová],

Denis [deny] – Denisová [denysová],

Ramuz [rami] – Ramuzová [ramizová],

Raleigh [róli] – Raleighová [róliová].

- d) Příjmení končící ve výslovnosti na [o], [ó].** Česká a cizí víceslabičná příjmení se přechylují připojením sufixová *-ová* po odsunutí koncového *-o*, např.

Blažko – Blažková,

Stýblo – Stýblová,
Korolenko – Korolenková,
Flavio – Flaviová,
Dao – Daová.

U jednoslabičných příjmení cizího původu koncové *-o* nevypouštíme, např.

Do – Doová.

U příjmení končících na *-ó* [-ó] se koncová hláska při přechylování také nevypouští, např.

Apró – Apróová.

Je-li příjmení zakončeno na *-óo*, koncové *-o* se při přechylování vypouští, např.

Króo [kró] – *Króová.*

U francouzských příjmení zakončených na *-eau* [-ó] a u anglických příjmení zakončených na nevyslovované souhláskové písmeno se přechýlený tvar utvoří mechanickým připojením *-ová* k mužskému tvaru (v písmu i výslovnosti), např.

Rousseau [rusó] – *Rousseauová* [rusóová],

Shaw [šó] – *Shawová* [šóová],

Waugh [vó] – *Waughová* [vóová].

U francouzských příjmení zakončených v písmu na *-t*, *-d*, *-s*, *-z*, *-x* se tyto souhlásky v nom. mužského tvaru nevyslovují, v přechýlené podobě ano. Ta se utvoří připojením přípony *-ová* k plnému mužskému tvaru, např.

Turgot [tyrgo] – *Turgotová* [tyrgotová],

Duclos [dyklo] – *Duclosová* [dyklosová],

Malraux [malro] – *Malrauxová* [malrozová], popř. [malroová].

- e) **Příjmení končící ve výslovnosti na [u], [ú].** Patří sem příjmení domácího původu končící na *-au*, *-ěu* (vzniklá z nářečí) a na *-ou*, *-ů*¹¹. U příjmení končících na *-au* se přechylovací přípona *-ová* připojuje k plnému mužskému tvaru, popř. je lze nechat v původní podobě, např.

Dočekau – *Dočekauová*, popř. *Dočekau*,

Dovrtěu – *Dovrtěová*, popř. *Dovrtěu*.

¹¹ Příjmení typu *Janů* jsou původně přídavná jména přivlastňovací, viz 4.3.2. Příjmení mající tvar adjektiva.

U příjmení končících na *-ou*, *-ů* se tyto hlásky při přechylování odsouvají, popř. je lze také ponechat v původní podobě, např.

Hrajsemnou – Hrajsemnová, popř. *Hrajsemnou*,
Přinesdomů – Přinesdomová, popř. *Přinesdomů*.

Cizí příjmení zakončená na *-u*, *-ú*, *-au* se přechylují připojením sufixu *-ová* k plnému mužskému tvaru, např.

Baru – Baruová,
Vu – Vuová,
Nehrú – Nehrúová,
Landau – Landauová.

U příjmení zakončených na *-eanu* lze při přechylování koncové *-u* ponechat i vypustit, např.

Roseanu – Roseanuová i Roseanová.

Příjmení končící na *-escu* [-esku] lze v nepřímých pádech zapisovat také s *-k*, z identifikačních důvodů však při přechylování ponecháváme *-c*. Přechýlená podoba se vytvoří odsunutím koncového *-u* a připojením sufixu *-ová*, stejně tak u příjmení končících na *-iu*, *-eu*, *-iou*, *-uu*, např.

Antonescu, gen. *Antonesca* i *Antoneska* – *Antonescová*,
Aigiriu – *Aigiriová*,
Papandreu – *Papandereová*,
Georgiou – *Georgiová*,
Luu – *Luová*.

Je-li vyslovovaná koncová hláska [u], [ú] vyjádřena jiným písmenem, popř. skupinou písmen, nebo končí-li příjmení na *-ou*, kterému předchází souhláska, přípona *-ová* se připojuje k plnému tvaru mužského příjmení, např.

Kotzebue [kocebú] – *Kotzebueová* [kocebúová],
Marlowe [marlou] – *Marloweová* [marlouová],
Pithou [pitu] – *Pithouová* [pituová].

U příjmení zakončených na *-oo* [ú] a u portugalských příjmení končících na *-o* [-u] se koncové *-o* při přechylování vypouští, např.

Boo [bú] – *Boová* [búová],
Castelo [kaštelu] – *Castelová* [kaštelová].

Končí-li příjmení na nevyslovované souhláskové písmeno, přípona *-ová* se připojuje k plnému tvaru mužského příjmení, např.

Agnew [egnjú] – *Agnewová* [egnjúová],
Jaloux [žalu] – *Jalouxová* [žaluzová].

4.3.2 Příjmení mající tvar adjektiva

Do této skupiny patří příjmení českého a jinოსlovanského původu. Podle typu přídavného jména, z něhož byla odvozena, je dělíme do tří skupiny.

A. Příjmení jako přídavné jméno tvrdé

Patří sem příjmení zakončená na *-ý, -oj, -yj (y), -ij (i), -ej* po tvrdé nebo obojetné souhlásce. Přechylují se pravidelně změnou mužské koncovky na ženskou koncovku *-á*. U jinოსlovanských příjmení, užívajících vlastní přechylovací prostředky, lze ženské příjmení v nom. uvádět také v souladu s mluvnicí výchozího jazyka, např.

Nový – *Nová*,
Pokorný – *Pokorná*,
Kowalski – *Kowalská*, popř. *Kowalska*,
Zastawny – *Zastawná*, popř. *Zastawna*,
Košateckej – *Košatecká*, popř. *Košateckaja*,
Bělyj – *Bělá*, popř. *Bělaja*,
Borkovskij – *Borkovská*, popř. *Borkovskaja*,
Tolstoj – *Tolstá*¹², popř. *Tolstaja*.

Dále sem patří příjmení nejasného původu zakončená na *-ý*. Přechylují se buď pravidelně záměnou mužské koncovky za ženskou, nebo připojením přechylovací přípony *-ová* k plné nebo zkrácené podobě mužského příjmení, např.

Balý – *Balá* i *Balýová*, popř. *Balová*,
Nesý – *Nesá* i *Nesýová*, popř. *Nesová*.

Poslední podskupinou jsou příjmení zakončená na *-ých, -ich, -ych, -ech, -iech*, která mají podobu gen. pl. a naznačují příslušnost k rodině¹³. Domácí příjmení typu *Tichých*, u nichž

¹² Skloňování *Tolstoj*, gen. *Tostoje* a od toho odvozené ženské příjmení *Tolstojová* je chybné (Knappová, 2002, s. 75).

¹³ Někdy jsou řazeny mezi příjmení mající tvar přídavného jména přivlastňovacího.

je jejich adjektivní původ zřejmý, se běžně nepřechylují, např. *Jan Tichých* i *Jana Tichých*. Pokud je jejich adjektivní původ méně zřejmý nebo jsou jinoslovanského původu, přechylujeme je připojením přechylovací přípony *-ová* k plnému tvaru mužského příjmení, popř. je lze ponechat nepřechýlená, např.

Šerých – Šerýchová i Šerých,
Dolgich – Dolgichová i Dolgich,
Múdrych – Múdrychová i Múdrych,
Miškech – Miškechová i Miškech,
Balažoviech – Balažoviechová i Balažoviech.

B. Příjmení jako přídavné jméno měkké

Jedná se o příjmení zakončená na *-í* nebo *-ij* po měkké souhlásce. Skloňují se i přechylují podle vzoru „jarní“. Ženská podoba českých příjmení je tedy totožná s mužským tvarem, u cizích příjmení se koncovka *-ij* nahradí koncovkou *-í*, např.

Dolejší – Dolejší,
Golubničij – Golubničí.

C. Příjmení jako přídavné jméno přivlastňovací

Do této skupiny řadíme česká příjmení zakončená na *-ů*, *-ův*, *-u*, *-ůj* a slovenská příjmení zakončená na *-ove*, *-je*, *-ovie*. Jinoslovanská příjmení zakončená na *-ov*, *-ev*, *-ěv*, *-in*, *-ič*, která jsou původem také přídavná jména přivlastňovací, v českém jazyce vnímáme spíše jako podstatná jména.

Česká příjmení končící na *-ů*, *-ův*, *-u*, *-ůj* zůstávají často nesklonná, tudíž i nepřechýlená. Pokud se skloňují, přechylují se připojením sufixu *-ová* po odsunutí koncovky, pouze *-ůj* zůstává, např.

Petrů, gen. *Petrů*, popř. *Petra – Petrů*, popř. *Petrová*,
Janu, gen. *Janu*, popř. *Jana – Janu*, popř. *Janová*,
Jakubův, gen. *Jakubův*, popř. *Jakubova – Jakubův*, popř. *Jakubová*,
Vaškůj, gen. *Vaškůj*, popř. *Vaškůje – Vaškůj*, popř. *Vaškůjová*.

Slovenská příjmení končící na *-ove*, *-je* se přechylují připojením sufixu *-ová* k základu po odtržení koncové souhlásky *-e* nebo je lze ponechat nepřechýlená, pouze příjmení končící na *-ovie* se ponechávají nepřechýlená vždy, např.

Miškeje – Miškejová, popř. *Miškeje*,

Adamove – Adamovová, popř. Adamove,

Matejovie – Matejovie.

4.3.3 Víceslovná příjmení

Jedná se převážně o příjmení cizího původu nebo o česká zdvojená příjmení vzniklá po sňatku. Patří sem příjmení obsahující předložku, člen, spojku či jiný výraz, a příjmení složená ze dvou, popř. více příjmení.

A. Příjmení s předložkou, členem, spojkou apod.

Tato příjmení se skládají ze základového příjmení a předložky či jiného výrazu, který stojí na prvním místě. Jedná se o výrazy *de, del, di, dos, dalla, el, la, le, Mc, van, von, O', ben* apod.¹⁴ Příjmení může obsahovat jeden či více těchto výrazů, popř. spojených v jedno slovo (např. *dela = de la*). Píší se s malým i velkým písmenem (záleží na rodinné pravopisné tradici), popř. mohou být psány se základovým příjmením dohromady, např. *McDonald* nebo *Decastello*. Při přechylování základového příjmení se uplatňují stejná pravidla jako při přechylování jednoslovných příjmení popsaná výše. Např.

Dalla Porta – Dalla Portová,

van der Meer [fan der mér] – van der Meerová,

von Sternberg – von Sternbergová.

Řadí se sem také španělská zdvojená příjmení se spojkou *y* (v češtině *a*) z toho důvodu, že mnozí uživatelé českého jazyka neznají její význam. Přechylujeme buď první, nebo druhou část, popř. obě, např.

Pijoan y Soteras [pižoan i soteras] – Pijoanová y Soteras i Pijoan y Soterasová,
popř. *Pijoanová y Soterasová.*

Obdobně přechylujeme víceslovná předložková spojení skládající se z předložkového spojení, které je rozvíjeno dalším předložkovým spojení, např.

de Abreu e Lima [de abre e lima] – de Abreuová e Lima i de Abreu e Limová,
popř. *de Abreuová e Limová.*

¹⁴ Některé z těchto výrazů dříve naznačovaly šlechtický původ (např. *von*). Protože u nás bylo šlechtictví v roce 1918 zrušeno, v dokladech českých občanů vydaných českými úřady se tyto výrazy neuvádějí, proto žena provdaná např. za Němce *Johanna von Hüttenbacha* bude mít v dokladech vydaných českými úřady uvedeno *Eva Hüttenbachová* bez předložky *von* (Knappová, 2002, s. 84).

Dále sem patří příjmení, jejichž základové příjmení je rozvíjeno dalším příjmením v předložkovém 2. pádě. Za základ je považováno příjmení před předložkou, proto přechylujeme jen první část a tu po předložce ponecháváme v nezměněné podobě, např.

Tschermak von Seysenegg [čermak fon zajzenek] – *Tschermaková von Seysenegg*.

B. Zdvojená příjmení psaná se spojovníkem

Jedná se buď o domácí příjmení zděděná po rodičích, popř. získaná při sňatku prohlášením tohoto zděděného příjmení za společné příjmení manželů¹⁵, nebo o příjmení cizího původu. Je-li jedna nebo obě složky příjmení původu slovanského, přechylujeme obvykle obě části příjmení, popř. lze první složku příjmení ponechat nepřechýlenou, např.

Bucha-Novák – *Buchová-Nováková*, popř. *Bucha-Nováková*,

Willman-Grabowski – *Willmanová-Grabovská*, popř. *Willman-Grabovská*.

Jsou-li obě složky příjmení původu neslovanského, obvykle přechylujeme pouze druhou část příjmení, popř. lze přechylovat obě, např.

Schwarz-Bart – *Schwarz-Bartová*, popř. *Schwarzová-Bartová*.

C. Víceslovná příjmení psaná bez spojovníku

Tato víceslovná příjmení vznikají zpravidla při sňatku, kdy se jeden z manželů rozhodne užívat kromě společného i své dosavadní příjmení; to se uvádí na druhém místě a zapisuje se bez spojovníku¹⁶. Obě příjmení, dosavadní i nově získané (domácího i cizího původu), se přechylují podle stejných pravidel jako příjmení jednoslovná, popř. lze za stanovených podmínek nové příjmení nepřechylovat (viz kapitola 3. Příjmení a legislativa). Pokud žena před sňatkem užívala příjmení nepřechýlené, je možné ponechat ho v původním tvaru nebo ho přechýlit; např.

Havlíčková Filipi, popř. *Havlíčková Filipiová* i *Havlíček Filipi*,

Schwarzová Svobodová, popř. *Schwarz Svobodová*.

¹⁵ Tato příjmení lze tvořit a užívat pouze v profesním, uměleckém aj. životě, neboť platný právní řád České republiky dnes již příjmení psaná se spojovníkem vytvářet neumožňuje. Do matričních dokumentů je tedy nelze zapsat, tj. zoficiálnit (Knappová, 2002, s. 88).

¹⁶ Dnešní způsob zapisování zdvojených příjmení, tj. bez spojovníku, je netypický, neboť ve většině evropských zemích se takto vytvořená příjmení zapisují se spojovníkem, např. v polštině (např. *Rzetelszka-Feleszko*), v němčině (např. *Grossenbacher-Künzler*) nebo v angličtině (např. *Nykiel-Herbert*). Bylo by tedy vhodné vrátit se k původnímu zápisu se spojovníkem (Knappová, 2002, s. 93–94).

Mezi cizí víceslovná příjmení psaná bez spojovníku, tj. složená ze dvou samostatných příjmení, patří zejména španělská a portugalská příjmení, která se skládají z příjmení po otci a z příjmení po matce. Tato příjmení přechylujeme buď celá (tj. obě části), nebo pouze druhou část, např.

Teresa González Telles – Gonzálezová Tellesová, popř. González Tellesová.

4.3.4 Příjmení z jazyků užívajících vlastní přechylovací prostředky

V kapitole 4.1.2. Přechylování příjmení v cizích jazycích jsme zmínili, že některé jazyky užívají vlastní přechylovací prostředky. U slovanských příjmení jsou tyto přechylovací prostředky zřejmé, tudíž lze z ženského příjmení jednoduše vyvodit tvar mužský, např. *Žukova – Žukov, Kazinska – Kazinski*, a z něho utvořit český přechýlený tvar, tedy *Žukovová, Kazinská*, popř. je lze ponechat v původní ženské podobě.

V případě polštiny, která rozlišuje příjmení vdaných a svobodných žen, se při přechylování v češtině tyto rozdíly stírají, neboť oba typy příjmení přechylujeme mechanickým připojením sufixu *-ová* k mužskému tvaru, popř. je v závislosti na druhu komunikace necháváme v původní podobě, např.

muž *Nowak*, svobodná žena *Nowakówna*, vdaná žena *Nowakowa – Nowaková*.

U neslovanských jazyků přechylovací prostředky pro běžného uživatele češtiny snadno rozpoznatelné nejsou. Při začleňování takových příjmení do češtiny proto postupujeme následovně – buď tato příjmení přechylujeme připojením sufixu *-ová* k mužskému tvaru podle pravidel popsaných v kapitole 4.3.1. Příjmení mající tvar substantiva, nebo je ponecháme v původní ženské podobě, popř. lze český přechýlený tvar utvořit od původní ženské podoby příjmení, např.

muž *Kedros*, žena *Kedru – Kedrosová*, popř. *Kedruová*,

muž *Lauks*, žena *Lauka – Lauksová*, popř. *Lauková/Laukaová*,

muž *Šarka*, svobodná žena *Šarkaitė*, vdaná žena *Šarkien – Šarková*, popř. *Šarkaová, Šarkaitėová/Šarkienėová*,

otec *Gardar*, dcera *Gardarsdóttir – Gardarsdóttirová*, popř. *Gardarová*.

5 Postoj veřejnosti k podobě ženských příjmení v českém jazyce

Klíčovou složkou praktické části diplomové práce je dotazníkové šetření, které má doplňovat, resp. ilustrovat problematiku přechylování příjmení. Cílem bylo zjistit postoj běžných uživatelů češtiny k přechylování/nepřechylování ženských příjmení v českém jazyce, tj. reflexe mediálně frekventovaného tématu laickou veřejností. Zajímalo nás především:

- a) do jaké míry uživatelé českého jazyka upřednostňují přechýlené formy příjmení;
- b) zda se u starších a mladších generací pohled na přechylování příjmení liší;
- c) kolik žen, popř. mužů, upřednostňuje spíše nepřechýlenou formu příjmení; a
- d) zda se liší postoj k přechylování příjmení českého a cizího původu.

Pro náš výzkum jsme použili kvantitativně-kvalitativní metodu ve formě dotazníku. Upotřebili jsme uzavřené otázky i otázky nabízející otevřenou odpověď, které sloužily především k upřesnění nebo odůvodnění odpovědi. Z hlediska vyhodnocování jsou uzavřené otázky výhodnější, neboť je lze snadno a rychle zpracovat; výhodou otevřených odpovědí je naproti tomu možnost upřesnit odpověď či reagovat individuálně. Díky metodě a otázkám, které jsme zvolili, jsme měli možnost posbírat větší množství dat, vyhodnotit je a zobecnit, a zároveň získat individuální odpovědi. Nevýhodou byla časová náročnost vyhodnocování odpovědí a složitější interpretace výsledků. Domníváme se však, že problematika přechylování příjmení alespoň částečný individuální přístup vyžaduje.

Dotazník byl zpracován elektronickou formou, kterou byl převážně i šířen, zejména prostřednictvím sociální sítě facebook. Skládá se z 18 otázek. První tři jsou zaměřeny na osobu respondenta. V otázkách 4.–8. se ptáme na postoj k přechylování českých i cizích příjmení obecně, popř. jakou formu příjmení by si ženy vybraly v případě změny příjmení. V otázce 9. nás zajímalo, co si respondenti o přechylování příjmení myslí. 10.–17. otázka se zaměřovaly na konkrétní tvary příjmení, popř. jejich užití ve větě. V 18. otázce pak měli respondenti možnost připojit jakýkoliv komentář týkající se problematiky přechylování příjmení. Plné znění dotazníku viz Příloha A.

5.1 Sociologický popis vzorku

Dotazník byl poskytnut převážně studentům pedagogické fakulty UHK prostřednictvím sociální sítě facebook, což se odráží v odpovědích na první tři otázky. Druhou větší skupinou respondentů byl zdravotnický personál orlickoústecké nemocnice, kterému byl dotazník poskytnut v papírové formě. Papírová forma se však ukázala nevýhodnou, neboť mnozí nevyužili možnost otázky č. 6, 7 a 8 odůvodnit.

Tyto dvě skupiny byly zvoleny záměrně, neboť pedagogičtí a zdravotničtí pracovníci se s řadou různých typů příjmení setkávají běžně a musí je umět použít, aby mj. věděli, jak nositele daného jména oslovit.

Celkem bylo získáno 613 odpovědí.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

1.	Žena.	503	82,05 %
2.	Muž.	106	17,29 %
3.	Nechci uvádět.	4	0,65 %

Tab. 1 – Pohlaví respondentů

Dotazník vyplnilo výrazně více žen (82,05 %) než mužů (17,29 %), což je dáno zřejmě tím, že se problematika přechylování příjmení týká především žen a jejich jména. Na jméno mužů se nic nemění. Podoba ženského příjmení má však vliv na komunikaci každého uživatele českého jazyka. Zajímá nás proto, jak se k této problematice staví obě pohlaví a zda se jejich postoj liší.

2. Kolik je Vám let?

1.	21–35 let.	425	69,33 %
2.	36–55 let.	108	17,62 %
3.	11–20 let.	60	9,79 %
4.	56 a více let.	20	3,26 %

Tab. 2 – Věk respondentů

Na dotazník nejčastěji odpovídali respondenti ve věku 21–35 let (69,33 %). Ostatní věkové kategorie byly zastoupeny o poznání méně (viz tabulka). Domníváme se, že o problematiku přechylování příjmení projevují největší zájem mladí lidé zejména proto,

že se jich změna příjmení, resp. jeho tvaru, týká nejčastěji, např. při vstupu do manželství. Dalším faktorem, který mohl mít na věkové zastoupení respondentů vliv, je způsob, jakým byl dotazník respondentům poskytnut.

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

1.	SŠ	311	50,73 %
2.	VŠ	272	44,37 %
3.	ZŠ	30	4,89 %

Tab. 3 – Dosažené vzdělání respondentů

Na dotazník odpovídali především lidé se středoškolským (50,73 %) a vysokoškolským vzděláním (44,37 %). Tuto otázku jsme do dotazníku zapojili proto, že nás zajímá, zda má dosažené vzdělání na postoj k přechylování příjmení vliv.

5.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Nyní vyhodnotíme otázky 4.–17., které se zabývají problematikou přechylování příjmení. U každé uvádíme tabulku s výsledky srovnanými sestupně a komentář. Tabulka obsahuje text odpovědi, počet, kolikrát byla tato odpověď zvolena, a procenta z celkového počtu odpovědí. Pokud se u otázek, které nabízely otevřenou odpověď, tyto odpovědi opakovaly, v tabulce jsme je samostatně zaznamenali. Ty méně četné, popř. méně věcné, jsme zahrnuli pod tzv. ostatní odpovědi, které jsou umístěny vždy na konci tabulky.

4. Jaký je Váš postoj k přechylování českých příjmení?

1.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	295	48,12 %
2.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	292	47,63 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	16	2,61 %
4.	Podle konkrétního příjmení.	8	1,31 %
5.	Ostatní odpovědi.	2	0,33 %

Tab. 4 – Obecný postoj k přechylování čes. příjmení

Téměř polovina dotázaných (48,12 %) by nechala volbu tvaru příjmení na jednotlivci. Někteří respondenti pak upřesnili, že svoje příjmení by přechýlili, u ostatních je jim to jedno. Pro přechylování českých příjmení je 47,63 % dotázaných, pro nepřechýlenou formu je 2,61 %. 1,31 % respondentů by volilo formu příjmení podle konkrétního jména. Výsledky tedy ukazují, že nepřechýlená příjmení nemají mnoho zastánců, tudíž lze předpokládat, že nebudou ani příliš rozšířená.

Nyní výsledky porovnáme z pohledu a) pohlaví, b) věku a c) dosaženého vzdělání. Zajímá nás, zda se postoj k přechylování českých příjmení u jednotlivých skupin liší, popř. jak.

a) pohlaví

Ženy (503 odp.)

1.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	257	51,09 %
2.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	225	44,73 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	13	2,58 %
4.	Podle konkrétního příjmení.	6	1,19 %
5.	Ostatní odpovědi.	2	0,40 %

Tab. 5 – Obecný postoj žen k přechylování čes. příjmení

Muži (106 odp.)

1.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	65	61,32 %
2.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	36	33,96 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	3	2,83 %
4.	Podle konkrétního příjmení.	2	1,89 %

Tab. 6 – Obecný postoj mužů k přechylování čes. příjmení

Předpokládali jsme, že muži budou možnost, že je jim to jedno, volit častěji, neboť se jich přechylování ženských příjmení přímo netýká. To se však nepotvrdilo. Výsledky naopak

ukazují, že muži mají ve srovnání s ženami na problematiku přechylování příjmení jasnější názor. Možnost, že je jim to jedno, zvolila pouze třetina (33,96 %) z nich. V porovnání s ženami, které tuto možnost volily častěji (51,09 %), je to výrazně méně. Pro přechýlenou formu je pak 61,32 % dotázaných mužů, u žen je to 44,73 %. Z toho vyplývá, že muži upřednostňují spíše přechýlenou formu ženských příjmení, ženám je to spíše jedno, popř. by toto rozhodnutí ponechaly na jednotlivci. Co se týče nepřechýlené formy, postoje obou skupin se od sebe příliš neliší.

b) věk

11–20 let (60 odp.)

1.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	30	50,00 %
2.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	29	48,33 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	1	1,67 %

Tab. 7 – Obecný postoj věkové kategorie 11–20 let k přechylování čes. příjmení

Respondenti z první věkové kategorie jsou buď pro přechýlené příjmení (50,00 %), nebo je jim to jedno, resp. ať se každý rozhodne podle sebe (48,33 %). Pro nepřechýlenou formu hlasoval pouze jeden z nich. Vzhledem k tomu, že je věková kategorie 11–20 let zastoupena pouze 60 respondenty, mohou být výsledky zkreslené.

21–35 let (425 odp.)

1.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	212	49,88 %
2.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	194	45,65 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	10	2,35 %
4.	Podle konkrétního příjmení.	7	1,65 %
5.	Ostatní odpovědi.	2	0,47 %

Tab. 8 – Obecný postoj věkové kategorie 21–35 let k přechylování čes. příjmení

Ve druhé věkové kategorii, která je zastoupena nejpočetněji, téměř polovina (49,88 %) respondentů odpověděla, že je jim jedno, jaké příjmení si dotyčná zvolí, resp. ať se každý rozhodne podle sebe. Ačkoliv jsme předpokládali, že mezi mladými lidmi ve věku 21–35 let bude zastánců nepřechýlených příjmení více, jejich počet dosáhl pouze 2,35 %. Výsledky tedy ukazují, že i mladí lidé jsou spíše pro tradiční přechýlenou podobu příjmení (45,65 %).

36–55 let (108 odp.)

1.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	51	47,22 %
2.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	51	47,22 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	5	4,62 %
4.	Podle konkrétního příjmení.	1	0,93 %

Tab. 9 – Obecný postoj věkové kategorie 36–55 let k přechylování čes. příjmení

Počet respondentů, kterým je jedno, pro jaké příjmení se dotyčná rozhodne, a kteří jsou pro přechýlenou formu příjmení, je v této věkové kategorii stejný (47,22 %). Pro nepřechýlenou formu je pak 4,62 % dotázaných, což je procentuálně více než v předchozí skupině. Domníváme se však, že tyto výsledky nelze srovnávat, neboť počet respondentů v obou skupinách není vyvážený. Pokud by byly obě skupiny zastoupeny rovnoměrně, lze i tak předpokládat, že by se v nich výsledky od sebe příliš nelišily.

56 a více let (20 odp.)

1.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	17	85,00 %
2.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	3	15,00 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	0	0,00 %

Tab. 10 – Obecný postoj věkové kategorie 56 a více let k přechylování čes. příjmení

Poslední věková kategorie se od předchozích liší tím, že je výrazně spíše pro přechýlenou formu. Výsledky ukazují, že lidé starší 56 let jsou spíše konzervativní. Většina z nich (85,00 %) se přiklání k přechýlené formě příjmení, pro nepřechýlenou formu nehlasoval ani jeden. Tři respondenti (15,00 %) odpověděli, že je jim to jedno, ať se každý rozhodne podle sebe. Výsledky však nemusí být směrodatné, neboť v této věkové kategorii máme malé zastoupení respondentů.

Výsledky tedy ukazují, že nepřechýlená příjmení nemají velký počet zastánců ani v jedné věkové kategorii.

c) vzdělání

ZŠ (30 odp.)

1.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	16	53,33 %
2.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	13	43,33 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	1	3,33 %

Tab. 11 – Obecný postoj respondentů se ZŠ vzděláním k přechylování čes. příjmení

Výsledky v této kategorii odpovídají obecným výsledkům otázky č. 4. Získali jsme však odpovědi pouze od 30 respondentů s dosaženým základním vzděláním, proto data nejsou příliš vypovídající, a tudíž je nelze ani srovnávat s následujícími dvěma skupinami.

SŠ (311 odp.)

1.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	153	49,20 %
2.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	149	47,91 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	5	1,61 %
4.	Podle konkrétního příjmení.	3	0,96 %
5.	Ostatní odpovědi.	1	0,32 %

Tab. 12 – Obecný postoj respondentů se SŠ vzděláním k přechylování čes. příjmení

I u SŠ vzdělání výsledky odpovídají obecným výsledkům otázky č. 4. Zajímavé však je, že ačkoliv se jedná o nejpočetněji zastoupenou skupinu (311 odpovědí), je zde počet zastánců nepřechýlené formy příjmení procentuálně nižší (pouze 1,61 %) než u obecných výsledků (2,61 %). To znamená, že lidé se SŠ vzděláním budou pravděpodobně nepřechýlenou podobu příjmení volit méně často.

VŠ (272 odp.)

1.	Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová / Jana Malá).	130	47,79 %
2.	Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.	126	46,32 %
3.	Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda / Jana Malý).	10	3,68 %
4.	Podle konkrétního příjmení.	5	1,84 %
5.	Ostatní odpovědi.	1	0,37 %

Tab. 13 – Obecný postoj respondentů s VŠ vzděláním k přechylování čes. příjmení

Nejzajímavější výsledky přináší poslední skupina. Přestože se lidé s VŠ vzděláním nejčastěji přiklánějí k přechýlené formě (47,79 %), ve srovnání s předchozími skupinami zde zároveň nalezneme nejvíce zastánců nepřechýlené formy (3,68 %). To znamená, že pro nepřechýlená příjmení jsou častěji lidé s VŠ vzděláním než s jiným stupněm vzdělání.

5. Jste-li žena, máte přechýlenou nebo nepřechýlenou formu příjmení?

1.	Přechýlenou (př. Jana Svobodová).	481	95,06 %
2.	Nepřechýlenou (př. Jana Svoboda).	19	3,75 %
3.	Kombinaci (př. Jana Fischer Svobodová).	5	0,99 %
4.	Ostatní odpovědi.	1	0,20 %

Tab. 14 – Počet přechýlených a nepřechýlených forem příjmení u respondentek

Převážná většina dotázaných žen (95,06 %) užívá přechýlenou formu příjmení. Nepřechýlený tvar užívá pouze 3,75 % dotázaných. Z toho vyplývá, že nepřechýlené tvary příjmení stále nejsou v České republice rozšířené.

6. Jste-li žena, v případě změny příjmení byste upřednostnila formu:

1.	České příjmení přechýlené, cizí nepřechýlené.	274	54,47 %
2.	Spíše přechýlenou.	117	23,26 %
3.	Záleží na okolnostech (př. dlouhodobý pobyt v cizině).	60	11,93 %
4.	Spíše nepřechýlenou.	35	6,96 %
5.	Nevím.	7	1,39 %
6.	Kombinovanou (nepřechýlené + přechýlené příjmení).	3	0,59 %
7.	Ostatní odpovědi.	7	1,39 %

Tab. 15 – Potenciální forma příjmení v případě jeho změny

54,47 % dotázaných žen zvolilo možnost české příjmení přechýlit, cizí nepřechýlit (resp. ponechat v původní podobě), tj. původ příjmení pro ně hraje důležitou roli. Spíše přechýlenou formu by upřednostnilo 23,26 % žen, spíše nepřechýlenou 6,96 %. Kromě toho v otevřených odpovědích zaznělo, že tvar příjmení by dotázané volily tak, aby jejich jméno, nehledě na původ příjmení, celkově dobře znělo. Lze tedy předpokládat, že u příjmení českého původu budou i nadále dominovat přechýlené formy.

Z výsledků dále vyplývá, že obecný postoj k přechylování se od individuálního výběru podoby příjmení liší. Pro nepřechylování je méně žen (2,58 %) než pro nepřechýlený tvar vlastního příjmení (6,96 %). Jak se rozhodnou ostatní, je většině totiž jedno.

Nyní výsledky porovnáme napříč věkovými kategoriemi. Zajímá nás, zda věk dotázané ženy ovlivňuje, jakou podobu příjmení by upřednostnila.

11–20 let (50 odp.)

1.	České příjmení přechýlené, cizí nepřechýlené.	36	72,00 %
2.	Spíše přechýlenou.	6	12,00 %
3.	Záleží na okolnostech (př. dlouhodobý pobyt v cizině).	6	12,00 %
4.	Spíše nepřechýlenou.	2	4,00 %

Tab. 16 – Potenciální forma příjmení u věkové kategorie 11–20 let

Výsledky v první věkové kategorii odpovídají obecným výsledkům otázky č. 6. Ačkoliv se jedná o mladší generaci, většina dotázaných by upřednostnila přechýlenou formu českého příjmení. Lze ovšem předpokládat, že se vzhledem k věku bude postoj této věkové kategorie ještě vyvíjet a měnit.

21–35 let (347 odp.)

1.	České příjmení přechýlené, cizí nepřechýlené.	193	55,62 %
2.	Spíše přechýlenou.	69	19,88 %
3.	Záleží na okolnostech (př. dlouhodobý pobyt v cizině).	42	12,10 %
4.	Spíše nepřechýlenou.	30	8,65 %
5.	Nevím.	5	1,44 %
6.	Kombinovanou (nepřechýlené + přechýlené příjmení).	2	0,58 %
7.	Ostatní odpovědi.	6	1,73 %

Tab. 17 – Potenciální forma příjmení u věkové kategorie 21–35 let

I zde dotázané preferují české příjmení přechýlené, cizí nepřechýlené (55,62 %), popř. spíše přechýlené bez ohledu na jeho původ (19,88 %). Ačkoliv se v této věkové kategorii k nepřechýlené formě obecně přiklání pouze 1,61 % respondentů, nepřechýlený tvar svého příjmení by upřednostnilo 8,65 % dotázaných žen, což je napříč věkovými kategoriemi nejvíce. Potvrdil se tedy předpoklad, že nepřechýlený tvar příjmení by nejčastěji volily mladé ženy ve věku 21–35 let.

36–55 let (88 odp.)

1.	České příjmení přechýlené, cizí nepřechýlené.	41	46,59 %
2.	Spíše přechýlenou.	31	35,23 %
3.	Záleží na okolnostech (př. dlouhodobý pobyt v cizině).	9	10,23 %
4.	Spíše nepřechýlenou.	3	3,41 %
5.	Nevím.	2	2,27 %
6.	Kombinovanou (nepřechýlené + přechýlené příjmení).	1	1,14 %
7.	Ostatní odpovědi.	1	1,14 %

Tab. 18 – Potenciální forma příjmení u věkové kategorie 36–55 let

Ženy ve věku 36–55 let by rovněž nejčastěji volily české příjmení přechýlené, cizí nepřechýlené (46,59 %). Spíše přechýlený tvar příjmení by upřednostnilo 35,23 % dotázaných, spíše nepřechýlený pouze 3,41 %. Z výsledků vyplývá, že čím je žena starší, tím pravděpodobněji zvolí spíše přechýlenou formu příjmení.

56 a více let (18 odp.)

1.	Spíše přechýlenou.	11	61,11 %
2.	České příjmení přechýlené, cizí nepřechýlené.	4	22,22 %
3.	Záleží na okolnostech (př. dlouhodobý pobyt v cizině).	3	16,67 %
4.	Spíše nepřechýlenou.	0	0,00 %

Tab. 19 – Potenciální forma příjmení u věkové kategorie 56 a více let.

Do výsledků poslední věkové kategorie se promítá její konzervativní obecný postoj k přechylování příjmení, tj. starší ženy by upřednostnily spíše přechýlenou formu neohledě na původ příjmení, nepřechýlené příjmení by nevolila ani jedna z nich.

Odůvodnění otázky č. 6

Součástí otázky č. 6 byla podotázka, v níž jsme respondentky požádali, aby svou odpověď zdůvodnily. Nejvíce dotázaných uvedlo, že přechylování vnímají jako tradici a součást českého jazyka. Jsou zvyklé své příjmení zapisovat s příponou *-ová* a nevidí důvod, proč typická česká příjmení nepřechylovat. Cizí příjmení by však ponechaly v původní podobě, neboť se tím podle nich jméno komolí či zní divně. Výjimkou jsou některá rozšířenější cizojazyčná příjmení, např. německého nebo anglického původu, jejichž přechýlené tvary by dotázané tolerovaly, např. *Fischerová*, *Blacková*. Z odpovědí vyplývá, že vždy záleží na konkrétním příjmení a na tom, jak zní. To se týká také příjmení českého původu. Podle dotázaných některá znějí lépe nepřechýlená, např. *Šole*, *Skočdopole*, *Lev*, proto by u nich volily spíše nepřechýlený tvar. Ukazuje se tak, že při rozhodování, zda si žena zvolí přechýlený nebo nepřechýlený tvar příjmení, hrají největší roli tyto faktory:

- a) původ příjmení – česká příjmení chtějí uživatelé češtiny spíše přechylovat, cizí ponechat v původním tvaru. Podle dotázaných bychom měli respektovat tradice výchozího jazyka, tj. příjmení z jazyka, který užívá vlastní přechylovací prostředky, přechylovat podle těchto pravidel, a příjmení z jazyka, který nepřechyluje, ponechat nepřechýlené;
- b) národnost partnera – pokud by dotázané uzavřely manželství s cizincem a přijaly jeho příjmení, volily by spíše nepřechýlený tvar, aby v rodné zemi manžela

předešly komplikacím.¹⁷ Z obdobných důvodů je doporučováno cizinkám, které vstupují do manželství s občanem České republiky a budou zde žít, zvolit přechýlenou formu manželova příjmení. Je to pro ně praktičtější;

- c) místo bydliště – pokud by se ženy rozhodly žít v zahraničí, volily by spíše nepřechýlený tvar příjmení (nehledě na jeho původ), a to z praktických důvodů, např. aby předešly nedorozuměním a vysvětlování či aby se cizincům jejich jméno lépe vyslovovalo;
- d) libozvučnost jména – mnoho dotázaných také přihlíží k tomu, aby kombinace jejich křestního jména a příjmení dobře vypadala a dobře zněla. Roli zde hraje tedy i estetika, nehledě na původ příjmení.

Pro přechylování respondenti uvádějí nejčastěji tyto důvody:

- a) Přípona *-ová* napomáhá větší srozumitelnosti, je praktická – pro respondenty je důležité, aby podle jména poznali, zda jde o muže či ženu, věděli, jak nositelku jména oslovit, a mohli jméno skloňovat; kromě toho žena nemusí vysvětlovat, proč se jmenuje, jak se jmenuje, dohadovat se na úřadech apod.
- b) Přechýlené příjmení je kulturní a jazykový odkaz, naše tradice – respondenti se domnívají, že bychom se měli v České republice řídit podle českých pravidel a našich tradic. Příjmení s *-ová* jsou podle nich vžitá a jsme na ně zvyklí, nepřechýlená naproti tomu znějí nepřírozně.
- c) Přípona *-ová* naznačuje původ příjmení, je originální – některé nositelky přechýleného příjmení jsou na své jméno hrdé. Líbí se jim, že se podle něj pozná, že jsou Češky; přechylování považují za něco originálního, co nás odlišuje od ostatních.
- d) Přechýlené příjmení je ženské – některé ženy uvádějí, že se díky příjmení s *-ová* cítí více žensky. Přechýlený tvar je podle mnohých hezčí, i proto, že se na první pohled se pozná, že dotyčná je žena.

¹⁷ Nejčastěji uvádějí, že cizinci příjmení s příponou *-ová* považují za úplně jiné příjmení. Manželé pak musí vysvětlovat, že se jmenují stejně. V některých státech je přitom běžné, že manželé společné příjmení vůbec neuzívají, např. ve Španělsku, kde si snoubenci při vstupu do manželství tradičně ponechávají své dosavadní příjmení. Vždy tedy záleží na zvyklostech a právní úpravě konkrétního státu.

- e) Nepřechylování je urážka českého jazyka – podle některých respondentů by se měla přechylovat všechna příjmení nehledě na jejich původ. Jiní dodávají, že nepřechýlená příjmení působí jako gramatická chyba, zní nečesky.

Pro nepřechylování se objevovaly tyto důvody:

- a) Některá příjmení českého původu zní v nepřechýlené podobě líp, popř. zajímavě, např. *Šole, Lev*.
- b) Přípona *-ová* evokuje, že žena někomu patří, resp. že si manželé nejsou rovni – někteří mají navíc pocit, že se manželé nejmenují stejně, neboť podle nich přechýlením vzniká nové jméno, které se od mužského tvaru podstatně liší.
- c) Žena se nechce jmenovat stejně jako tchýně – bere si partnerovo příjmení, ne příjmení jeho matky.
- d) Koncovky jsou zastaralé, přípona *-ová* vyvolává v cizině předsudky – některým nositelkám přechýleného příjmení vadí, že jsou ztotožňovány se slovanskými zeměmi (často s Ukrajinou či Polskem), proto by v případě dlouhodobého pobytu v zahraničí volily nepřechýlenou podobu také českého příjmení. Jiným dokonce imponuje, že se nepřechýlené příjmení nemusí skloňovat.
- e) Přechýlená příjmení cizího původu se komolí, znějí směšně – respondenti považují přechylování cizích příjmení za neúctu k původnímu jazyku; někteří pak dodávají, že cizí příjmení by měla zůstat v původní podobě i proto, aby bylo poznat, že jsou cizí.
- f) Délka jména – někdy si ženy stěžují, že kombinace jejich přechýleného příjmení a křestního jména je příliš dlouhá (např. nevejde se do kolonky), proto volí nepřechýlenou formu; kromě toho nepřechýlené příjmení umožňuje kratší/rychlejší podpis.
- g) „Špatné“ přechylování konkrétního příjmení, př. *Herodes* – *Herodotová* nebo *Herodosová* (záleží na rodinné tradici, správné mohou být obě varianty) – nositelka se rozhodla pro nepřechýlený tvar, aby předešla vysvětlování.

7) Jste-li muž, užívání nepřechýlené formy příjmení Vaší partnerkou by Vám:

1.	Nevadilo.	53	49,53 %
2.	Vadilo.	45	42,06 %
3.	Bylo sympatické.	4	3,74 %
4.	Ostatní odpovědi.	5	4,67 %

Tab. 20 – Postoj mužů k nepřechýlené formě příjmení jejich partnerky

49,53 % dotázaných by nevadilo, kdyby jejich partnerka užívala nepřechýlený tvar příjmení. Nelze však říct, že by všichni, kdo vybral tuto možnost, byli zastánci nepřechylování, neboť svou odpověď nejčastěji zdůvodňují tím, že je jim to jedno nebo by rozhodnutí partnerky podpořili, ačkoliv by to pro ně bylo nezvyklé (viz Odůvodnění otázky č. 7). Pouze 3,74 % respondentů by bylo přímo sympatické, kdyby jejich partnerka užívala stejný tvar příjmení jako oni. Opačný postoj, tj. že by jim nepřechýlené příjmení partnerky vadilo, zvolilo 42,06 % dotázaných.

Odůvodnění otázky č. 7

Pro většinu respondentů tvar příjmení partnerky důležitý není, tudíž je jim jedno, jak se bude jmenovat. Zda bude žena užívat přechýlené, nebo nepřechýlené příjmení, je podle nich čistě její volba. Někteří dodali, že ačkoliv upřednostňují přechýlenou variantu / líbí se jim více, rozhodnutí své partnerky jméno nepřechýlit by respektovali a podpořili. Jeden respondent pak uvedl, že by mu partnerka s nepřechýleným příjmením byla ještě bližší. Dále se objevují odpovědi, že záleží na konkrétním jménu. Některá česká příjmení, např. *Krejčí*, *Osolsobě* či *Bradle*, jsou v nepřechýlené formě běžně tolerována, příjmení cizího původu jsou nepřechýlená dokonce upřednostňována.

Pokud respondenti zvolili možnost, že by jim nepřechýlené příjmení vadilo, svou odpověď nejčastěji zdůvodňují tím, že přechylování je tradice a přirozená součást českého jazyka. Někteří v přechylování dokonce spatřují jedinečnost, na kterou bychom měli být hrdí, neboť nás to odlišuje od jiných národů, tj. přechýlené příjmení vnímají nejen jako tradici, ale také jako otázku národní identity. Nepřechýlená příjmení podle nich nejsou součástí naší kultury, proto nevidí důvod přizpůsobovat se požadavkům cizinců nebo přebírat zahraniční vzory. Někteří respondenti vyzdvihují praktickou stránku přechylování, tj. funkci rozlišování pohlaví a skloňování, neboť je pro ně důležité vědět, zda jedná s mužem, či ženou. Jiným se zkrátka nelíbí, jak nepřechýlená příjmení

znějí, a považují je jen za módní výstřelek nebo snahu odlišit se, být výstřední. Jeden respondent pak uvedl, že by nepřechýlené příjmení považoval za formu distance ode sebe a své rodiny, jiný by měl pocit, že žije s mužem.

8. Příjmení cizího původu byste v češtině upřednostnili:

1.	Původní, tj. nepřechýlená (př. Virginie Woolf).	353	57,59 %
2.	Podle obvyklosti u konkrétního jména.	152	24,80 %
3.	Přechýlená podle české zvyklosti (př. Virginie Woolfová).	71	11,58 %
4.	Nevím, je mi to jedno.	27	4,40 %
5.	Ostatní odpovědi.	10	1,63 %

Tab. 21 – Obecný postoj k přechylování příjmení cizího původu

Více jak polovina (57,59 %) dotázaných by cizí příjmení upřednostnila nepřechýlená, popř. by zachovala původní přechylovací prostředky. Čtvrtina (24,80 %) dotázaných uvedla, že záleží na konkrétním jménu (tj. podle obvyklosti nebo libozvučnosti). Některá jména máme totiž zažitá přechýlená (př. *Angela Merkelová*, *George Sandová*), jiná nepřechýlená (př. *Angelina Jolie*, *Edith Piaf*). Někteří akceptují obojí, popř. by respektovali přání držitele jména. V otevřené odpovědi se objevil také návrh samostatně stojící jména nepřechylovat, jména použitá ve větě přechylovat. Pouze 4,40 % zvolilo možnost, že je jim to jedno, což je ve srovnání s postojem k přechylování českých příjmení výrazně méně.

Odůvodnění otázky č. 8

Většina dotázaných si myslí, že by cizí příjmení měla zůstat nepřechýlená, popř. přechýlená podle pravidel výchozího jazyka; příponou *-ová* se podle nich žena přejmenovává. Zde je však potřeba rozlišovat dva rozdílné případy užívání příjmení.

Prvním z nich je zápis do matričních dokumentů, kdy se přidáním přípony *-ová* jméno skutečně mění (jde o oficiální údaj zapsaný v dokumentech). Dosud platný zákon však cizinkám a manželkám cizinců, popř. jejich dětem, žijícím na území České republiky umožňuje užívat nepřechýlené příjmení, když o to zažádají (viz kapitola 3.1. Podoba ženských příjmení), s čímž nejsou mnozí zřejmě obeznámeni. Mezi respondenty se tak objevují dva názory. Jedna skupina upřednostňuje původní tvar se zachováním gramatických pravidel výchozího jazyka, popř. by nechala výběr na ženě; druhou

skupinou jsou zastánci přechylování, kteří jsou názoru, že pokud chce někdo žít v České republice, měl by dodržovat naše zvyky a tradice, stejně tak my, pokud se rozhodneme žít v zahraničí, bychom měli respektovat ty jejich.

Druhým případem je užívání příjmení ve veřejné komunikaci (i v soukromí), kdy k příjmení příponu *-ová* připojujeme zejména z praktických důvodů, nikoliv za účelem příjmení měnit, násilně počesťovat či vnucovat cizincům naše tradice, jak se mnozí dotázaní domnívají. Přechylování nelze srovnávat či ztotožňovat ani s překládáním jmen, např. *Woolfová – Vlčková*. Přípona *-ová* má především gramatickou funkci, tj. umožňuje jméno začlenit do věty. Argument, že naše příjmení v zahraničí respektují a příponu *-ová* jim nechávají, je lichý, neboť ve většině jazyků, např. v angličtině, se mužský i ženský tvar chovají ve větě stejně, tj. zůstávají nesklonnými, není proto z gramatických důvodů potřeba naše ženská příjmení měnit na nepřechýlená. Pokud to však gramatika vyžaduje, příslušný jazyk si jméno přizpůsobí, např. uplatní své deklinační koncovky (např. ruský jazyk: *Miloslava Lédlová – gen. Miloslavy Lédlovoj*).

Zastánci nepřechylování cizojazyčných příjmení dále často uvádějí, že cizí příjmení s příponou *-ová* znějí divně / vypadají zvláště. Většina se shoduje, že připojovat k nim příponu *-ová* je nesmyslné. Jako příklad nejčastěji uvádějí příjmení slovanského původu, která už přechýlena jsou. Někteří mají totiž pocit, že *-ová* k takovému jménu přidáváme dvakrát, např. *Kuzněcova – Kuzněcovová*. Jiní argumentují tím, že ani všechna česká příjmení nemají příponu *-ová*, např. *Veselý – Veselá*, proto bychom ji neměli násilím připojovat ke všem příjmením. Existují však příjmení slovanského původu mající tvar adjektiva, která přechylujeme obdobně jako česká příjmení tohoto typu, např. *Janikowski – Janikowská* (v polštině *Janikowska*), tj. příponu *-ová* zde neuplatňujeme.

Zastánci přechylování pak nejčastěji uvádějí důvody, že jsou na přechýlená příjmení zvyklí a nevadí jim. Rovněž si uvědomují, že přípona *-ová* napomáhá větší srozumitelnosti; je pro ně důležité, že podle jména poznají, zda se mluví o ženě, či muži.

Dále se objevuje postoj, že záleží na konkrétním jménu. U jmen spisovatelek, političek či sportovkyň jsme zvyklí na přechýlenou podobu (např. *Jane Austenová, Angela Merkelová, Venus Williamsová*), naopak u hereček či zpěvaček na nepřechýlenou (např. *Avril Lavigne, Angelia Jolie*). Záleží na tom, s jakou variantou se setkáváme častěji. Jména političek či sportovkyň slýcháme zejména ve veřejnoprávních médiích, kde je zvykem přechylovat, proto se nám vžila spíše přechýlená. Jména spisovatelek se také

běžně přechylují, setkáváme se s nimi např. na hodinách literatury. Naopak jména hereček či zpěvaček se častěji objevují v soukromoprávních médiích, kde přechylování není pravidlem, proto se nám vžila spíše nepřechýlená.

9. O přechylování příjmení si myslím:

1.	Přechylování příjmení je součástí českého jazyka.	484	78,96 %
2.	Přechylování příjmení je tradice.	387	63,13 %
3.	Přípona -ová nenaznačuje vlastnictví.	298	48,61 %
4.	Nepřechýlené příjmení může způsobovat nedorozumění v komunikaci.	293	47,80 %
5.	Nepřechýlená forma (př. Jana Svoboda) je otázkou módy.	287	46,82 %
6.	Mimo ČR může přechylování způsobovat nedorozumění.	232	37,85 %
7.	Přechýlené příjmení může v zahraničí ovlivňovat společenské postavení.	56	8,97 %
8.	Přechýlená forma naznačuje, že je žena majetek muže.	28	4,57 %
9.	Přechylování příjmení bychom měli zrušit.	22	3,59 %
10.	Je to každého věc, přechylování by mělo být dobrovolné.	13	2,12 %
11.	Přechylování příjmení je ponižování žen.	7	1,14 %
12.	Zahraniční jména by se neměla přechylovat.	3	0,49 %
13.	Přechylování příjmení je, že jsem žena.	2	0,33 %
14.	Přípona -ová vyjadřuje sounáležitost a jakousi kulturní pocitovost, že jsem právě daného muže a on je právě můj (vlastnictví v pozitivním smyslu).	2	0,33 %
15.	Přechylování nepovažuji za ponižování žen. Nemyslím si, že bych kvůli němu byla majetkem muže nebo ztrácela identitu.	2	0,33 %
16.	Nejsem ani proti jedné verzi.	2	0,33 %
17.	Nepřechylování příjmení nezničí český jazyk.	1	0,16 %
18.	Je mi to jedno.	1	0,16 %
19.	Bylo by škoda deformovat jazyk kvůli momentální módnosti, tzv. gender tématu.	1	0,16 %
20.	Česká příjmení je správné přechylovat, především ta, co v mužském rodě končí -ý.	1	0,16 %

21.	Z vlastnictví muže či přimknutí ženy k partnerově rodu spíš pramení hlavně z přejímání příjmení partnera po svatbě. Samotné přechylování je v českých příjmeních spíše věc vyplývající z charakteru českého jazyka. U mnoha příjmení, hlavně cizího původu, mi však přechylování přijde naprosto nadbytečné a zbytečné.	1	0,16 %
22.	Měli bychom brát v úvahu, jak příjmení zní, aby člověk nevypadal vyloženě směšně.	1	0,16 %
23.	Z vlastní zkušenosti vím, že v zahraničí mají lidé problém vyslovovat přechýlená příjmení. Sama jsem uvažovala nad tím, že si jméno nechám změnit na nepřechýlené, ale jen kvůli výslovnosti.	1	0,16 %
24.	Argumentovat pro nepřechylování genderovou nerovností je nesmyslné.	1	0,16 %
25.	Nepřechýlené příjmení nic v postavení ženy ani jejího platu nezmění.	1	0,16 %
26.	Přijde mi to jako zbytečně feministický postoj a touha vyrovnat se mužům. Podle mě je v pořádku, že se jak jméno, tak příjmení užívá v ženském rodě, přesto mě nepřechýlená příjmení nijak nepohoršují.	1	0,16 %

Tab. 22 – Konkrétní výroky o přechylování příjmení

Cílem této otázky bylo zjistit, co konkrétně si respondenti o přechylování příjmení myslí, proto mohli zaškrtnout více odpovědí, popř. dopsat vlastní.

78,96 % dotázaných považuje přechylování příjmení za součást českého jazyka, 63,13 % označilo přechylování příjmení jako tradici, 47,80 % si myslí, že nepřechýlené příjmení může v komunikaci způsobovat nedorozumění, a 46,82 % vnímá nepřechýlenou formu příjmení pouze jako současný módní trend. Uživatelé českého jazyka jsou na přechylování zvyklí a nevidí důvod, proč to měnit. Pouze 3,59 % dotázaných se domnívá, že přechylování bychom měli zrušit, a 2,12 % uvedlo, že by mělo být dobrovolné.

Téměř polovina (48,61 %) dotázaných si myslí, že přípona *-ová* nenaznačuje vlastnictví. Dva respondenti zdůraznili, že přechylování příjmení nepovažují za ponižování žen; nemyslí si ani, že by kvůli příponě *-ová* žena ztrácela identitu. Opačný postoj, tj. že

přechýlené příjmení naznačuje, že je žena majetkem muže, zaujímá 4,57 % respondentů; přechylování příjmení za ponižování žen považuje pouze 1,14 %. Dvě dotázané pak uvedly, že příponu *-ová* jako označení vlastnictví vnímají v pozitivním smyslu, tj. že ke svému muži patří rády.

Co se týče příjmení mimo Českou republiku, 37,85 % dotázaných si myslí, že přechýlené příjmení může v cizině způsobovat nedorozumění; 8,97 % respondentů se domnívá, že forma příjmení může v zahraničí ovlivňovat také společenské postavení. To znamená, že pro komunikaci a život v cizině je lepší užívat nepřechýlenou podobu příjmení, tj. přizpůsobit se podmínkám toho státu, kde daný člověk žije. Více viz tabulka výše.

10. Která varianta příjmení Vám imponuje?

1.	Jana Nováková.	458	74,71 %
2.	Je mi to jedno.	77	12,56 %
3.	Obě varianty.	61	9,95 %
4.	Jana Novák.	17	2,77 %

Tab. 23 – Postoj ke jménu *Jana Nováková* / *Jana Novák*

V této a následující otázce nás zajímalo, jakou variantu příjmení dotázaní skutečně upřednostňují. Ukázalo se, že výsledky se od obecného postoje k přechylování českých příjmení liší. Pokud jde o konkrétní příjmení, dotázaní volí spíše přechýlenou formu (74,71 %), tj. *Jana Nováková*; pokud jde o obecný postoj, je jim to jedno (48,12 %) nebo se přiklání také spíše k přechýlené formě (47,63 %). Nepřechýlenou variantu *Jana Novák* by upřednostnilo pouze 2,77 %, což obecnému postoji k přechylování odpovídá (2,61 %).

11. Která varianta příjmení Vám imponuje?

1.	Petra Malá.	536	87,77 %
2.	Je mi to jedno.	50	8,16 %
3.	Obě varianty.	21	3,43 %
4.	Petra Malý.	6	0,98 %

Tab. 24 – Postoj ke jménu *Petra Malá* / *Petra Malý*

V případě adjektivního příjmení přechýlenou formu *Petra Malá* zvolilo dokonce 87,77 % dotázaných, nepřechýlenou formu *Petra Malý* pouze 0,98 %. To je zřejmě způsobeno tím,

že příjmení mající tvar adjektiva obsahuje v nepřechýleném tvaru mužskou koncovku -ý, která přímo evokuje mužský rod. Neshoda v rodě křestního jména a příjmení je tedy ihned patrná a pro mnohé nepřijatelná, na rozdíl od příjmení majících tvar substantiva.

Dva různé typy příjmení jsme vybrali záměrně. Domníváme se však, že výsledky by byly přesnější a zajímavější, kdybychom zvolili i další typy příjmení. Lze totiž předpokládat, že příjmení typu *Svoboda* jsou v nepřechýlené formě častěji tolerována než příjmení typu *Novák*. To je zřejmě tím, že je lze pohodlně skloňovat podle ženských vzorů.

12. Která varianta příjmení Vám imponuje?

1.	Alena Rossi.	410	66,88 %
2.	Obě varianty.	83	13,54 %
3.	Alena Rossiová.	80	13,05 %
4.	Je mi to jedno.	40	6,53 %

Tab. 25 – Postoj ke jménu *Alena Rossiová / Alena Rossi*

Zde jsme se ptali na příjmení cizího původu. Opět by bylo lepší zařadit do dotazníku příjmení z různých jazyků, neboť jak již bylo uvedeno, některá cizí příjmení veřejnosti v přechýlené podobě nevdí. Obecně však lze říct, že uživatelé českého jazyka upřednostňují cizojazyčná příjmení v původním tvaru, tj. nepřechýlená, popř. přechýlená podle pravidel výchozího jazyka. To potvrzují také odpovědi na tuto otázku, kde nepřechýlenou formu zvolilo 66,88 % dotázaných, přechýlenou 13,05 %.

13. Jak vnímáte oslovení nepřechýleným příjmením Jano Novák, paní Novák?

1.	Vadí mi.	276	45,02 %
2.	Je mi to jedno.	141	23,00 %
3.	Nevadí mi.	118	19,25 %
4.	Zní to divně / zvláště / nepřirozeně.	36	5,87 %
5.	Je to otázka zvyku.	15	2,45 %
6.	Je to každého věc.	4	0,65 %
7.	Zní to směšně.	4	0,65 %
8.	Budu respektovat přání nositelky jména.	3	0,49 %
9.	Ostatní odpovědi.	16	2,61 %

Tab. 26 – Oslovení *Jano Novák / paní Novák*

45,02 % dotázaných odpovědělo, že jim oslovení nepřechýleným tvarem *Novák* vadí, 23,00 %, že je jim to jedno, a 19,25 %, že jim takové oslovení nevadí. V jedné otevřené odpovědi pak zaznělo, že by bylo pro dotyčnou přijatelnější oslovení *paní Novák* než *Jano Novák*. Respondenti, kteří odpovídali, že tvar zní divně, zvláště nebo nepřirozeně, často dodávali, že jim takové oslovení nevadí, ačkoliv je nezvyklé. 2,45 % dotázaných dodalo, že je to otázka zvyku. Z výsledků tedy vyplývá, že ačkoliv uživatelé českého jazyka nejsou na oslovení nepřechýleným tvarem připraveni, velká část respondentů by se časem nejspíš přizpůsobila.

14. Jak vnímáte oslovení nepřechýleným příjmením Aleno Smetana, paní Smetana?

1.	Vadí mi.	247	40,29 %
2.	Nevadí mi.	158	25,77 %
3.	Je mi to jedno.	148	24,14 %
4.	Zní to divně / zvláště / nepřirozeně.	27	4,40 %
5.	Je to otázka zvyku.	10	1,63 %
6.	Zní to směšně.	3	0,49 %
7.	Preferuji oslovení „Smetano“.	3	0,49 %
8.	Budu respektovat přání nositelky jména.	2	0,33 %
9.	Je to každého věc.	1	0,16 %
10.	Ostatní odpovědi.	14	2,28 %

Tab. 27 – Oslovení *Aleno Smetana / paní Smetana*

Oslovení *Aleno Smetana / paní Smetana* vadí 40,29 % respondentů, což je méně než v předchozím případě; 25,77 % dotázaných odpovědělo, že jim nevadí, 24,14 %, že je jim to jedno. Když tedy porovnáme výsledky otázek 13. a 14., vidíme, že příjmení typu *Smetana* jsou přijímána lépe než příjmení typu *Novák*. To je patrně způsobeno tím, že jsou odvozena od substantiv ženského rodu a lze je skloňovat. Lze proto předpokládat, že oslovení *Aleno Smetano / paní Smetano* by bylo akceptováno ještě více respondenty. Aby však byly tvary obou příjmení jednotné, příjmení *Smetana* jsme zde ponechali rovněž neskloňné. Vystává tedy otázka, zda příjmení tohoto typu skloňovat podle vzoru „žena“, nebo je nechat neměnnými stejně jako příjmení typu *Novák*.

15. Jak vnímáte větu „Smetana píše Svoboda.“?

1.	Vadí mi.	356	58,08 %
2.	Je mi to jedno.	78	12,72 %
3.	Nevadí mi.	71	11,58 %
4.	Je to nesrozumitelné, matoucí, nejednoznačné / nerozumím větě.	49	7,99 %
5.	Je to divné / zvláštní / nepřirozené.	20	3,26 %
6.	Je to otázka zvyku.	11	1,79 %
7.	Mělo by se skloňovat.	7	1,14 %
8.	Zní to směšně.	6	0,98 %
9.	Ostatní odpovědi.	15	2,45 %

Tab. 28 – Věta *Smetana píše Svoboda*.

Více jak polovina dotázaných (58,08 %) uvedla, že jim věta vadí; 7,99 % upřesnilo, že je pro ně nesrozumitelná, nejasná, nesmyslná, matoucí či nejednoznačná. Někteří uvedli, že by potřebovali širší kontext, aby pochopili její význam. 1,14 % respondentů se domnívá, že jména by se měla skloňovat, a to buď a) podle vzoru „žena“, tj. jména *Svoboda*, *Smetana* označují osoby ženského pohlaví; nebo b) podle mužských vzorů, tj. označují osoby mužského pohlaví. Někteří si totiž myslí, že se jedná o mužské jméno, které někdo zapomněl vyskloňovat. Jeden respondent pak upozorňuje na skutečnost, že příjmení typu *Janů* nebo *Kočí* jsou rovněž nesklonná, ale poradit si s nimi umíme a jako nepřirozená je nevnímáme; domnívá se proto, že se jedná jen o otázku zvyku.

Z výsledků tedy vyplývá, že uživatelé českého jazyka nejsou na nepřechýlená příjmení a absenci skloňování připraveni. Většině totiž holá věta bez kontextu, popř. opěrných výrazů vadí nebo ji nechápou. Větu s opěrnými výrazy jsme do dotazníku bohužel nezařadili, lze však předpokládat, že by byla pro respondenty srozumitelnější, tudíž by jich více odpovědělo, že jim takto formulovaná věta nevadí.

16. Jak vnímáte větu „Veselý mluvila s Novák.“?

1.	Vadí mi.	402	65,58 %
2.	Je mi to jedno.	64	10,44 %
3.	Nevadí mi.	62	10,11 %
4.	Je to divné / zvláštní / nepřirozené.	28	4,57 %
5.	Nezní to česky, popř. jako by mluvil někdo, kdo se česky teprve učí.	14	2,28 %
6.	Je to nesrozumitelné, matoucí, nesmyslné / nerozumím větě.	14	2,28 %
7.	Je to otázka zvyku.	7	1,14 %
8.	Zní to směšně.	6	0,98 %
9.	Mělo by se skloňovat.	2	0,33 %
10.	Ostatní odpovědi.	14	2,28 %

Tab. 29 – Věta *Veselý mluvila s Novák.*

V porovnání s předchozí větou tato vadí většímu počtu respondentů (65,58 %). V otevřených odpovědích se na několika místech vyskytlo, že nezní česky, popř. zní, jako by ji vyslovil cizinec či dítě, které nezná shodu podmětu s přísudkem. Další, co dotázaným vadilo, je, že příjmení *Novák* není v 7. pádu. Někteří se domnívají, že se mluví o muži, ačkoliv nesklonnost příjmení naznačuje, že jeho nositelkou je žena; jiní si myslí, že se jméno pouze zapomnělo vyskloňovat apod. Ukazuje se tedy, že aby výpověď byla jednoznačná, je pro některé uživatele češtiny důležitá náležitá přípona/koncovka. Zajímavé je však to, že v porovnání s předchozí větou je tato srozumitelnější více respondentům, třebaže působí zvláštně, nepřirozeně, nečesky. I tak někteří uvedli, že by i zde potřebovali širší kontext, popř. by připojili ke jménu slovo paní, i z toho důvodu, že to považují za zdvořilejší formu komunikace.

Výsledky dále potvrzují názor, že příjmení adjektivního typu by měla zachovávat mužskou a ženskou koncovku, tj. měla by se přechylovat vždy. Mnozí nevidí důvod tato příjmení nepřechylovat také proto, že neobsahují příponu *-ová*.

17. Která forma je pro Vás přijatelná? (můžete zaškrtnout více variant):

1.	Kniha Evy Svobodové je úspěšná.	561	91,52 %
2.	Kniha od Evy Svobodové je úspěšná.	512	83,52 %
3.	Kniha Evy Svobody je úspěšná.	196	31,97 %
4.	Kniha od Evy Svobody je úspěšná.	191	31,16 %
5.	Kniha od Evy Svoboda je úspěšná.	142	23,16 %
6.	Kniha Evy Svoboda je úspěšná.	123	20,07 %
7.	Kniha od Eva Svoboda je úspěšná.	52	8,48 %
8.	Kniha Eva Svoboda je úspěšná.	28	4,57 %
9.	Je mi to jedno.	20	3,26 %
10.	Varianta „Kniha Eva Svoboda je úspěšná.“ by se dala pochopit tak, že se ta kniha jmenuje Eva Svoboda. Je to zavádějící.	3	0,49 %
11.	Přijatelné jsou všechny, záleží na člověku, jaké si zvolí příjmení (zda přechýlené či nikoliv).	1	0,16 %
12.	Kniha Evy Svoboda – kdyby to byla cizinka a žila v cizině, tak ok.	1	0,16 %
13.	Varianta „Kniha od Evy Svobody“ sice také nezní zle, ale já bych to nikdy nepoužila.	1	0,16 %
14.	V zásadě by v první řadě mělo jít o srozumitelnost, s tím, že vždy respektujeme, zda se příjmení v daném případě překlání nebo ne. Varianta „od Evy Svoboda“ je sice poněkud nekonzistentní, ale přijde mi srozumitelnější než bez „jen“.	1	0,16 %

Tab. 30 – Spojení *kniha Evy Svobodové* a jeho varianty

Přijatelnou formou pro nejvíce respondentů jsou varianty s přechýleným příjmením. Variantu „*Kniha Evy Svobodové je úspěšná.*“ vybralo 91,52 % respondentů, variantu „*Kniha od Evy Svobodové je úspěšná*“ 83,52 %. Nepřechýlené varianty získaly o poznání méně hlasů, z nichž nepřijatelnější je varianta, kde se skloňuje jméno i příjmení, tj. *kniha Evy Svobody* (31,97 %), resp. *kniha od Evy Svobody* (31,16 %). Je zajímavé, že v obou zmíněných případech je upřednostňovanější varianta bez předložky. Pokud je pak

příjmení *Svoboda* nesklonné, dotázaní volí častěji variantu s předložkou (23,16 %) než variantu bez předložky (20,07 %).

Ve dvou případech jsme ponechali nesklonné i křestní jméno, tj. *kniha Eva Svoboda*, resp. *kniha od Eva Svoboda*. Pro tyto varianty hlasovalo nejméně respondentů, přičemž přijatelnější je pro ně ta s předložkou (8,48 %). Verze bez předložky je pro některé zavádějící a nejednoznačná, neboť spojení *kniha Eva Svoboda* lze pochopit tak, že *Eva Svoboda* je název knihy. Tyto varianty jsme do dotazníku zahrnuli proto, že nesklonná křestní jména existují, např. *Ester* nebo *Miriam*. Domníváme se však, že spojení *kniha Ester Svoboda*, resp. *kniha od Ester Svoboda*, by bylo vnímáno odlišně. Předpokládáme, že by ho přijalo více uživatelů českého jazyka než uvedené *kniha Eva Svoboda*.

5.3 Shrnutí

Výsledky dotazníkové šetření ukazují, že uživatelé českého jazyka upřednostňují spíše přechýlenou formu českých příjmení, ačkoliv se téměř polovina respondentů vyslovila, že je jim jedno, zda se budou česká příjmení přechylovat, či nikoliv. To je totiž jen jejich obecný postoj. Pokud mají u konkrétního příjmení zvolit, zda upřednostní přechýlenou, či nepřechýlenou variantu, většina volí přechýlenou. Dále se ukazuje, že je jim zpravidla jedno, jak se budou jmenovat jiní, ale mají-li se rozhodnout pro formu svého příjmení, většina preferuje přechýlenou podobu, popř. se rozhodne na základě původu příjmení. Postoj k přechylování příjmení cizího původu se totiž významně liší. Většina uživatelů českého jazyka se přiklání k tomu řídit se u cizích příjmení pravidly výchozího jazyka, tj. většinu z nich nepřechylovat. V tomto směru mají respondenti vyhraněnější názor než v případě českých příjmení.

Z výsledků dále vyplývá, že přechýlené tvary jsou upřednostňovány nejen proto, že jsou vnímány jako tradice, ale také z praktických důvodů. Pro respondenty je důležité, aby komunikace byla srozumitelná a jednoznačná, tudíž vyžadují skloňování. Bez něj větě mnozí nerozumí nebo je pro ně nesmyslná. Obecně lze také říct, že na nepřechýlené tvary nejsme zvyklí, působí nepřírozně. Míra přijatelnosti nepřechylování jednotlivých typů příjmení je pak v tomto pořadí: *Svoboda* – *Novák* – *Veselý*.

Pokud ženy volí nepřechýlenou podobu příjmení, je to zejména z individuálních důvodů. Tím nejčastějším je jiná národnost partnera a přání zachovat společenské a jazykové zvyklosti jeho rodné země. Z dotazníku však vyplývá, že nepřechýlené formy nejsou

upřednostňovány velkým počtem žen, proto lze předpokládat, že ani po změně zákona v lednu 2022 míra jejich užívání příliš nestoupne.

Následuje komentář nejčastěji uváděných argumentů pro přechylování a nepřechylování příjmení. Objevují se nejen mezi odpověďmi v našem dotazníku, ale argumentují jimi také odborníci, mezi nimiž se najdou jak zastánci přechylování, tak zastánci zrušení povinnosti přechylovat příjmení.

5.3.1 Argumenty pro přechylování

Zastánci přechylování příjmení často uvádějí, že se jedná o tradici a součást českého jazyka. V kapitole 1.1.1. Pojmenovávání žen píšeme, že většina ženských pojmenování byla skutečně odvozována ze jmen mužů (z praktických důvodů). Nejjednodušším prostředkem k vyjádření rodinných aj. vztahů se stala právě přípona *-ová*. Povinnost přechylovat příjmení je však v legislativě ukotvena až od roku 1946 (Zázvorka, 2019). Do té doby se ženy mohly svobodně rozhodnout, jaký tvar příjmení budou užívat (většinou na základě rodinné zvyklosti apod.). Jedná se tedy o tradici jazykovou, nikoliv legislativní, která se vyvíjela po několik staletí. Jazyk se mění a přizpůsobuje svým uživatelům neustále, proto ani v oblasti příjmení nelze vyloučit další vývoj.

Dalším argumentem je, že čeština není na nepřechýlená příjmení připravená a že si s nimi neporadí. S tím souvisí také argument, že nepřechýlená příjmení nemohou plnit funkci příjmení (tj. rozlišovat pohlaví a umožňovat skloňování). V kapitole 4.1.2. Funkce přechylování příjmení vysvětlujeme, jak lze tomuto problému předejít, tj. použít opěrné výrazy. Valdřová navíc upozorňuje, že málokdy stojí jméno ve větě tak, že z kontextu nepoznáme, zda jde o ženu, či muže, a že nesklonná jména v češtině užíváme běžně (Lidové noviny, 2019). To se týká zejména příjmení typu *Martinů*, *Tichých*, *Hořejší*. Ačkoliv přípona *-ová* není jediným prostředkem pro vyjádření větněčlenských aj. vztahů, stále je některými jazykovědci hodnocena jako nejvýhodnější, např. Olivou (Lidové noviny, 2019). Karel Oliva tedy patří mezi zastánce přechylování příjmení.

Důkazem, že se jazyk a jeho uživatelé přizpůsobí, jsou mj. i některé slovanské jazyky, které příjmení již tradičně nepřechylují (např. chorvatština) nebo postupně přechylovat přestávají (např. polština). Nepřechýlená příjmení do svého gramatického systému začleňují, aniž by se hroutil (Čapčuchová, 2017; Chromý 2019).

Posledním často zmiňovaným argumentem pro přechylování příjmení je, že nepřechýlený tvar zní nepřirozeně, např. *Jana Novák*. Zde se jedná o otázku zvyku. Pokud se budeme s nepřechýlenými příjmeními setkávat častěji, přestanou být pro nás neobvyklá. Na nepřechýlená příjmení tedy nejsou připraveni spíše uživatelé češtiny než samotný jazyk.

5.3.2 Argumenty pro nepřechylování

Odpůrci přechylování často zmiňují, že přípona *-ová* naznačuje, že je žena majetkem muže. Jak jsme uvedli v kapitole 1.1.1. Pojmenovávání žen, jména žen se odvozovala od jmen mužů zejména proto, aby se vyjádřilo, že je mezi danou ženou a daným mužem rodinný vztah, neboť na veřejnosti rodinu zastupovali častěji muži. Bylo by proto lepší tvrdit, že přípona *-ová* naznačuje, že žena patří *k* muži, nikoliv že patří muži. Přechylováním příjmení není zamýšleno ženy jakkoliv ponižovat.

Dalším argumentem, který zastánci nepřechylování uvádějí, je, že přechýlené příjmení způsobuje v zahraničí potíže. Na tyto případy však již legislativa myslí a ženám mající trvalý pobyt v zahraničí mužský tvar příjmení užívat umožňuje.

Často zmiňovaným argumentem je také to, že přechylováním se mění původní podoba příjmení. To se týká především příjmení cizího původu. Zásahem do původní podoby je ale i samotné skloňování. Nemluvě o tom, že čeština není jediný jazyk, který si podobu cizích jmen přizpůsobuje (více v kapitole 4.2. Ženská příjmení cizího původu). Příjmení cizího původu s předložkou, např. *de Bergerac* (tj. z *Bergeracu*), jehož přechýlená podoba by byla *de Bergeracová* (tj. z *Bergeracová*), by bylo skutečně logičtější ponechávat spíše v původním tvaru; zde cítíme, že přechýlená podoba, díky české předložce, zní nepřirozeně.

Posledním a nejsilnějším argumentem pro zrušení povinnosti přechylování je, že žena má mít možnost svobodné volby, tj. nikdo by ženám nediktoval, jakou formu příjmení mají užívat. S tím lze souhlasit, neboť důvody pro volbu jak přechýleného, tak nepřechýleného příjmení mohou být individuální. Jednou z předních zastánkyň zrušení povinnosti přechylování příjmení je jazykovědkyně Jana Valdová.

Závěr

V diplomové práci *Ženská podoba příjmení v českém jazyce* jsme se zabývali historickým vývojem českých příjmení i jejich současným stavem. Zajímalo nás, jak příjmení vznikla a proč ženský tvar obsahuje příponu *-ová*, resp. koncovku *-á*. To je dáno především upořádáním a fungováním společnosti v minulosti. Následně jsme se zaměřili na samotné tvoření ženských příjmení a konkrétní podoby, jakých v češtině nabývají. Příjmení lze podle tvaru rozdělit do základních tří skupin – mající tvar substantiva, mající tvar adjektiva a víceslovná příjmení. Dále nás zajímalo, jaký postoj k problematice ženských příjmení, tj. k přechylování, zaujímá veřejnost, neboť na základě těchto výsledků lze předpovědět, jak se bude problematika ženských příjmení dále vyvíjet.

Největší přínos práce spatřujeme právě v tom, že popisuje současný stav ženských příjmení v češtině a způsob jejich tvoření, že vysvětluje rozdíl mezi jazykovou a legislativní praxí užívání příjmení a že mapuje současný postoj veřejnosti k problematice přechylování příjmení.

Problematika ženských příjmení je pro některé uživatele českého jazyka citlivou a aktuální otázkou. V médiích se můžeme dočíst, že zájem o nepřechýlená příjmení roste a že ženy nechtějí připojovat ke svému příjmení sufix *-ová*. Zvýšený zájem o nepřechýlená příjmení může mít několik příčin, např. větší kontakt s cizími jmény nebo genderové diskuse. Z našeho výzkumu však vyplývá, že je uživatelům českého jazyka spíše jedno, jakou formu příjmení budou ženy užívat, nebo by volili spíše přechýlené příjmení. Zda je zájem o nepřechýlené formy skutečně vyšší, nemůžeme posoudit, neboť nemáme data, s nimiž bychom mohli své výsledky porovnat. To, že je zájem o nepřechýlená příjmení vyšší, lze konstatovat pouze na základě faktu, že byla schválena novelizace zákona, která ruší povinnost příjmení přechylovat. Úplné zrušení přechylování je v současné době vysoce nepravděpodobné.

Důsledky, které zrušení povinnosti přechylování příjmení může přinést, budou mít vliv především na naši komunikaci. Mohou vznikat různá nedorozumění spojená např. oslovením dotyčné (někteří zaměřují pozornost pouze na příjmení), nesrozumitelnost nebo nejednoznačnost výpovědi. Dále bude třeba stanovit jednotná pravidla pro užívání nepřechýlených forem apod. Je možné, že vzniknou i nové deklinační systémy.

Domníváme se však, že nejjednodušší bude, především ze společenského hlediska, nechat ženám svobodnou vůli rozhodnout se, jaký tvar příjmení budou užívat, a sledovat, jak se čeština bude dál vyvíjet. Nabízejí se tyto scénáře: a) nepřechýlená příjmení se stanou běžnou součástí českého jazyka a budou existovat vedle přechýlených příjmení, nebo b) nepřechýlená příjmení se stanou dominantou a přechylovat postupně přestaneme, nebo c) nepřechýlená příjmení se neuchytí a vrátíme se k přechylování všech příjmení.

Je tedy zřejmé, že problematika ženských příjmení v českém jazyce v budoucnu nabídne další možnosti výzkumu. Kromě zmíněných scénářů je otázkou také to, zda nepřechýlená příjmení zůstanou nesklonná, nebo zda vzniknou nové deklinační systémy, tj. jak se budou nepřechýlená příjmení chovat v praxi. Náš výzkum ukázal, že uživatelé českého jazyka chtějí jména skloňovat; věta s nesklonnými tvary je pro ně často nesrozumitelná. Je ale možné, že některé typy příjmení se nepřechýlené uchytí rychleji a jiné zůstanou nepřírozenými déle. Bylo by proto namístě ověřit, zda se opravdu nejedná jen o otázku zvyku, a zjistit, jak se postoj k přechylování příjmení promění např. za deset let.

Další oblastí možného bádání je změna poměru výskytu přechýlených a nepřechýlených forem příjmení v následující letech, tj. do jaké míry budou ženy možnost příjmení nepřechylovat využívat. Poslední oblastí je užívání příjmení cizího původu ve veřejné komunikaci; lze např. porovnat výskyt přechýlených a nepřechýlených forem ženských příjmení v různých typech médií, jak se jejich užívání v průběhu let mění apod.

Seznam citačních zdrojů

1. BENEŠ, Josef, 1944. O našich příjmeních. *Naše řeč* [online]. **28**(7) [cit. 11. 1. 2021]. ISSN 2571-0893. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3839>
2. ČAPČUCHOVÁ, Natálie, 2017. *Přechylování ženských příjmení v češtině a v chorvatštině*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Ústav slavistiky. Bakalářská práce.
3. ČERNÁ, Anna a kolektiv, 2002. *Na co se nás často ptáte*. Praha: Scientia. ISBN 80-7183-260-x.
4. ČERNÁ, Anna, 2021: Přechylování příjmení. In: *Živa* [online]. 2021(1) [cit. 2021]. ISSN 0044-4812. Dostupné z: <https://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/prechylovani-prijmeni.pdf>
5. Česká televize, 1996–2021. Zpravodajství. *Proč přechylujete zahraniční ženská jména?* [online]. [Cit. 24. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/faq/zpravodajstvi/148/>
6. Česká televize, 2003. *Kodex České televize: zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání* [online]. Praha: Česká televize. [cit. 24. 4. 2021]. ISBN 80-85005-46-8. Dostupné z: <https://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf?ga=2.164928317.329988723.1627304726-996533776.1616250091>
7. DANEŠ, František, 1997. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0617-6.
8. GREPL, Miroslav, 1995. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-134-4.
9. HARVALÍK, Milan, 2010. Nové tendence v rozvoji současné české onymie. In: *Mnohotvárnost a specifická onomastiky: IV. česká onomastická konference: 15.–17. září 2009*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, s. 179–186. ISBN 978-80-7368-779-3.
10. HÁTLOVÁ, Petra, 2011. Jak vznikla naše příjmení a co znamenají. In: *Novinky.cz* [online]. 12. 3. [cit. 8. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/jak-vznikla-nase-prijmeni-a-co-znamenaji-81522>

11. HENYCH, Václav, 2015. *Zákon o matrikách s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-525-8.
12. CHROMÝ, Jan, 2019. Zhroutí se bez přechylování čestina? In: *Deník Referendum* [online]. 12. 9. [cit. 26. 5. 2021]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/30109-zhrouti-se-bez-prechylovani-cestina>.
13. Internetová jazyková příručka, 2008–2021. *Přechylování obecných jmen* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [Cit. 22. 4. 2021]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=699>
14. Internetová jazyková příručka, 2008–2021. *Přechylování příjmení ve veřejné komunikaci* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [Cit. 23. 4. 2021]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=700>
15. KNAPPOVÁ, Miloslava, 1979. Přechylování příjmení v češtině. *Naše řeč* [online]. **62**(5) [cit. 23. 4. 2021]. ISSN 2571-0893. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6153>
16. KNAPPOVÁ, Miloslava, 2002. *Naše a cizí příjmení v českém jazyce*. Liberec: TAX AZ Kort. ISBN 80-238-8173-6.
17. KNAPPOVÁ, Miloslava, 2017. PŘÍJMENÍ. In: *Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 16. 4. 2021] Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PŘÍJMENÍ>
18. KOMÁREK, Miroslav a kolektiv, 1986. *Mluvnice češtiny*. 1. vyd. Svazek 2: Tvarosloví. Praha: Academia.
19. KOPECKÝ, Josef, 2021. Válková navrhla, aby samy ženy rozhodly, zda chtějí u jména příponu -ová. In: *iDnes.cz* [online]. 12. 5. [cit. 25. 5. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-obcanske-prukazy-pohlavi-digitalni-dan.A210512_144246_domaci_kop
20. KOTSCHI, Pavlína, 2019. Převzetí manželova příjmení preferuje většina Češek. Je to praktické. In: *Deník.cz* [online]. 8. 10. [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/prevzeti-manzelova-prijmeni-stale-preferuje-vetsina-cechu-je-to-prakticke-20191008.html

21. KUCHAR, Jaroslav, 1956. Přechylujme ženská příjmení cizího původu! In: *Naše řeč* [online]. **39**(9-10) [cit. 26. 4. 2021]. ISSN 2571-0893. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4519>
22. Lidové noviny, 2019. Oliva vs. Valdrová. Bitva o přechylování. In: *Lidovky.cz* [online]. 25. 9. [cit. 26. 5. 2021]. Dostupné z https://www.lidovky.cz/relax/zajimavosti/oliva-vs-valdrova-a-bitva-o-prechylovani.A190923_132009_In-zajimavosti_ape
23. MOLDANOVÁ, Dobrava, 2019. *Naše příjmení*. 5. vydání (4. v Agentuře Pankrác). Praha: Agentura Pankrác. ISBN 978-80-86781-40-2.
24. PLESKALOVÁ, Jana, 2017. PŘÍJMÍ. In: *Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 7. 1. 2021] Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PŘÍJMÍ>
25. SVOBODOVÁ, Diana, 2010. Přechylování příjmení cizinek. In: *Zdroje a cíle jazykové popularizace*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, s. 102–103. ISBN 978-80-7368-916-2.
26. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 14. 4. 2021] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
27. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 12. 3. 2021, 14. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301>
28. ZÁZVORKA, Jan, 2019. Volit, zda nepřechýlit jméno, je lidské právo, říká jazykovědkyně Valdrová. In: *iDnes.cz* [online]. 3. 10. [cit. 26. 5. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozstrel-jazykoveda-jana-valdrova-prechylovani.A190920_174352_domaci_knn

Seznam tabulek

Tab. 1 – Pohlaví respondentů	53
Tab. 2 – Věk respondentů	53
Tab. 3 – Dosažené vzdělání respondentů.....	54
Tab. 4 – Obecný postoj k přechylování čes. příjmení	54
Tab. 5 – Obecný postoj žen k přechylování čes. příjmení	55
Tab. 6 – Obecný postoj mužů k přechylování čes. příjmení.....	55
Tab. 7 – Obecný postoj věkové kategorie 11–20 let k přechylování čes. příjmení	56
Tab. 8 – Obecný postoj věkové kategorie 21–35 let k přechylování čes. příjmení	56
Tab. 9 – Obecný postoj věkové kategorie 36–55 let k přechylování čes. příjmení	57
Tab. 10 – Obecný postoj věkové kategorie 56 a více let k přechylování čes. příjmení..	57
Tab. 11 – Obecný postoj respondentů se ZŠ vzděláním k přechylování čes. příjmení ..	58
Tab. 12 – Obecný postoj respondentů se SŠ vzděláním k přechylování čes. příjmení ..	58
Tab. 13 – Obecný postoj respondentů s VŠ vzděláním k přechylování čes. příjmení....	59
Tab. 14 – Počet přechýlených a nepřechýlených forem příjmení u respondentek	59
Tab. 15 – Potenciální forma příjmení v případě jeho změny.....	60
Tab. 16 – Potenciální forma příjmení u věkové kategorie 11–20 let.....	60
Tab. 17 – Potenciální forma příjmení u věkové kategorie 21–35 let.....	61
Tab. 18 – Potenciální forma příjmení u věkové kategorie 36–55 let.....	61
Tab. 19 – Potenciální forma příjmení u věkové kategorie 56 a více let.	62
Tab. 20 – Postoj mužů k nepřechýlené formě příjmení jejich partnerky.....	65
Tab. 21 – Obecný postoj k přechylování příjmení cizího původu.....	66
Tab. 22 – Konkrétní výroky o přechylování příjmení	69
Tab. 23 – Postoj ke jménu <i>Jana Nováková / Jana Novák</i>	70
Tab. 24 – Postoj ke jménu <i>Petra Malá / Petra Malý</i>	70
Tab. 25 – Postoj ke jménu <i>Alena Rossiová / Alena Rossi</i>	71
Tab. 26 – Oslovení <i>Jano Novák / paní Novák</i>	71
Tab. 27 – Oslovení <i>Aleno Smetana / paní Smetana</i>	72
Tab. 28 – Věta <i>Smetana píše Svoboda</i>	73
Tab. 29 – Věta <i>Veselý mluvil s Novák</i>	74
Tab. 30 – Spojení <i>kniha Evy Svobodové</i> a jeho varianty	75

Seznam příloh

PŘÍLOHA A – Plné znění dotazníku	I
PŘÍLOHA B – Vybrané odpovědi odůvodňující otázku č. 6.....	V
PŘÍLOHA C – Vybrané odpovědi odůvodňující otázku č. 7.....	X
PŘÍLOHA D – Vybrané odpovědi odůvodňující otázku č. 8.....	XIV
PŘÍLOHA E – Vybrané odpovědi na otázku č. 18	XX

DOTAZNÍK – přechylování příjmení

Dobrý den, prosím o vyplnění dotazníku zaměřeného na přechylování příjmení. Výsledky budou použity a vyhodnoceny v mé diplomové práci. Děkuji za vyplnění.

Markéta Kovrzková

Přechylováním příjmení se rozumí odvozování ženských podob z příjmení mužských (nebo mužských podob z příjmení ženských) domácího i cizího původu. Díky přechylování můžeme snadno skloňovat a předcházet nejednoznačným větám. Nepřechýlené příjmení se totiž běžně neskloňuje. Z věty nemusí být tak jasné, co je podmět a co předmět (př. Smetana zavolala Svoboda. – kdo komu/koho zavolal?), dále také nepoznáme rod pojmenované osoby (př. Na návštěvu přijde Svoboda. – žena nebo muž?).

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a. muž
- b. žena
- c. nechci uvádět

2. Kolik je Vám let?

- a. 11–20
- b. 21–35
- c. 36–55
- d. 56 a více

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- a. ZŠ
- b. SŠ
- c. VŠ

4. Jaký je Váš postoj k přechylování českých příjmení?

- a. Jsem pro přechýlenou formu (př. Jana Svobodová/ Jana Malá).
- b. Jsem pro nepřechýlenou formu (př. Jana Svoboda/ Jana Malý).
- c. Je mi to jedno, ať se každý rozhodne pro formu příjmení podle sebe.
- d. Jiný postoj: _____

5. Jste-li žena, máte přechýlenou nebo nepřechýlenou formu příjmení?

- a. přechýlenou (př. Jana Svobodová)
- b. nepřechýlenou (př. Jana Svoboda)
- c. kombinaci (př. Jana Fischer Svobodová)

6. Jste-li žena, v případě změny příjmení byste upřednostnila formu:

- a. spíše přechýlenou
- b. spíše nepřechýlenou
- c. ještě nevím
- d. české příjmení přechýlené, cizí nepřechýlené
- e. záleží na okolnostech (př. dlouhodobý pobyt v cizině)
- f. jiný postoj: _____

Odůvodněte prosím otázku číslo 6.

7. Jste-li muž, užívání nepřechýlené formy příjmení Vaší partnerky by Vám:

- a. vadilo
- b. nevadilo
- c. bylo sympatické
- d. jiný postoj: _____

Odůvodněte prosím otázku číslo 7.

8. Příjmení cizího původu v českém jazyce byste upřednostnili:

- a. původní, tj. nepřechýlená (př. Virginie Woolf)
- b. přechýlená podle české zvyklosti (př. Virginie Woolfová)
- c. podle obvyklosti u konkrétního jména
- d. nevím, je mi to jedno
- e. jiný postoj: _____

Odůvodněte prosím otázku číslo 8.

9. O přechylování příjmení si myslím (můžete zaškrtnout více variant):

- a. Přechylování příjmení je tradice.
- b. Přechylování příjmení bychom měli zrušit.
- c. Přechylování příjmení je součást českého jazyka.
- d. Přechylování příjmení je ponižování žen.
- e. Přechýlená forma naznačuje, že je žena majetek muže.
- f. Přípona *-ová* **nen**aznačuje vlastnictví.
- g. Nepřechýlená forma (př. Jana Svoboda) je otázkou módy.
- h. Nepřechýlené příjmení může způsobovat nedorozumění v komunikaci.
- i. Mimo ČR může přechylování způsobovat nedorozumění.
- j. Přechýlené příjmení může v zahraničí ovlivňovat společenské postavení.
- k. Jiné: _____

10. Která varianta příjmení Vám imponuje?

- a. Jana Nováková
- b. Jana Novák
- c. obě varianty
- d. je mi to jedno

11. Která varianta příjmení Vám imponuje?

- a. Petra Malá
- b. Petra Malý
- c. obě varianty
- d. je mi to jedno

12. Která varianta příjmení Vám imponuje?

- a. Alena Rossiová
- b. Alena Rossi
- c. obě varianty
- d. je mi to jedno

13. Jak vnímáte oslovení nepřechýleným příjmením *Jano Novák, paní Novák*?

- a. vadí mi
- b. nevadí mi
- c. je mi to jedno
- d. jiný postoj: _____

14. Jak vnímáte oslovení nepřechýleným příjmením *Aleno Smetana, paní Smetana*?

- a. vadí mi
- b. nevadí mi
- c. je mi to jedno
- d. jiný postoj: _____

15. Jak vnímáte větu „*Smetana píše Svoboda.*“?

- a. vadí mi
- b. nevadí mi
- c. je mi to jedno
- d. jiný postoj: _____

16. Jak vnímáte větu „*Veselý mluví s Novák.*“?

- a. vadí mi
- b. nevadí mi
- c. je mi to jedno
- d. jiný postoj: _____

17. Která forma je pro Vás přijatelná? (můžete zaškrtnout více variant):

- a. *Kniha Evy Svobodové je úspěšná.*
- b. *Kniha od Evy Svobodové je úspěšná.*
- c. *Kniha Evy Svoboda je úspěšná.*
- d. *Kniha od Evy Svoboda je úspěšná.*
- e. *Kniha Evy Svobody je úspěšná.*
- f. *Kniha od Evy Svobody je úspěšná.*
- g. *Kniha Eva Svoboda je úspěšná.*
- h. *Kniha od Eva Svoboda je úspěšná.*
- i. je mi to jedno
- j. jiný postoj: _____

18. Chcete ještě něco dodat? Máte jiný nápad? Podnět? Připomínku?

PŘÍLOHA B – Vybrané odpovědi odůvodňující otázku č. 6

- Žiji v České republice, kde je přechylování běžné. Nevidím důvod, proč by se běžné české příjmení mělo nepřechylovat. Ovšem je to každého věc a myslím si, že pokud má někdo příjmení původem z ciziny, nepřechylování je také správné. Dle mého je to na rozhodnutí každého člověka, ale mám pocit, že není jen tak jednoduché si na úřadech v ČR prosadit nepřechylování u typického českého příjmení a myslím, že tam jsou jen nějaké výjimky, kdy to jde, ale možná jsem jen špatně informována. Také jsem se setkala i u nepřechylování konkrétně ve jméně Jirásko, kdy je toto příjmení nesklonné. Tam bych tudíž klidně volila variantu Jirásko muž i Jirásko žena.
- Přechylování českých příjmení je nějakým způsobem zažitá, a zdálo by se mi divné v některých případech příjmení nepřechýlit, hlavně pokud mužská podoba končí na -ý (Jan Novotný, nemůže být Jana Novotný, ale Jana Novotná), zatímco u cizích příjmení chápu, že se cizincům pak může zdát, že manželé se ani nejmenují stejně. A není to v povaze těch příjmení, přechylovat se. Všichni ve světě už někdy slyšeli například jméno Kristen Stewart, ale zkuste říct Kristýna Stewartová, a samotná Kristen nebude tušit, že je řeč o ní.
- Je to zvyk. Jsem zvyklá, že ženská příjmení mají koncovku -ová. Obzvlášť, když příjmení již obsahuje čárky, háčky nebo kroužek nad 'u'. Na druhou stranu, jsem toho názoru, ať se každý rozhodne podle sebe. U cizích příjmení mi to přijde asi zbytečné nebo tam necítím tak velkou potřebu, aby se přechýlila. V cizině jsou v jejich formě i pro ženy typické, a tak u nich necítím takovou potřebu je přechylovat. Zároveň, pro ženy dlouhodobě pracující v zahraničí je asi praktičtější nepřechýlená forma.
- Já konkrétně mám přítele cizince a pravděpodobně se budu stěhovat do jeho země, sňatek zatím neřešíme, navíc v jeho zemi se užívají patronyma, ne klasická příjmení, do hloubky jsem o případné změně příjmení zatím neuvažovala, protože i kdybychom se vzali, v jeho zemi je zvykem, že by mi zůstalo mé rodné příjmení, kdybych převzala jeho „příjmení“, jmenovala bych se xxxson, což nedává smysl, značilo by to, že jsem něčí syn.
- Jsem pro, aby žena měla přechýlenou formu příjmení, ale když bude mít muže cizince, tak je divné, aby se tam nepřirozeně přidávala koncovka ová. Někdy by to znělo opravdu zvláště, ale na druhou stranu, když jsem v tomto dotazníku došla

k otázce, kde byla zmíněná Virginie Woolfová, tak mi došlo, že u některých významných osobností je to už zažitá a nezní to divně, takže záleží na každém jménu i na okolnostech.

- Jsem pro zachování české tradice, ale v případě cizích příjmení bych nechala na volbě (hodně záleží, jaký shluk hlásek by se vytvořil, ale také důvody „majitele“ – např. s ohledem na bydliště – v zahraničí by -ová komplikovalo „život“ (neustálé vysvětlování) a rovněž by působilo „divně“, aby měla žena odlišné příjmení od manžela (opět by se dostávala do situace neustálého vysvětlování).
- Za A. je přechylování ve většině případů (zatím) kodifikované a také zakotvené v současné legislativě. Za B. se jedná o užitečný jev, který pomáhá ke srozumitelnému vyjadřování a má svou nezastupitelnou jazykovou funkci. Za C. je to úzus, v případě jeho zrušení by vzniklo víc zmatku než užitku, stejně jako podléhat momentální genderově vyrovnané náladě.
- U českých příjmení mi to přijde přirozené a osobně přechýlené příjmení nevnímám jako něco, co ženu dehonestuje, nebo ji dělá na muži závislou a podobě. Pokud bych se provdala za cizince, pravděpodobně bych ctěla tradici jeho jména. Nemluvě o tom, že by se mi zdálo divné přechylovat ryze cizí příjmení. (Např. Black bych na Blacková nikdy nepřechýlila).
- Líbí se mi, když v Čechách respektujeme nepřechýlené příjmení z cizích jazyků, stejně tak by cizinci měli zase respektovat naše přechýlená příjmení (např. v médiích apod.). Kdybych žila dlouho v zahraničí, tak cizí přijaté příjmení bych nepřechýlila, u svého českého bych se rozhodla podle okolností, ale spíš bych ho nechala, jak je.
- Pokud je příjmení cizího původu, dává nepřechýlená forma příjmení smysl, takže pokud by můj partner pocházel z ciziny nebo měl příjmení cizího původu, nejspíše bych přemýšlela o nepřechýlené formě příjmení. Naopak u příjmení českého původu je to matoucí a pro oslovování dotyčné nepřijemné ve veškeré formální komunikaci.
- Co se týče k českému příjmení, tak v tomhle jsem konzervativní. Díky tomu krásně poznáme, jestli se jedná o muže či ženu. Angličtina a jiné jazyky, které mají svá pravidla, tak ty respektuji a podle těch pravidel se i řídím, proto by příjmení třeba anglické bylo bez přechylování, protože takhle ta angličtina je stavěná.

- U nás v České republice, pokud se jedná o české příjmení, jsem pro sebe rozhodně pro přechýlenou formu (např. Procházková), kdybych si měla vzít cizince, kde i ženy mají nepřechýlenou formu, nechala bych to prostě tak, jak to má být, jak je to v cizině a u toho cizího příjmení, zvykem.
- Česká nepřechýlená příjmení zní divně. Je to neobvyklé. Ale u cizích příjmeních je to spíše naopak – určitě zní lépe Jana DiCaprio než Jana DiCaprioová. V určitých příjmeních končící na více samohlásek je také větší problém jejich napsání a vypadá to prostě zvláště – Jana Knightleyová.
- Po otci mám klasické české příjmení. Moje matka si po rozvodu vzala zpět své příjmení za svobodna, ale tentokrát ho již nepřechýlila (původně je německé). Přijde mi úplně v pořádku používat matčino nepřechýlené a moje rodné přechýlené. Ráda bych ohledně příjmení měla ještě větší možnost volby.
- Záleží koho si vezmu... jestli si najdu českého muže a příjemní se bude chodit k mému jménu – nechám si ová. Podle mě to k „slavic countries“ patří a je to originální. :) Ale je to každého volba. Naopak jestli bych si vzala cizince, zvolila bych nepřechýlenou formu příjmení.
- U cizích jsem mi to přijde v pořádku, vždyť právě jméno dané osoby je nepřechýlené – například celebrity. Ale moje české příjmení jako přechýlené je v poradu. Pokud bych ho měla nepřechýlené, byla by to vlastně urážka. U muže tento tvar tolik nevadí, u ženy by byl nevhodný.
- Záleží na okolnostech hlavně podle toho, jak jméno zní (ne vyloženě české vs. cizí, ale typicky české jméno bych přechylovala určitě). Obecně jsem spíše pro přechylování. Možná bych uvažovala nad kombinací přechýleného / nepřechýleného ve spojení se svým rodným příjmením.
- Ač je můj nastávající Čech a má české příjmení, ráda bych volila nepřechýlenou podobu. Koncovky mi přijdou poměrně zastaralé. Nevím, jestli mě samotné, ale myslím si, že minimálně našim dětem by se nepřechýlená podoba příjmení hodila.
- U českých příjmení je mi to jedno, ale u těch zahraničních je to nepatřičné. A u obou nepraktické, pokud chci žít mimo ČR – nastává problém s tím že mají manželé jiné příjmení a to je pro některé úřady v cizině zbytečně matoucí.

- Pro češtinu je typické přechylování, jiný národ to nemá, díky přechylování poznáme, zda se jedná o ženu či muže, je to praktické i při skloňování... nevidím důvod, proč by se neměla ženská příjmení přechylovat.
- Z jazykového hlediska mi přechylování přijde správné a přirozené. Pokud se jedná o cizí příjmení, přijde mi naopak správné respektovat původ tohoto příjmení a přijmout ho tak, jak má být v originálním jazyce.
- Jsem Češka, která tu i žije. Je běžné, že v naší zemi používáme příjmení s koncovkou -ová. Nikdy mě nenapadlo, si zvolit příjmení jinak. Dokládá to i to, že jsem vdaná a zvolila jsem přechýlené příjmení.
- Jsem zvyklá na své příjmení, které se v češtině nepřechyluje, nevhodilo by mi tudíž mít jiné, též nepřechýlené příjmení. Koncovka -ová mi navíc evokuje to, že někomu patřím, a to se mi popravdě nelíbí.
- Obecně (až na výjimku výše) nevidím důvod, proč někomu měnit jméno jenom proto, že je použito v jiném než původním jazyce. Když jsem žila v cizině, taky mi přechýlené příjmení nikdo neoklešťoval.
- Pokud žena bude v budoucnu žít v cizině, je nepřechýlená forma lepší, stejně tak pokud se žena cizinka vdá za Čecha, měla by si jméno přechýlit, jedná se dle mě o tradici a zvyklost dané země.
- Přítel má cizojazyčné příjmení, pokud bychom se vzali, asi bych uvažovala nad nepřechýlenou formou, líbí se mi víc, ale z praktického hlediska bych nejspíš nakonec zvolila přechýlené.
- Mám polské příjmení, které se v polštině nepřechyluje, ale já ho přechýlené (počeštěné) mám. Z toho plyne, že ani v Česku, ani v Polsku moje příjmení často neumí napsat správně.
- Cizí příjmení či příjmení neobvyklá zní v přechýlené verzi zvláště a mnohdy se krkolomně vyslovují. Má matka např. používá nepřechýlenou formu příjmení (Šole místo Šoleová).
- Myslím, že už se nepřechýlení jména začíná v Česku trochu normalizovat a některá příjmení zní přechýlená vyloženě špatně. Asi bych se rozhodovala na základě daného příjmení.

- Mám dvě křestní jména, se kterými je často problém pro jejich délku. Uvítala bych, kdybych aspoň s příjmením (malý počet písmen) neměla na úřadech a v kolonkách problém.
- Tato tradice mi nepřijde toxicky sexistická, vychází z tradice, a i když je dnes možná už přežitkem, tak se mi líbí. Necítím se přechýleným příjmením nijak ponižována.
- U českých příjmení přechylování smysl dává, u zahraničních ne, není to přirozené, vadí mi to například i u sportu, kdy komentátoři jména všech cizinek čtou počestně.
- Nechtěla jsem mít jméno tchyně, ale manžela, tudíž jsem si vybrala nepřechýlenou „mužskou“ variantu s kombinací dosavadního rodného příjmení. Jsem nadmíru spokojena.
- Záleží na konkrétním příjmení. Pokud zní cizokrajně, je zajímavé (Lev, Smetana, Konvalinka) nebo bych dlouhodobě žila v zahraničí zvolím nepřechýlenou formu.
- Přechylování k českému jazyku a tudíž i k českým příjmením patří. Naopak přechylovat cizí příjmení se mi zdá nevhodné a většinou pak působí krkolomně.
- Spíše jsem pro přechýlenou formu, ale kdyby příjmení znělo příliš krkolomně nebo legračně s přechýlením, asi bych souhlasila s nepřechýlenou formou.
- V případě, že bych si vzala cizince, bych si vzala jeho příjmení v nepřechýlené podobě. Pokud Čecha, tak bych si vzala příjmení v přechýlené podobě.
- Mé příjmení je cizí, přechýlené a ke všemu samo o sobě dlouhé, ještě k tomu s přechýlením. V mém případě mi přijde lepší a údernější nepřechýlené.
- Nelíbí se mi nepřechýlená česká jména z toho důvodu, protože to není tradiční. Žena má mít ová na konci vždy. Lidé chtějí být moc světoví.
- Nelíbí se mi koncovka -ová, která v češtině označuje vlastnictví. Tím nechci říct, že přechýlená příjmení označují ženu jako majetek muže.
- Mám příjmení nepřechýlené Herodes. Nelíbí se mi špatné přechýlení – mělo by být Herodová, ale užívá se Herodesová.
- Nelíbí se mi „ová“ za příjmením. Zvláště poté u zahraničních příjmení to podle mého názoru vypadá opravdu hrozně.

- Mám příjmení cizího původu a docela mi vadí, když se lidi snaží přidat koncovku ová, která tam původně nebyla.
- Jsme v České republice, tak bychom se měli řídit tím, co je pro nás obvykle a patří to k „tradici“.
- Sama mám přechýlenou formu cizího příjmení a dobrovolně si ho chci změnit na nepřechýlenou formu.
- Chtěla bych se jmenovat stejně jako můj manžel (např. Petr Novák a manželka Tereza Novák).
- Nepřechylování je urážka českého jazyka, přechylovat se má i v případě cizího příjmení.
- Osobně se mi nepřechýlené příjmení líbí více, ale záleží na tom, jak dané příjmení zní.
- Přechylování k češtině patří, nepřechýlená příjmení na mě působí jako gramatická chyba.
- Nepřechýlené formy mi přijdou trošku nepřírozené. Nezní to pak česky; „pere se to“.
- Přechylování příjmení v cizím jazyce mi přijde jako neúcta k tomu jinému jazyku.
- Pokud příjmení muže vyloženě končí na -ý, tak mi přijde divné, aby ho měla žena.
- V ČR je přechýlení zvykem a má to své kořeny, nepotřebuji jít proti tomu.
- Jsem národnosti české, a proto dávám přednost formě přechýlené.
- Je to hezčí. Přechýlením je poznat kdo je muž a kdo žena.
- Je fajn, když má rodina stejné příjmení tj. nepřechýlené.
- České příjmení nepřechýlené mi zní nepřírozeně, nečesky.
- Žiju v cizině, nepřechýlená forma je pro mě jednodušší.
- Jde o zvyk a je jasně viditelné, že jde o ženský rod.
- Přechylování příjmení patří k naší tradici i kultuře.
- Cizí ať zůstane cizí, české ať zůstane české.

PŘÍLOHA C – Vybrané odpovědi odůvodňující otázku č. 7

- Považuji své příjmení (Kašpar) za velmi dobře přechýlitelné, tudíž by mi přišlo zvláštní, pokud by se má partnerka v případě přijetí mého příjmení rozhodla nepřechylovat. Vnímám bych to jako snahu působit výstředně. Za okolností, kdyby mé příjmení nepřijala a měla by cizojazyčné příjmení, nebo nějaké obtížně přechýlitelné příjmení (např. Krejčí, Brádle), tak by mi to vůbec nevadilo.
- Pokud bychom se podívali do zahraničí, je standardem přejímat tamní kulturu. Nikdo ohledy nebere a automaticky s tím počítá. Nikde bychom se přechylování, kde není standardem, nedočkali. Nevidím důvodu, proč bychom se my Češi měli neustále podřizovat ostatním. Cizinci by u nás měli převzít naši kulturu a brát to jako standard. Vadí jim to? Tak ať sem nejezdí.
- Přechylování je součástí českého jazyka a vychází z české gramatiky – ze skloňování. Nepřechylováním by vznikly např. takové nesmysly jako skloňování ženské osoby podle mužského rodu, případně vynechání skloňování. Obojí je špatně (pokud máme zachovat český jazyk). „Byl tam manžel Kateřiny Horáček“ by mimo to asi působilo dost legračně.
- Mně osobně u mého příjmení zní nepřechýlená forma hrozně (Vojáček). Kdybych se ale jmenoval například Novák, asi by mi to tolik nevadilo. Celkově mi ale zní mnohem lépe přechýlené formy. Nepřechýlené formy mi zní tak nějak nepřirozeně k mému jazyku, pokud jde o české příjmení.
- Čeština je krásná, přechylování je přirozené, nemodifikujme rozmanitost národního jazyka jen kvůli přehnané emancipaci. Ženy a muži jsou si rovni, nicméně v tomto případě se jedná skutečně pouze o kosmetický detail a osobně se domnívám, že jméno s přechýlením vypadá lépe.
- Nepřechylování v češtině vnímám jako snahu odlišit se, být výjimečná. Argument vnímání v cizině mě přijde lichý – prostě jsme Češi a máme to takto (přechylujeme), měli bychom na to být hrdí. Moc jiných věcí, nimiž se můžeme pyšnit, už tu nemáme.
- Kdyby to byla partnerka s již nepřechýleným jménem, tak v pořádku. Pokud by si nechtěla změnit příjmení po svatbě, tak v pořádku. Pokud by si po svatbě chtěla

přechýlit příjmení (tj. do podoby nepřechýleného příjmení), tak to by se mi nelíbilo.

- Jelikož mé příjmení končí na -ý, tak Jana Malý je hrozné. Bez koncovek -ová se nepřechýlená forma ještě dá, ale koncovka -ý opravdu nabízí mužský rod, i když by se jednalo o ženu. Další důvod: nejde to na jazyk.
- V češtině se používá přechýlená forma a nevidím důvod, proč by tomu tak být nemělo. Díky tomu je aspoň v konverzaci poznat s kým mluvím, což se u cizinců ne vždy podaří.
- Nevadilo, netrval bych vysloveně na přechýlené formě. Ale dozajista bych ji upřednostňoval. Zajímalo by mě důvod, proč by žena nechtěla přechylovat, a musel by být pádný.
- Myslím, že si žena může vybrat sama, pokud chce, ať jméno přechyluje, u některých příjmení, zejména u přídavných jmen (například barvy) zní vyloženě debilně.
- Je to její svobodné rozhodnutí, jaké chce mít příjmení. Zrovna v tomhle bych opravdu nezavádal nějaká dogmatická řešení, že to musí být tak či tak.
- Myslím, že záleží na konkrétním příjmení. Některá můžou být hezčí přechýlená, jiná zase ne. Každopádně bych rozhodnutí ponechal na partnerce.
- Bral bych to jako jakousi formu distance ode mě a mé rodiny. Navíc celou problematiku navozenou odpůrci považují za směšnou/nedůležitou.
- Je to rozhodnutí každého člověka, jaké příjmení respektive tvar chce používat. A nikdo nemá nárok druhému do toho tzv. kecat.
- Jde mi o jazykovou stránku věci; ženský rod je v češtině mj. signalizován přechýlením, což by se tím odstranilo.
- Je to tradice a k českému jazyku to patří. Snáze se také rozliší jestli je daná osoba muž, nebo žena.
- Jsem zastávce našich tradic a nepřechylování českých jmen beru jako módní výstřelek dnešní doby.
- Myslím si, že k češtině zkrátka patří přechylování a zároveň nepřechýlená jména zní zvláště.

- Je to na naše poměry nezvyklá představa a myslím, že muži by se do přejmenování moc nehrnuli.
- Jedním z krás češtiny je schopnost pomocí flexe určit gramatický rod. V angličtině to nejde.
- Každý se může rozhodnout, jak chce. Partnerku bych rozhodně podpořil v jejím rozhodnutí.
- I když jsem pro přechýlenou formu, nevadilo by mi to, protože by záleželo na ní.
- Vadilo by mi to v návaznosti na historii mého rodu. Dále mi to není libozvučné.
- Byl by to nezvyk, ale je to každého volba, navíc je to pořád jen příjmení.
- Protože to prostě zní divně a jsme Češi, tak by to mělo být jako doposud.
- Jelikož nemám tradiční české příjmení, zní mi nepřechýlená varianta lépe.
- Myslím, že dost záleží na jménu. K některým se hodí více nepřechýlené.
- Je to moje přítelkyně, a pokud si to přeje, tak to budu respektovat.
- Je historicky více užíván přechýlený tvar, a já bych to neměnil.
- Je to čistě její rozhodnutí. Já ohledně toho nemám preference.
- Přechylování je jedinečnost českého jazyka a je i praktické.
- Nelíbí se mi to, ale pokud by to chtěla, nevadilo by mi to.
- Mám rád český jazyk a dle mého názoru je přechylování pěkné.
- Nevadilo, ale jsme Češi a tradicí je přechýlené příjmení.
- Je to na ženě, jak se rozhodne, nemůžu nikomu nic zakazovat.
- Přechýlená forma je pro český jazyk přirozená a tradiční.
- Připadala by mi ještě bližší než s přechýleným příjmením.
- Je mi to úplně jedno, stejně jsou jména jen formality.
- Toto specifikum českého jazyka by se mělo zachovat.
- Nepřechylování nepatří k naší kultuře.
- Nevadilo by, jelikož už to tak je.

- Měl bych pocit, že žiju s chlapem.
- Respektoval bych její rozhodnutí.
- Je to její svobodná volba.
- Nejsme v USA.

PŘÍLOHA D – Vybrané odpovědi odůvodňující otázku č. 8

- V uvedeném příkladu bych se použití nepřechýlené verze velice bránil. Konkrétně jméno Virginie Woolfová už je vžitě. Podobně to vnímám u ostatních vžitých jmen jako například Angela Merkelová nebo Venus Williemssová. U jiných jmen, která se vžila nepřechýlená jako například Agnieszka Holland nebo Marylin Monroe preferuji i nadále používat nepřechýlené verze příjmení. U verzí jmen, která se vžila v obou verzích jako například Margaret Thatcher/Thatcherová nebo Marie Le Pen/Penová nemám jednoznačnou preferenci a přijmu takovou verzi, která se zrovna nabízí nebo tu, která mi v dané větě jde lépe „přes jazyk“. Obecně ale u nových jmen, která pochází z anglofonního světa preferuji nepřechýlenou verzi. Nejspíše tak činím pod vlivem angličtiny. Uznávám však, že toto už je čistě arbitrární.
- Přechylování cizích jmen je dle mého názoru lingvistická blbost (s prominutím). Žena s příjmením Jackson, opravdu není Jacksonová. Komické to je u ruských sportovkyň jako Sharapova (Šarapovová – zdvojení ová – zajímavostí je, že zdvojujeme na ová, ale to není koncovka, která je univerzální pro ženská příjmení, např. ská je také často využívána koncovka (Horská apod., napadá mě i příjmení Tachecí, což je zase úplně jiné) nebo u žen pocházejících z afrických zemí, kdy se občas přechylují i dvě příjmení, např. Atubeová Malongová nebo u žen z Asie (Liová). Je to jen výraz určité tradice a v televizi asi výraz srozumitelnosti pro televizního diváka. Nepřijde mi ale logické, abych někoho, kdo se jmenuje Jackson, označoval za Jacksonovou.
- U mnohých jmen skrze „násilné“ přechylování za každou cenu dochází k jejich prznění nebo komolení. Mezi tyto případy počítám například Britney Spearsovou nebo Annu Kurnikovovou. Některá příjmení by prostě už ze své podstaty (většinou se jedná o příjmení zahraniční) měla být prezentována tak, jak jsou originálně

evidována. Většina zahraničních médií obdobně respektuje naše české přechylování, které je jim absolutně cizí, proto jsem názoru, že i my bychom měli minimálně zahraniční jména respektovat v jejich originální podobě.

- Nepřipadá mi správné přechylovat cizí příjmení. Jednak to většinou zní zvláště a jednak jsou často problémy se skloňováním (pokud se nepřechýlí, nesklouňuje se). A pak mám také problém s přechylováním cizích příjmení žijících/skutečných žen. Například zmíněná Virginie Woolf. Ona se přece jmenuje Woolf, ne Woolfová. Kdyby žila a věděla, že jsme ji vlastně přejmenovali, mohlo by jí to vadit, mohla by mít pocit, že jí komolíme jméno. Já z toho takový pocit mám a být na jejím místě, nebyla bych s tím moc v pohodě.
- V tomto případě by záleželo, zda bych bydlela v ČR nebo nikoliv. Pokud bych bydlela v ČR a vzala bych si Čecha, který by měl pouze cizí příjmení, klidně bych si jméno přechýlila. Pokud bych si však brala cizince a plánovala bydlet v cizině, pak by byla asi lepší nepřechýlená varianta. Ale asi bych upřednostnila tu variantu, která je v rodině zvyklostí, abych se popř. jmenovala jako „tchyně“ a nebyly v tom zmatky.
- U některých příjmení jsme už zvyklí, že jsou přechýlené, např. u političek (Angela Merkelová) nebo u osob z historie (Jane Austenová) a přijde mi to úplně normální. Je to zřejmě proto, že to tak slýcháme ve škole. Ale třeba u hereček nebo zpěvaček mi přechylování hodně vadí (např. nesnáším, když někde vidím napsáno Angelina Jolieová apod.).
- Dotyčný se nějak jmenuje. Taky bych chtěla aby mi v cizině říkali mým vlastním jménem, když ho mám přechýlené, a nezkracovali to. Nebo aby mi do jména přidávali třeba jméno mého otce, protože je to v daném státě normální. Jmenuji se, jak se jmenuji, a každý by to měl respektovat, ať už je v jakémkoliv státě.
- Myslím, že by se mělo užívat přesné jméno dané osoby. Stejně jako nám v cizině říkají např. paní Nováková a ne paní Novak, tak i my bychom neměli říkat Agatha Christiová, ale Agatha Christie. V případě trvalého usazení v ČR bych zvážila přechýlení pro lepší srozumitelnost u českých občanů.
- Přechylování je normální v češtině a jiných slovanských jazycích, jinde ale tolik ne a nutit to cizím jménům mi nepřijde vhodné. Je taky rozdíl mezi cizím jménem

a počestělou verzí cizího jména. Každopádně opět bych (pokud to je praktické) upřednostnil preferenci daného člověka.

- Pokud je ten člověk z ciziny a tam se jmenuje nějak, tak je to jeho jméno. Proč z něj dělat svým způsobem Čecha. Nejmenuje se ová. To není jeho či její jméno. Nemám ráda například Angelina Joliová. To není dle mého její jméno.
- Protože je to cizí příjmení a ve své podstatě se nepřechylovalo, tudíž bych příjmení nechala takové, jaké bylo v původu, jelikož kdybych se já přestěhovala do ciziny, taky bych si nechala příjmení s koncovkou ová.
- Jsem spíše pro nepřechylování cizích jmen, ale pokud je něco již hodně zažitě a je to „zvukomalebné“, pak mi to nevádí. Ale i kdyby se plošně a striktně používala jen nepřechýlená, jsem s tím úplně OK.
- Příjmení znám z originálu v jeho nepřechýlené formě, kde ho ženy běžné používají. Necítím tam tedy takovou potřebu o jeho přechýlení. Také mi přijde, že některá příjmení s dodatkem -ová prostě nezní dobře.
- Virginie Woolfová, tedy přechýlená forma, vypadá hrozně. Navíc v původním jazyce je to „Woolf“, tudíž nevidím důvod, proč přechylovat příjmení jen kvůli českému jazyku. Skutečné příjmení zní jinak.
- Může být individuální. Věřím tomu, že se najde spousta příjmení, jež by byla krkolomná při přechylování. To by si žádalo úpravu nebo zkrátka nepřechylovat. Nebo počestit – prostě Virginie Vlčková.
- Jsem pro zachování původního jména v cizím jazyce (s přizpůsobenou transkripcí a fonetikou do češtiny). Virginie Woolfová, Serena Williamsová, Svetlana Kuznetsovová apod. mi trhá uši.
- Přechylování je krásné tím, že je typické pro slovanské jazyky, germánské jazyky tento jev neužívaly nikdy a nemyslím si, že je důvod to podporovat, nicméně nijak zvlášť mě to netrápí.
- Dle mého má příjmení svůj ustálený tvar (formu) vzniklou v dané kultuře, za určitých jazykových pravidel a nepovažuji za nutné formu měnit dle „norem“ běžných v naší kultuře (zemi).

- Rozhodně nepřechylovat, ano, může se vyskytnout problém, jak správně sklonit, ale přechýlená příjmení jsou opravdu paskvily (př. Jakobsdóttirová je opravdu nesmysl).
- Jsou i zahraniční jména, která už mají v běžné řeči zavedenou přechýlenou formu. Jako překladatel bych se je snažil zapojit, ale ne na úkor praktičnosti sdělení.
- Zde asi podle složitosti a původu jména. U anglických mi to přijde jedno, oboje se hodí. U jmen například asijských (např. Nguyen) bych upřednostnil nepřechýlené.
- Ten člověk je už na jistou formu příjmení zvyklý a měla by se mu zachovat. To samé by bylo při počešťování jmen – Elizabeth na Elišku by člověka asi moc netěšilo.
- Pokud se jména v tom daném jazyce nijak nepřechylují, přijde mi správné je též nepřechylovat. Je to, jako kdyby ta osoba měla v češtině úplně jiné příjmení.
- Jde o jméno dané osoby. Pokud pojedu do zahraničí tak taky moje jméno nepřemění do svého jazyka. Markéta se v anglických textech nepřekládá do Margaret.
- Přechýlení cizího příjmení je z mého pohledu nesmyslné. Resp. je to podobné, jako kdyby naše přechýlená příjmení v cizině přetvářeli do nepřechýlené podoby.
- Toto bych rozhodla podle křestního jména a příjmení, aby k sobě ladilo... k nějakému křestnímu jménu se více hodí přechýlené, k jinému zase nepřechýlené.
- Jména cizího původu by se měla zachovat i ze slušnosti k danému člověku. Když se žena jmenuje např. Sarah Maas, nevidím důvod, proč ji „přejmenovávat“.
- Z hlediska srozumitelnosti mi přijde lepší cizí příjmení nepřechylovat, pokud to příjmení už není u nás hodně zdomácnělé (např. Holmann, Müller, atd.).
- Nevidím důvod kombinovat jazykové zvyklosti, spíš mi přijde vysoce nevhodné cizince nutit do přechýlení, pokud se v jejich rodném jazyce nevyskytuje.
- Víím, že pravidla pravopisu nás formálně nutí přechylovat, ale ve chvíli, kdy je umožněno českým ženám mít nepřechýlená příjmení, mi to nedává smysl.
- Pokud bych bydlela v cizině, nechala bych si asi raději formu nepřechýlenou, aby cizinci neměli problémy s jeho vyslovováním ani psanou formou.

- Přistěhuje-li se cizinec do ČR, má právo si nechat podobu svého příjmení. Pokud ale chce, může se si -ová k příjmení přidat. Je mi to jedno.
- Nedává smysl přechylovat příjmení, která se nepřechylují, zahraniční ženy se tak nejmenují, je zbytečné jejich jména uměle počesťovat.
- Byla by škoda jméno jakéhosi původu měnit jen proto, že u nás se to dělá. Tím pádem by původ příjmení ztratil historický význam.
- Např. příjmení Fischer se mi zdá přirozené i v přechýlené verzi, příjmení Black si asi v přechýlené verzi nedovedu moc představit.
- Stejně jako v cizích zemích naše jména nemění (např. Adéla Novotná -> Adéla Novotný), nevidím důvod, proč bychom měli zde.
- Vždycky mi přišlo přirozené používat nepřechýlená jména cizinek, a pak jsem byla v šoku při zjevení „Miley Cyrusové“.
- Když čtu článek o ženě cizí národnosti, tak spíše pomáhá nepřechylované příjmení, abych si uvědomila, že je cizinka.
- Když je cizí příjmení, chci, aby zůstalo cizí. Navíc v některých případech zní přechýlené cizí příjmení zvláště.
- Mám kamarádku Katherine Berlin. Určitě bych ji neříkala Berlinová. Ale u jiného jména si to umím představit.
- Nemá příliš smysl měnit něčí jméno jen proto, je to specifické pro náš jazyk, když pro ten původní nikoliv.
- Existují i jiné země, kde se běžně přechyluje a proto bych asi volila variantu podle obvyklost v dané zemi.
- Nelíbí se mi přechylování příjmení, jsme jedna z mála zemí, kde se to vyskytuje. Nejsem hrdá na Čechy.
- U přechylování cizinek jsem nejistý, upřednostnil bych spíše nepřechylování cizinek a přechylování Češek.
- Není české, proto nevidím důvod na něj uplatňovat česká pravidla. Je to tak přehlednější a lépe to zní.

- Jde jasně vidět, že se jedná o jméno cizího původu – např. ostatní by poznali, že manžel je cizinec.
- Některá jsou už ustálená, jiná jdou přechýlit sama a zní přirozeně, další při přechýlení trhá uši.
- Některá přechýlená cizí příjmení se i špatně vyslovují. Jsou složité na psaní a vyzní spíše špatně.
- Jsme v České republice, tak bychom se měli řídit tím, co je pro nás obvykle a patří to k „tradici“.
- Když už cizí příjmení, tak ve formě, jež nepodléhá českým pravidlům, ale pravidlům daného jazyka.
- Jak jsem již psala výše, je to naše tradice, naše specifika. Bylo by mi líto, kdyby to vymizelo.
- Tíhl bych k přechýlení, nicméně jsou jména a příjmení, která prostě nedáte a to je v pořádku.
- Česká varianta mě je sympatičtější z důvodu nějakého zvyku, ale stejně zaleží na dané osobě.
- Ona se přeci ve skutečnosti nejmenuje Woolfová, tak nevím, proč by se to mělo tak uvádět.
- Nepřechýlená varianta může v některém kontextu vést k nejednoznačnému vyjádření.
- V cizině svá příjmení nepřechylují, proč bychom my někoho nutili přechylovat.
- Původní cizí jména by se neměla upravovat jen kvůli gramatice našeho jazyka.
- Jsou jména, která již jsou zažitá v přechýlené a naopak nepřechýlené formě.
- U příjmení cizího původu mi nepřechýlená verze nevádí, jsem na ni zvyklá.
- Jsme v Čechách a pokud tu někdo chce být, tak by se měl přizpůsobit.
- Ať si paní Woolf/ Woolfová zvolí sama, jakou formu chce využívat.
- Někdy je opravdu problém rozlišit pohlaví, pokud jména neznáme.
- Jsem na přechýlené přepisy jmen zvyklý, nevidím důvod to měnit.

- Přijde mi v pořádku přeložit a přizpůsobit jméno našemu jazyku.
- Přechylování mi v tomto případě přijde jako komolení příjmení.
- Přechýlení mi přijde vhodné pouze pro příjmení českého původu.
- V naší zemi prostě preferuji naši klasiku.
- Respekt ke kultuře a k jazyku daného příjmení.

PŘÍLOHA E – Vybrané odpovědi na otázku č. 18

- Překlánění českých jmen je v češtině dlouhá tradice a rozhodně bych se jí nezbavoval. Zároveň si ale myslím, že bychom to neměli nikomu nutit, obzvláště cizím jménům (jednoznačně jsem proti překlánění cizích jmen cizích osob, např. v médiích, kde toto jméno v originále překloužené není), ale i českým jménům, ať už cizího nebo lokálního původu. Osobní preference záleží na tom, jak dané příjmení zní / vypadá lépe, ale v praxi bych to nechal na dané osobě.
- Nejsem si jistá, jestli jsem si vyložila správně otázky "Která varianta příjmení Vám imponuje". Většinou mi přijde část normální a část že zní hloupě, ale žádná mi neimponuje :D Takže jsem zadržela právě ty, co mi přijdou nejvíc ok. Setkala jsem se s názorem, že si některé ženy nechávají přechýlit příjmení, aby zahraničním zákazníkům nezněli jako Rusové/Ukrajinci, ale trochu mi to přijde jako že se pak člověk zbavuje dobrovolně vlastní identity, protože si nevěří a nedokáže se prodat takový, jaký je. Ale každého věc.
- Ahoj, je to zajímavé téma a určitě je nad čím přemýšlet. Až teď jsem si uvědomila, jak zavádějící může být nepřechýlené příjmení a ještě nevyskloňované. Čeština je ale tak krásný a rozmanitý jazyk, že se to dá vždy nějak „zachránit“ nebo „vychytat“.
- Nepřechylování příjmení je móda, která nejspíše vychází z toho, že ženy nemají co na práci a snaží se hledat šovinismus a antifeminismus, kde mohou. U cizojazyčných příjmeních či u někoho jako je Emma Smetana to respektuji, protože se jedná o jinou řeč či jinou národnost. Není však důvod přestat přechylovat běžná česká příjmení. Pokud Vám přechylování vadí, vezměte si cizince. Budete mít pěkné příjmení a před Milunou budete za hogo fogo.

- Zaujal mě bod, kde se píše, že přechylování příjmení je ponižování žen – vyznělo to na mě jako otázka rovnoprávnosti, v tomto případě by se pak dalo diskutovat i nad jménem, protože už jen oslovení Jana by mohlo poukazovat na ženský rod, takže aby to bylo rovnoprávné, nemělo by tam být to a na konci, takže by to pak vypadalo jako Jan Novák – žena. V naší společnosti je možné, že by to do tohoto bodu mohlo dojít, což by bylo smutné.
- Je každého věc, jaké si zvolí příjmení. Někdy to však vnímám tak, že chce být žena "zajímavá", a nespokojí se s obyčejným příjmením Novaková. Chápu ale, že někdy může být důvod jiný – mám kamarádku, která si vzala manželovo příjmení v mužském tvaru z důvodu velmi špatných vztahů s jeho matkou. Nechtěla tak mít stejné příjmení jako ona. Je to individuální, a ať si každý vezme příjmení, jaké chce.
- Napadá mě jen připomínka, že jestli je hlavním problémem s přechylováním skutečnost, že ukazuje dominantní postavení muže, lze tento problém dohodou manželů nad přijetí manželčina přijetí. Myslím si, že v těch případech, kdy konkrétní žena cítí potřebu být emancipována i co se týče jejího příjmení, je to bezpochyby schůdnější řešení než odstraňovat dlouho zažitý jazykový jev.
- Každý se může rozhodnout podle sebe, pro mě jsou zásadní faktory srozumitelnost a libozvučnost. Respektuji rozhodnutí nepřechylovat česká příjmení, ale vnímám komplikovanost vysvětlování zažitého modelu. Jsou česká příjmení, která mi nepřechylená zní krásně, ale i ta, která mi trhají uši. Stejně tak mi trhá uši oslovení pane Novák, paní Novák mi nevadí.
- Nepřechylování je móda a trend dnešní doby, lidi už neví co by, tak vymýšlí a přebírají spoustu věcí ze zahraničí a zapomínají, kde a v jaké zemi žijí, že některá příjmení znějí nepřechýleně opravdu komicky. Dle mého názoru se nejedná ani o ponižování ženy, ani o nadřazenost muže, je to tradice a zvyklost.
- Dle mého názoru, by pro změnu příjmení na nepřechýlenou formu měl být vždy rozumný důvod, buď příjmení cizího původu, dlouhodobý pobyt v zahraničí a podobně, ale neměl by být jediný důvod pouze to, že je to módní trend. Přechylování jmen u žen patří k českému jazyku a k naší české národnosti.
- Doufám, že si nikdo nemyslí, že jméno na konci s ová je nějakým náznakem, že žena je majetkem muže. Hrozná hloupost. A pojmenovávání žen mužskými

příjmeními je strašná hloupost. V téhle době je to asi nekorektní říkat, ale žena má mít ženské přechýlené a muž mužské.

- Myslím si, že časem přechylování postupně vymizí díky více sňatkům mezi cizinci, prací v mezinárodní firmě apod. Když si vezmu Čecha, tak jméno přechýlím, když cizince, tak ne. Spousta zahraničních příjmení po přechýlení zní děsivě. Pro mne je důležitější, jak to jméno ve finále zní.
- Každý ať se jmenuje, jak chce. V přechylování nevidím nic špatného, stejně jako v nepřechylování. Můj názor je jen takový, že „česká“ jména by se měla přechylovat do českého jazyka a též se skloňovat, ale pokud se někomu líbí (Ema Smetana), tak je to prostě jeho volba :-).
- Pro mě zajímavé téma (týká se mě) – hodně si jednak všímám reakcí lidí, jednak jsem sama více vnímavá k této „problematice“. Dle mého názoru by se neměla čeština nesmyslně modernizovat (je vidět, že řada mladých žen spíše cílí na „atraktivitu“ bez ohledu na smysluplnost.
- Zvláštní je, že se mi nelíbí, jak je čeština složitá, ráda bych ji zjednodušila (čemuž by neskloňování a nepřechylování pomohlo), ale na druhou stranu mi tyto konkrétní změny vadí. Evokuje mi to feminizmus, který není špatný, ale dostává se i tam, kde by být nemusel.
- Vadí mi, když si dnešní až příliš na korektnosti si zakládající společnost myslí, že přechylováním příjmení se žena stává „majetkem“ muže, že je mu údajně podřízena, a nevnímají, že to tak z jazykového hlediska zkrátka není.
- Jen bych chtěl shrnout, že je to dle mého každého svobodná věc a Emma Smetana mi přijde stejně v pohodě jako Emma Smetanová. Jen jsem proti přechylování cizích jmen, jak jsem to zmínil výše. Jinak moc zajímavá tematika.
- Čeština by se měla zachovávat podle svých tradic, protože v tom je to kouzlo. Nemusíme se opíchat po ostatních státech, ale být vděční, že jsme v něčem výjimeční, jako třeba v přechylování příjmení.
- Každý jazyk má určitou gramatickou stavbu. Snaha o přebírání částí gramatiky z jiných jazyků je nesmysl, který vede k degeneraci jazyka. Jedná se (snad) o chvilkovou, módní záležitost.

- Myslím si, že volba (ne) přechýlení je pouze na nositelce jména. Podobně lze vnímat jméno Nikola, Nicol, Nicolle. Konkrétní podoba je na daném člověku, v případě křestního na rodiči.
- Cizí mužská příjmení zakončená na samohlásku, např. Rossi, bych nepřechylovala. Ta, která jsou zakončená souhláskou, např. Kollmann, bych přechylovala, tedy Kollmannová.
- Zajímavé téma. Myslím si, že jde pouze o zvyk společnosti. Pokud by se nepřechýlená jména používala častěji, nebude nám to připadat tak zvláštní.
- Nelíbí se mi, že nám v Čechách diktují, jak se máme jmenovat, a nenechají nás se svobodně rozhodnout, popřípadě to stojí spoustu úsilí, vysvětlování a papírování.
- Je to celkem matoucí... se bojím, že jednoho dne lidi nebudou umět správně oslovovat a skloňovat jména... já jako cizinka i nyní mám s tím problém...
- Myslím si, že by Češi měli zachovat přechylování, nebát se originality ve světovém měřítku, nemusíme se ve všem podřizovat globálním konvencím...
- Nikdy jsem se nad tím nepozastavovala, žiji v Čechách, akorát mám jen jednu známou, která má příjmení nepřechýlené, protože se provdala za cizince.
- To že se jméno nebude přechylovat, neznamená, že se nebude skloňovat. Co se týče ot. 15 a 16, tam by se ke jménu měl přidávat titul (paní apod.).
- Příjmení typu Smetana, Svoboda mi nepřechýlená nevadí, protože jsou v rodě ženském, ale s příjmením typu Novák mám problém. To zní divně.
- Každý ať má příjmení jaké chce, ale česká příjmení logicky zní a vypadají lépe s přechýlením a naopak cizí příjmení bez přechýlení.
- Nepřechylování českých jmen je snaha působit víc mezinárodně. Jako pojmenování českého dítěte Anthony, Cordelia atd...
- Neskloňování příjmení mi nejde přes pusu, když už by se příjmení nepřechylovalo, tak aspoň aby to skloňování zůstalo.
- Někteří cizí příjmení se mi líbí, když nejsou přechýlena. Ale při oslovení a jiném skloňování to již tak hezky nezní.

- Vše je to o nás, o tom co se nám líbí a co chceme. Podle mě by to nikdy nemělo být buďto tak, nebo tak.
- Přechylování vnímám v češtině jako důležitý prvek, abych dokázala rozeznat, zda jde o ženu, či muže.
- Myslím si, že nepřechylování vede k vytrácení českých zvyků. Další krok k zániku individuality.
- Co je ještě horší než nepřechýlené formy jsou složená příjmení: Markéta Hrehorová Trebičská.
- Pokud účastníky nevidím, nevím, jestli jde o muže či ženy, a přijde mi důležité to vědět.
- Přechylování českých jmen a příjmení je v pořádku, u cizích jmen je to naopak nadbytečné.
- Nepřechýlená forma je stejný prohřešek jako neskloňování mužského příjmení v 5. pádě.
- Čeština by ztratila své kouzlo bez přechylování a navíc by docházelo k nedorozumění.
- Přechýlení není žádné ponižování žen ani nějaké majetnické přivlastňování.
- Chtěla bych se jmenovat nepřechýleně, ale ČR na to dle mě není ready.
- Každý se rozhodne, jak mu to vyhovuje. Ostatní to musí respektovat.
- Měli bychom mluvit česky, jak jsme tradičně zvyklí od našich předků.
- Hodně záleží na příjmení. Jana Tlustý je zkrátka divné.
- Osobně jsem pro dodržování tradice přechylování.
- Myslím, že by to mělo být rozhodnutí na každé ženě.
- Je to divná móda.
- Jsme Češi, držme se češtiny.
- Prosím povinné přechylování.